



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
UNIVERSITY
OF MACEDONIA



**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΜΗΜΑΤΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ**

Διπλωματική Εργασία

**" Οι συνέπειες του BREXIT για την Βόρειο Ιρλανδία, το Γιβραλτάρ
και την Κύπρο"**

Σύνταξη: Αχιλλέας Παπαϊωάννου

**Επίβλεψη: Νικόλαος Βασιλειάδης
Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Μακεδονίας**

Δεκέμβριος 2018

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.»

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΑ	Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά
ΕΚΑΕ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Άμυνας
ΟΕΟΣ	Οργανισμός της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
CTA	Common Travel Area
ΕΕΑ	European Economic Area
ΕΦΤΑ	European Free Trade Association
GFA	Good Friday Agreement
IRA	Irish Republican Army

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΣΚΟΠΟΣ.....	4
ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΗΒ ΚΑΙ ΕΕ	6
Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	6
Η «ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ» ΤΟΥ ΗΒ.....	8
Η ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ BREXIT ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	14
Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΥ	14
ΤΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΤΟΥ BREXIT	16
BREXIT ΚΑΙ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ, ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΕ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑ	21
ΣΧΕΣΕΙΣ ΗΒ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ	21
Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ	23
BREXIT ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ.....	25
BREXIT ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ «ΚΟΙΝΗΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ»	29
BREXIT ΚΑΙ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ «ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ».....	31
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ	39
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	39

ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΗΒ	40
ΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ Η ΕΕ.....	44
ΟΙ ΕΣΤΙΕΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ.....	47
Το αεροδρόμιο του Γιβραλτάρ.....	48
Το οικονομικό θεσμικό πλαίσιο του Γιβραλτάρ.....	49
Τα εθνικά χωρικά ύδατα του Γιβραλτάρ	51
ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ	53
Το κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ	54
Το μέλλον των χερσαίων συνόρων Ισπανίας Γιβραλτάρ.....	56
Οι οικονομικές επιπτώσεις του Brexit.....	57
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ	62
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	62
ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΡΧΩΝ ΒΡΕΤΑΝΙΚΩΝ ΒΑΣΕΩΝ.....	64
BREXIT ΚΑΙ «ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ»	67
BREXIT ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	69
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	74
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	85

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ), εισήλθε στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) το 1973. Διαχρονικά, ακολουθούσε μια διαφορετική στρατηγική ως προς τη διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ένωσης. Το δημοψήφισμα της 23^{ης} Ιουνίου 2016, αποτελεί την επιτομή της σχέσης του ΗΒ και της ΕΕ, ενώ το αποτέλεσμα υπέρ της αποχώρησης (Brexit)¹, αποτελεί για τους ευρωσκεπτικιστές μια μεγάλη νίκη της δημοκρατίας και της εθνικής κυριαρχίας. Η πρόθεση του Βρετανικού λαού να αποχωρήσει από την ΕΕ, αποτελεί τεράστια πρόκληση, τόσο για το ΗΒ όσο και για την ίδια την Ευρώπη, αφού όλοι πλέον βαδίζουν σε αχαρτογράφητα νερά με απρόβλεπτες συνέπειες για το σύνολο των χωρών της ΕΕ αλλά και για την παγκόσμια οικονομία και ευημερία.

Το δημοψήφισμα της 23^{ης} Ιουνίου, προκάλεσε ιδιαίτερα μεγάλο προβληματισμό για το επίπεδο συνοχής, τη σταθερότητα και την αντοχή του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, καθώς και για το πλήθος των διαφορετικών τάσεων που επικρατούν στις κοινωνίες των κρατών μελών. Μέχρι σήμερα, κανένα κράτος μέλος δεν είχε αποφασίσει να αποχωρήσει από την Ένωση, αλλά και κανένα κράτος μέλος δεν υπήρξε τόσο διχασμένο ως προς τη στάση του απέναντι στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. Χαρακτηριστικό δείγμα αποτελεί η στάση αρκετών Βρετανικών κομμάτων μετά την ανακοίνωση του αποτελέσματος, τα οποία ζήτησαν την επανάληψη του δημοψηφίσματος, όπως επίσης και η αντίδραση της Σκωτίας και της Β. Ιρλανδίας, οι οποίες απείλησαν με αποχώρηση από το ΗΒ και όχι από την ΕΕ.

Το ΗΒ αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κράτη μέλη της Ένωσης. Αν και όχι από τα ιδρυτικά του μέλη υπήρξε από τα πρώτα με ξεχωριστή θέση στον πυρήνα της, λόγω της ισχυρής του οικονομίας και του μεγάλου διεθνούς κύρους που διαθέτει στο Διεθνές Σύστημα. Σε αυτά τα δύο στοιχεία, οφείλεται η διαχρονικά διαφορετική στάση της Βρετανίας σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, αλλά και η σημερινή διαπραγματευτική της δύναμη κατά τις συνομιλίες αποχώρησης από την ΕΕ.

¹ Η λέξη Brexit, αποτελεί την συντομογραφία των λέξεων «British» και «Exit» και αναφέρεται στην αποχώρηση του Η.Β από την Ευρωπαϊκή Ένωση. (Oxford University Dictionaries, 2018)

Η εξάπλωση της διεθνούς οικονομικής κρίσης, οι πολιτικές λιτότητας που εφάρμοσε η ΕΕ, η προσφυγική κρίση αλλά και το δημοκρατικό έλλειμμα της ΕΕ, υπήρξαν η αφορμή της εξάπλωσης για το ευρωσκεπτικιστικό ρεύμα. Συγκεκριμένα, τα ευρωσκεπτικιστικά κόμματα εκμεταλλεύτηκαν αυτό το ευάλωτο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον, ανέβηκαν στην πολιτική σκηνή και προώθησαν τα δικά τους πολιτικά μηνύματα στους δυσαρεστημένους Ευρωπαίους πολίτες. Η ΕΕ από την πλευρά της, δεν κατάφερε να ανταποκριθεί επιτυχώς στις προκλήσεις που κλήθηκε να αντιμετωπίσει, με αποτέλεσμα ο ευρωσκεπτικισμός να καθίσταται πλέον τροχοπέδη για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, δημιουργώντας αρνητικό κλίμα για το μέλλον της Ένωσης (Γούγας, 2016). Έτσι στη Μ. Βρετανία οι πολίτες έδειξαν την αντίθεσή τους σε πολλές από τις πολιτικές τις οποίες εφάρμοζε η Ένωση και αμφισβήτησαν τη γενικότερη ιδέα της ενωμένης Ευρώπης.

Η ενεργοποίηση του Άρθρου 50 και η έξοδος από την ΕΕ, δημιουργεί ισχυρούς κλυδωνισμούς στο σύνολο του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος και λειτουργεί αποσταθεροποιητικά για την πολιτική και οικονομική τάξη της Ευρώπης, όπως εδραιώθηκε μετά το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου (Β' ΠΠ). Οι επιπτώσεις του Brexit, είναι δύσκολο να προβλεφθούν με ακρίβεια, ειδικά από τη στιγμή που αρκετοί αξιωματούχοι και αναλυτές φοβούνται ένα κύμα αλληπάλληλων δημοψηφισμάτων και σε άλλα κράτη-μέλη, επηρεάζοντας την Ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία, το παγκόσμιο εμπόριο, την μεταφορά κεφαλαίων, τα εργασιακά δικαιώματα και την πολιτική αντιμετώπισης των προσφυγικών ροών. Η αποχώρηση αναδεικνύει τα δομικά προβλήματα της Ένωσης και λειτουργεί ως αποσταθεροποιητικός παράγοντας για το Διεθνές Σύστημα.

Σύμφωνα με διάφορες επιστημονικές έρευνες και μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί την τελευταία διετία, φαίνεται ότι η έξοδος της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ θα έχει αντίκτυπο σε κάθε κράτος-μέλος, αλλά σε διαφορετικούς τομείς και σε διαφορετικό βαθμό. Οι περισσότερες χώρες θα αντιμετωπίσουν οικονομικές και εμπορικές επιπτώσεις και θα επηρεαστεί η κανονικότητα των πολιτών τους που κατοικούν και εργάζονται στο ΗΒ. Όμως, υπάρχουν χώρες οι οποίες θα επηρεαστούν περισσότερο λόγω των ιδιαίτερων σχέσεων που διατηρούν με το ΗΒ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Κύπρος, το Γιβραλτάρ και η Β.

Ιρλανδία, είναι οι τρεις χώρες- επικράτειες οι οποίες κινδυνεύουν περισσότερο από την έξοδο του ΗΒ από την ΕΕ και ιδιαίτερα από το ενδεχόμενο εξόδου χωρίς συμφωνία (Hard Brexit).

Συγκεκριμένα, η οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα των τριών χωρών είναι συνδεδεμένη σε μεγάλο βαθμό με το ΗΒ και η έκθεση των ευαίσθητων οικονομιών τους είναι υψηλή στους κινδύνους και ρίσκα της αποχώρησης από την Ένωση. Οι οικονομικές τους σχέσεις έχουν ενδυναμωθεί ιδιαίτερα μέσω του κοινοτικού θεσμικού πλαισίου, καθιστώντας την μετάβαση στην μετά Βrexit εποχή αρκετά πολύπλοκη.

Η Β. Ιρλανδία, ως επικράτεια και μέρος του ΗΒ, πέρα από τις σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις, θα αντιμετωπίσει σοβαρά κοινωνικά προβλήματα από την ακύρωση διμερών συμφωνιών μεταξύ του ΗΒ και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, οι οποίες είχαν ενδυναμωθεί και εναρμονιστεί πλήρως με το Ευρωπαϊκό δίκαιο. Οι διμερείς αυτές συμφωνίες αφορούν τα δικαιώματα των πολιτών της Β. Ιρλανδίας σε σχέση με τους πολίτες της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, τις οικονομικές και εμπορικές τους σχέσεις και έχουν πλήρη ισχύ υπό το Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο. Οι παραπάνω συμφωνίες συνέβαλαν καθοριστικά στον τερματισμό των ένοπλων συμπλοκών και επεισοδίων στην Β. Ιρλανδία και οδήγησαν στην εγκατάλειψη της πάγιας διεκδίκησης της ένωσής της με την υπόλοιπη Ιρλανδία. Η έξοδος του ΗΒ από την Ένωση επιβάλλει την τροποποίηση και σύναψη νέων συμφωνιών για τα παραπάνω ζητήματα, τίθοντας έτσι σε κίνδυνο την ειρηνευτική διαδικασία στην ευρύτερη περιοχή.

Η περίπτωση του Γιβραλτάρ είναι διαφορετική από εκείνη της Β. Ιρλανδίας. Αν και δεν αποτελεί μέλος του ΗΒ, είναι Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος και με αυτήν την ιδιότητα εισήλθε στην ΕΕ. Διατηρεί ένα ιδιαίτερο καθεστώς και σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη μέλη και στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση οφείλει την ταχύτερη οικονομική και επιχειρηματική του ανάπτυξη. Όμως, η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ και κατά συνέπεια και του Γιβραλτάρ, δεν απειλεί μόνο την οικονομική του σταθερότητα και επιβιωσιμότητα, αλλά και το καθεστώς της Βρετανικής κυριαρχίας, έναντι των Ισπανικών διεκδικήσεων. Η Ισπανία εκμεταλλεύεται τις διαπραγματεύσεις αποχώρησης ώστε να προωθήσει τις δικές της διαχρονικές διεκδικήσεις, στηριζόμενη στο Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο καθώς και στη σκληρή στάση που τηρεί η ΕΕ έναντι της Μ. Βρετανίας.

Τέλος, η Κύπρος είναι το μοναδικό κράτος μέλος της ΕΕ, του οποίου μέρος των εδαφών της αποτελούν Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη. Πρόκειται για τις «Κυρίαρχες Βρετανικές Βάσεις» του Ακρωτηρίου και της Δεκέλειας, οι οποίες απολαμβάνουν ένα ιδιαίτερο καθεστώς με την Κυπριακή Δημοκρατία και την ΕΕ. Η αποχώρηση από την Ένωση, θα επηρεάσει σημαντικά τους 7.000 Κύπριους που κατοικούν σε αυτά τα εδάφη καθώς τις οικονομικές, εμπορικές και κοινωνικές τους σχέσεις με τους υπόλοιπους κατοίκους του νησιού. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκχωρήσει στην Κυπριακή Δημοκρατία το μοναδικό προνόμιο να διαπραγματευτεί απευθείας με τη Μ. Βρετανία για το μελλοντικό καθεστώς των Βάσεων σε διμερές επίπεδο, γεγονός το οποίο αποτελεί ευκαιρία επανακαθορισμού του ισχύοντος καθεστώτος.

ΣΚΟΠΟΣ

Διαπιστώνεται λοιπόν, από την παρούσα εισαγωγή, η σημασία της απόφασης του Βρετανικού λαού να αποχωρήσει από την ΕΕ και οι επιπτώσεις οι οποίες θα προκύψουν για τους ίδιους αλλά και το σύνολο των πολιτών της ΕΕ. Όμως, η διαδικασία αποχώρησης περιπλέκεται περισσότερο στις περιπτώσεις της Β. Ιρλανδίας, του Γιβραλτάρ και της Κύπρου. Συνεπώς, σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι αφενός μεν να αναδείξει τις ιδιαιτερότητες των παραπάνω χωρών-επικρατειών με το ΗΒ, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις ισχύουσες οικονομικές, νομικές και πολιτικές σχέσεις οι οποίες έχουν αναπτυχθεί και εδραιωθεί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αφετέρου να παρουσιαστούν οι κυριότερες συνέπειες της εξόδου, δεδομένου τα διαφορετικά σενάρια τα οποία επικρατούν στη βάση της κατάληξης των συνομιλιών μεταξύ ΗΒ και ΕΕ.

Ωστόσο, για να γίνει περισσότερο κατανοητό το εύρος των επιπτώσεων της αποχώρησης της Μ. Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστούν και να αναλυθούν συνοπτικά αρχικά οι κυριότεροι λόγοι οι οποίοι οδήγησαν στην ίδρυση της Ένωσης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέσα από τη σύντομη ιστορική αναδρομή, θα παρουσιαστεί η πορεία της Μ. Βρετανίας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, δίνοντας έμφαση στα σημεία πολιτικής αντιπαράθεσης, αλλά και τους λόγους που η στάση της διέφερε διαχρονικά από τα υπόλοιπα κράτη μέλη.

Έχοντας τα παραπάνω στοιχεία ως θεωρητικό υπόβαθρο, θα αναλυθούν τα σημαντικότερα σημεία της εξέλιξης του ευρωσκεπτικισμού στη Μ. Βρετανία, καθώς και οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτή. Η ως άνω ανάλυση, θα μας φανεί χρήσιμη για την κατανόηση και ίσως την πρόβλεψη των εν εξελίξει διαπραγματεύσεων, καθώς και των πιθανών σεναρίων της επικείμενης συμφωνίας μετά την ενεργοποίηση του Άρθρου 50.

Στη συνέχεια της παρούσας εργασίας θα αναλυθούν οι ιστορικοί δεσμοί και οι οικονομικές, νομικές και πολιτικές σχέσεις της Β. Ιρλανδίας, του Γιβραλτάρ και της Κύπρου με το ΗΒ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Έχοντας ως βάση τα παραπάνω στοιχεία θα ακολουθήσει η ανάλυση των κυριότερων επιπτώσεων σε συνδυασμό με το σενάριο ενός “Hard Brexit”, δίνοντας έτσι ιδιαίτερη έμφαση στην πιθανή έξοδο δίχως συμφωνία με την ΕΕ.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τη συγκέντρωση και παρουσίαση όλων των παραπάνω επιπτώσεων και τη συνοπτική προβολή των τρεχόντων εξελίξεων των διαπραγματευτικών διεργασιών.

ΠΑΡΑΔΟΧΕΣ

Ωστόσο, η εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας συνιστά ένα δύσκολο εγχείρημα, δεδομένου ότι δεν έχει προκύψει καμία συμφωνία μεταξύ ΕΕ και ΗΒ και δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν με ασφάλεια οι επιπτώσεις που θα προκύψουν. Για το σκοπό αυτό, συστήνονται δύο παραδοχές, ενδεχομένως αυθαίρετες, οι οποίες κατόπιν δεύτερης σκέψης δύναται να στοιχειοθετηθούν στο σώμα της εργασίας αυτής.

Η πρώτη, αφορά τη σκληρή στάση την οποία πιθανώς θα υιοθετήσει η ΕΕ κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, όπως διαφαίνεται από τις δηλώσεις ευρωπαϊών αξιωματούχων και τις οδηγίες που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Με τον τρόπο αυτό αποτρέπει ένα ντόμινο αποχωρήσεων από την Ένωση αλλά ταυτόχρονα επιβάλλει αυστηρούς όρους στο ΗΒ , δυσκολεύοντας έτσι την ομαλή πορεία των διαπραγματεύσεων.

Η δεύτερη παραδοχή διατυπώνεται στη βάση της σκληρής γραμμής την οποία έχουν υιοθετήσει οι οπαδοί του Brexit κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του δημοψηφίσματος. Οι πιθανότητες ενός “Hard Brexit” είναι αρκετά σημαντικές και με αυτή την παραδοχή εξετάζονται οι επιπτώσεις που αναλύονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΗΒ ΚΑΙ ΕΕ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα κράτη της Ευρώπης βρέθηκαν αντιμέτωπα με χιλιάδες προβλήματα. Οι εδαφικές απώλειες, οι απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό και η οικονομική καταστροφή, υπήρξαν ασύλληπτες. Τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη είχαν απολέσει τη πρότερη κυριαρχία τους και είχαν κατανοήσει πλήρως πως δεν υπήρχε περιθώριο για περαιτέρω συρράξεις. Οι αδιάκοπες πολεμικές συγκρούσεις τα είχαν αποδυναμώσει και ήταν επιβεβλημένο με κάθε τρόπο να επανακάμψουν σε όλα τα επίπεδα (Henig, 2002, σσ. 11- 12). Για να πραγματοποιηθεί αυτό, χρειαζόταν να συνυπάρξουν ειρηνικά και να επικρατήσουν συνθήκες ασφάλειας και συνεργασίας, ενώ η ανάπτυξη στενών εμπορικών και οικονομικών δεσμών μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών, θα μείωναν τον κίνδυνο μιας νέας ένοπλης σύρραξης.

Το πέρας του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σηματοδότησε το τέλος μιας εποχής και τη γέννηση μίας νέας. Μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις, υπήρξε η αλλαγή των παγκόσμιων συσχετισμών ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις, καθώς και την αλλαγή του Διεθνούς Συστήματος από πολυπολικό σε διπολικό. Η Γερμανία και η Ιταλία, είχαν υποστεί συντριπτική ήττα και απώλειες. Η Βρετανία, είχε χάσει σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα να επηρεάζει τις διεθνείς εξελίξεις. Οι ΗΠΑ, είχαν κατά πολύ ξεπεράσει όλα τα άλλα κράτη από τη πλευρά της οικονομικής ισχύος και αναδείχτηκαν από τον πόλεμο, ως κύρια στρατιωτική δύναμη. Από την άλλη πλευρά, η Σοβιετική Ένωση βγήκε από τον πόλεμο ως η δεύτερη μεγαλύτερη στρατιωτική δύναμη του πλανήτη. (Χατζηβασιλείου, 2001, σσ. 440- 443)

Οι νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν με το πέρας του πολέμου, ώθησαν τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης να υιοθετήσουν την ιδέα της μεταξύ τους συνεργασίας. Επίσης, η Σοβιετική απειλή τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, αλλά και η αναγκαιότητα μιας νέας αρχής συνέβαλλε στη προώθηση αυτής της συνεργασίας. Για να αντιμετωπίσουν μάλιστα την απειλή της Σοβιετικής Ένωσης, τα περισσότερα Δυτικοευρωπαϊκά κράτη είχαν ενταχθεί, ήδη από το 1949, στον Οργανισμό του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) και επομένως βρίσκονταν υπό την Αμερικανική πυρηνική ασπίδα προστασίας.

Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ στο λόγο που εκφώνησε το 1946 στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης², πρότεινε μεταξύ άλλων, την ειρηνική ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικογένειας με ασφάλεια και ελευθερία και έδωσε το έναυσμα της πρώτης απόπειρας ενοποίησης. Έπειτα, τη σκυτάλη ανέλαβε ο Ρομπέρ Σουμάν³, ο οποίος στις 9 Μαΐου 1950, πρότεινε τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), τα μέλη της οποίας θα διαχειρίζονταν από κοινού την παραγωγή άνθρακα και χάλυβα.

Το Σχέδιο Μάρσαλ και η οικονομική βοήθεια που δόθηκε από τις ΗΠΑ στα ευρωπαϊκά κράτη με σκοπό να ορθοποδήσουν οικονομικά, δημιούργησε την ανάγκη για την ίδρυση του Οργανισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (ΟΕΟΣ), το έτος 1948, που θα είχε ως κύριο έργο την επεξεργασία ενός υπερεθνικού σχεδίου οικονομικής ανάπτυξης και την ανάπτυξη κοινής οικονομικής πολιτικής, με σκοπό την επίτευξη μιας υγιούς ευρωπαϊκής οικονομίας μέσω της συνεργασίας των μελών της. Παράλληλα, αναπτύχθηκε στενή συνεργασία σε στρατιωτικό επίπεδο μεταξύ Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας, με τη συνθήκη της Δουνκέρκης (1947), ως προστασία στον ενδεχόμενο γερμανικό κίνδυνο και εν συνεχεία λόγω της σοβιετικής επέκτασης, ιδρύθηκε η αποκαλούμενη «Δυτική Ένωση» με την υπογραφή της συνθήκης των Βρυξελλών (1948)⁴. Η πρώτη λοιπόν, κίνηση ιδεών υπέρ της ενότητας των δυτικοευρωπαϊκών κρατών δημιουργήθηκε μέσα σε αυτό το πλαίσιο, όπως απαιτούσε το κλίμα του ψυχρού πολέμου, σε μια Ευρώπη χωρισμένη σε δύο στρατόπεδα (Χριστοδουλίδης, 2001, σσ. 39-42).

Εξίσου σημαντικός παράγοντας που ώθησε τα κράτη της Ευρώπης προς την ενοποίηση, ήταν η καταπολέμηση των εθνικιστικών κινημάτων που είχαν καταστρέψει την Ευρώπη. Τα ευρωπαϊκά κράτη μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου

² Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ, πρώην στρατιωτικός, πολεμικός ανταποκριτής και πρωθυπουργός της Βρετανίας (1940-1945 και 1951-1955), ήταν από τους πρώτους που υποστήριξαν τη δημιουργία των «Ηνωμένων Πολιτειών της Ευρώπης», διατυπώνοντας τις απόψεις του στην περίφημη «Ομιλία προς τους φοιτητές» στο πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, το 1946. (https://europa.eu/european-union/winston_churchill_el.pdf)

³ Η ΕΚΑΧ, της οποίας ιδρυτικά μέλη ήταν η Βέλγιο, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Λουξεμβούργο και Ολλανδία, παρουσιάστηκε από τον Γάλλο υπουργό Εξωτερικών Ρομπέρ Σουμάν στις 9 Μαΐου 1950 και αποτελεί από τις πρώτες συμφωνίες υπερεθνικών ευρωπαϊκών θεσμών που τελικά μετεξελίχθηκαν στη σημερινή "Ευρωπαϊκή Ένωση". (European Union,, 2018)

⁴ Η συνθήκη των Βρυξελλών υπογράφηκε από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία στις 17 Μαρτίου 1948. Ήταν μια αμοιβαία διακυβερνητική Συνθήκη αυτοάμυνας, η οποία προώθησε επίσης την οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική συνεργασία.

Πολέμου, συνειδητοποίησαν ότι ένα πνεύμα συνεργασίας και ομόνοιας θα ήταν σαφώς περισσότερο προσοδοφόρο από τον εθνικισμό, που όπως είχαν δείξει τα δείγματα μέχρι τότε, το μόνο που κατάφερνε ήταν να οδηγήσει τα κράτη στη μαζική καταστροφή. Επομένως, χρειάζονταν ένας οργανισμός μεγαλύτερος και πιο ισχυρός από την κοινωνία των Εθνών. Το γεγονός αυτό οδήγησε το έτος 1949, στην υπογραφή του καταστατικού του συμβουλίου της Ευρώπης από τους εκπροσώπους δέκα κρατών.

Η αποτελεσματικότητα της ΕΚΑΧ στην κοινή αγορά άνθρακα και χάλυβα, οδήγησε την Ευρώπη να προχωρήσει στη δημιουργία μίας κοινής αγοράς για όλα τα προϊόντα. Έτσι, μετά από ενδελεχή μελέτη του εγχειρήματος από ειδικούς εμπειρογνώμονες, υπογράφηκε στο Καπιτώλιο της Ρώμης στις 25 Μαρτίου 1957, η συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και η συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ). Με τις παραπάνω συνθήκες, τίθεται υπό κοινό έλεγχο η ειρηνική χρήση της ατομικής ενέργειας και καθιερώνεται η πρώτη μορφή τελωνειακής ένωσης, μεταξύ των έξι χωρών⁵ που συμμετέχουν, βασιζόμενη σε ελεύθερες διασυνοριακές συναλλαγές αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και ανθρώπων.

Οι τρεις παραπάνω «Κοινότητες», ΕΟΚ, ΕΚΑΕ και ΕΚΑΧ, συγχωνεύτηκαν στις 8 Απριλίου του 1965 στην «Ευρωπαϊκή Κοινότητα», η οποία στη συνέχεια διευρύνθηκε με τη συμμετοχή και άλλων κρατών και την «Ενιαία Αγορά» να τίθεται σε ισχύ από της 1^η Ιανουαρίου του 1993.

(Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018)

Η «ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ» ΤΟΥ ΗΒ

Ο Ουίνστον Τσώρτσιλ υπήρξε από τους πρώτους ευρωπαίους ηγέτες, ο οποίος υποστήριξε την ιδέα της ενωμένης Ευρώπης, αλλά παράλληλα πίστευε ότι η Βρετανία δεν θα έπρεπε να ήταν μέρος αυτής της Ένωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού, αποτελεί το γεγονός ότι το 1951, η Βρετανία αρνήθηκε να συμμετάσχει στη πρώτη εκδοχή αυτού του συνασπισμού, δηλαδή την «Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα». Στο ίδιο περίπου πλαίσιο, το έτος

⁵ Η Συνθήκη της Ρώμης ίδρυσε την ΕΟΚ και συνένωσε έξι χώρες, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες και το Λουξεμβούργο, προκειμένου να συνεργαστούν με σκοπό την ολοκλήρωση και την οικονομική ανάπτυξη, μέσω του εμπορίου. Η Συνθήκη της Ρώμης έχει τροποποιηθεί επανειλημμένα, και σήμερα αποκαλείται Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (EUR-Lex, 2018)

1957, η βρετανική κυβέρνηση αρνήθηκε να συνυπογράψει τη Συνθήκη της Ρώμης, με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια της ΕΟΚ. Αρκετοί μελετητές υποστηρίζουν ότι αυτό το αίσθημα της καχυποψίας και της δυσφορίας, που επικρατεί έως τις μέρες μας, διχάζει τον λαό του Ηνωμένου Βασιλείου.

Η διαφοροποίηση του ΗΒ σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, οφείλεται κυρίως σε ιστορικούς και πολιτικούς λόγους. Το μεγαλοπρεπές του αυτοκρατορικό παρελθόν, καλλιέργησε διαχρονικά κλίμα υπεροψίας των Βρετανών έναντι των υπόλοιπων Ευρωπαίων. Από τον 18^ο αιώνα, η Βρετανία αποτελούσε μία από τις πέντε μεγάλες Δυνάμεις, καθώς και μία από τις μεγαλύτερες ναυτικές δυνάμεις με κτήσεις και αποικίες σε ολόκληρη την υφήλιο. Η ισχυρή της οικονομία, η παγκόσμια επιρροή της και οι σχέσεις με τις ΗΠΑ διαδραμάτισαν έναν ιδιαίτερα σημαντικό ιστορικό ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις. Οι ΗΠΑ σύμφωνα με τον Ουίνστον Τσώρτσιλ, αποτελούσαν το σύμμαχο με τον οποίο μετά τον ΄Β ΠΠ, η Βρετανία θα διατηρούσε τον παγκόσμιο ηγετικό της ρόλο. Η διατλαντική τους συνεργασία ήταν πιο σημαντική από τα ευρωπαϊκά εγχώρια ζητήματα και το όραμα του Τσώρτσιλ για την Βρετανική Αυτοκρατορία, επηρεάστηκε από την προοπτική του παγκόσμιου ηγέτη. (David Ramiro Troitiño-Tanel Kerikmäe- Archil Chochia, 2018, p. 40)

Η μεγαλειώδης Βρετανική αυτοκρατορία απηχεί ακόμα και σήμερα στην κουλτούρα και στο τρόπο σκέψης του Βρετανικού λαού. Ένα μεγάλο μέρος των ευρωσκεπτικιστών, θεωρεί ότι το 1973 το ΗΒ εγκατέλειψε την Βρετανική Κοινοπολιτεία⁶ στην οποία κυριαρχούσε, αντικαθιστώντας τη με την ΕΕ στην οποία έχασε την κυριαρχία της. Με τον τρόπο αυτό «πρόδωσε» τις χώρες που βρίσκονταν στη σφαίρα επιρροής, ενώ το Brexit αποτελεί την ευκαιρία του ΗΒ να διορθώσει το παραπάνω σφάλμα και να πρωταγωνιστήσει σε ένα νέο δίκτυο κοινοπολιτειών. (Bailey, 2016, σ. 21) Οι ευρωσκεπτικιστές θεωρούν, ότι το

⁶ Η Κοινοπολιτεία των Εθνών, είναι εθελοντική ένωση 52 ανεξάρτητων κρατών, τα οποία είναι πρώην αποικίες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, εκτός της Μοζαμβίκης, της Ρουάντας. Ιδρύθηκε το 1926 με το όνομα Βρετανική Κοινοπολιτεία. Τα πρώτα μέλη της ήταν η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία, η Νότια Αφρική και η Ιρλανδία. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1960, όταν η Βρετανική Αυτοκρατορία άρχισε να διαλύεται, όλες οι πρώην αποικίες γίνονταν ανεξάρτητα κράτη και μέλη της Κοινοπολιτείας.

Η Κοινοπολιτεία έχει ως μέλη 52 χώρες, με συνολικό πληθυσμό 1,9 δισεκατομμύρια κατοίκους, το 29% του παγκόσμιου πληθυσμού. Αντιπροσωπεύει το 18% του παγκόσμιου ΑΕΠ και τα μέλη της κατέχουν το 21% της γεωγραφικής έκτασης της Γης. Η Ελισάβετ Β΄ του Ηνωμένου Βασιλείου αναγνωρίζεται από τα 52 μέλη ως Αρχηγός της Κοινοπολιτείας. Η θέση αυτή είναι συμβολική, ενώ εκτελεστικές αρμοδιότητες έχει ο Γενικός Γραμματέας της Κοινοπολιτείας.

αυτοκρατορικό τους παρελθόν παρέχει το απαραίτητο υπόβαθρο και εγγυάται ένα αισιόδοξο μέλλον με νέες οικονομικές και πολιτικές συμφωνίες⁷.

Ένας ακόμα παράγοντας στον οποίο οφείλεται η προβληματική της σχέση με την ΕΕ, είναι η γεωγραφική της θέση. Η Βρετανία, ως ένα μεγάλο νησί βρίσκεται αποκομμένο από την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ήπειρο, δίνοντας στους κατοίκους του την αίσθηση ότι η θάλασσα της προσδίδει την απαραίτητη απόσταση ασφαλείας αλλά και αυτονομίας. Καθ' όλη την ιστορία της, κατάφερε με περιορισμένους εγχώριους πόρους και εδάφη να αναπτύσσεται και να ευημερεί. Έτσι, στο υποσυνείδητο του κάθε Βρετανού υποβόσκει η ιδέα ότι, η Ένωση έχει προβλήματα επιβίωσης και ανάπτυξης και όχι η χώρα τους.

Όμως, τον πιο σημαντικό ρόλο στη διαφοροποίηση των Βρετανών, διαδραμάτισε η στάση τους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Βρετανοί θεωρούν ότι κυρίως αυτοί, ως αυτοκρατορία και Ηνωμένο Βασίλειο, αντιτάχθηκε στη ναζιστική Γερμανία. Πάντα ήταν περήφανοι, καθώς δεν γνώρισαν εισβολή ή κατοχή της χώρας τους κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αντιθέτως, πολέμησαν με τους Αμερικανούς και απελευθέρωσαν την Ευρώπη, έχοντας τις μεγαλύτερες απώλειες και καταστροφές, σε σχέση με τους υπόλοιπους Ευρωπαίους. Για αυτό το λόγο αναγνωρίζουν ως μοναδικούς συμμάχους τους τις ΗΠΑ.

Η ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το 1961, παρατηρώντας τους ιλιγγιώδεις ρυθμούς ανάπτυξης της Γαλλίας και Γερμανίας, το ΗΒ εκδήλωσε την επιθυμία να ενταχθεί στις τρεις «Ευρωπαϊκές Κοινοότητες». Όμως, αντιμετώπισε την άρνηση της Γαλλίας με την άσκηση «βέτο», η οποία διατύπωσε έντονες ανησυχίες και προβληματισμούς για τις πραγματικές προθέσεις της Βρετανίας, όσον αφορά τις δεσμεύσεις της προς την διαδικασία της πολιτικής ενοποίησης (David Ramiro Troitiño- Tanel Kerikmäe- Archil Chochia, 2018, σ. 75).

Ο στρατηγός Σαρλ ντε Γκωλ αρνήθηκε να συναινέσει στην ένταξη της Βρετανίας στην Ένωση, λόγω ενδεχόμενης απώλειας της ηγετικής θέσης της Γαλλίας στην Ένωση και την υποβάθμιση της από μία επίσης Μεγάλη Δύναμη,

⁷ Ο Μπόρις Τζόνσον, αναφέρει σε ομιλία του: «Το ΗΒ υπήρξε μία από τις μεγαλύτερες αυτοκρατορίες του κόσμουΕίμαστε στα αλήθεια τόσο ανίκανοι να συνάψουμε εμπορικές συμφωνίες?» (Johnson, 2016)

όπως το ΗΒ Επίσης, ανησυχούσε για ενδεχόμενη αλλαγή της κοινής αγροτικής πολιτικής, μιας και η πολιτική της Βρετανίας στο συγκεκριμένο τομέα ήταν αρκετά διαφορετική. Ο στρατηγός ντε Γκωλ δεν παρέλειψε να κατηγορήσει τους Βρετανούς, ότι διατηρούν μια βαθιά εχθρότητα για την υπόλοιπη Ευρώπη και ότι η εξωτερική τους πολιτική είναι προσανατολισμένη στις ΗΠΑ.

Ωστόσο, ο κυριότερος παράγοντας για τον οποίο το ΗΒ υποβάλλει αίτηση ένταξης στην Ένωση, είναι ο φόβος μιας επιτυχημένης Ευρωπαϊκής ενοποίησης και όχι η συνειδητή υποστήριξη του εγχειρήματος. Η Βρετανική κυβέρνηση, ανησυχούσε ότι η ανάπτυξη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, θα υποδαύλιζε το ρόλο της Βρετανίας στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Ήδη τα κράτη μέλη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αναπτύσσονταν οικονομικά ταχύτερα και με μεγαλύτερο ρυθμό, κυρίως λόγω των περισσότερων ευκαιριών και δυνατοτήτων που προέκυπταν από την δημιουργία μιας μεγαλύτερης οικονομικής ζώνης. Κατά τη δεκαετία του 1960, η αύξηση του γαλλικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κυμαίνονταν κατά μέσο όρο στο 5,8% ανά έτος, όταν το αντίστοιχο της Βρετανίας ήταν μόλις το μισό (David Ramiro Troitiño- Tanel Kerikmäe- Archil Chochia, 2018, σ. 76). Αν και η βρετανική οικονομία παρέμενε ισχυρή και σταθερά αναπτυσσόμενη, ο μεγαλύτερος φόβος της ήταν η ανάπτυξη των υπόλοιπων χωρών και η φθορά του διεθνούς της κύρους.

Η Βρετανία τελικά εντάχθηκε στην ΕΟΚ το 1973, μετά από δύο αποτυχημένες προσπάθειες το 1961 και 1967. Το πράσινο φως δόθηκε από τη Γαλλία, μετά το θάνατο του Σαρλ ντε Γκωλ και την απομάκρυνση του από την εξουσία. Η ενταξιακή της πορεία, γρήγορα απειλήθηκε από το δημοψήφισμα του 1975⁸, στο οποίο ο Βρετανικός λαός αποφάσισε με μεγάλη πλειοψηφία την παραμονή του στην Ένωση. Ήταν το σημείο όπου γεννήθηκε ο ευρωσκεπτικισμός στους κόλπους των πολιτικών κομμάτων της Βρετανίας. (Πισσαρίδης, 2017, σ. 2)

Με την εκλογή της Μάργκαρετ Θάτσερ στην ηγεσία της Βρετανικής κυβέρνησης, οι σχέσεις του ΗΒ και της ΕΟΚ παραμένουν τεταμένες. Αν και υπήρξε σθεναρός υποστηρικτής της ένταξης της Βρετανίας στην Ένωση, το 1979

⁸ Η εκστρατεία κατά την παραμονή στην ΕΟΚ το 1975, έχει αρκετά κοινά με εκείνο του 2016, με παρόμοια θεματικές ενότητες. Η εθνική κυριαρχία, η οικονομία και η απασχόληση, κυριαρχεί στην ατζέντα των πολιτικών κομμάτων, ενώ μεγάλη εξαίρεση αποτελεί η αντιμετώπιση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών, το οποίο κυριαρχεί στις μέρες μας.

συγκρούστηκε με τα υπόλοιπα κράτη μέλη, με σκοπό τη μείωση της εισφοράς της χώρας της στον Κοινοτικό προϋπολογισμό και την αλλαγή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Οι διαπραγματεύσεις κράτησαν 5 χρόνια, έως την τελική νίκη της Μεγάλης Βρετανίας στη Σύνοδο του Φοντενεμπλό, το 1984.

Την ίδια περίοδο, τα κράτη μέλη της ΕΟΚ προωθούν και ισχυροποιούν την οικονομική ολοκλήρωση, με τη δημιουργία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς (European Single Market). Η παραπάνω συμφωνία, παρέχει το νομικό πλαίσιο για την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, κεφαλαίων, υπηρεσιών και ανθρώπων. Το 1979 δημιουργείται ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (European Exchange Rate Mechanism), ο οποίος έχει στόχο τη σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας μεταξύ των κρατών-μελών. Στον παραπάνω μηχανισμό, το ΗΒ εντάχθηκε μόλις το 1990 και παρέμεινε για μικρό χρονικό διάστημα έως το 1992.

Το 1992, η Βρετανική κυβέρνηση υπογράφει τη Συνθήκη του Μάαστριχ, παραχωρώντας πολύ μεγάλες εξουσίες στις Βρυξέλλες, με τις οποίες μετατρέπεται η ΕΟΚ στη σημερινή Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ενώ παράλληλα προωθείται η υιοθέτηση του κοινού νομίσματος και η ανάπτυξη της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Η Συνθήκη πυροδότησε αρκετές αντιδράσεις στο εσωτερικό της Βρετανίας, με τους ευρωσκεπτικιστές να ενισχύονται και να εμφανίζονται σε όλα τα κράτη μέλη. Το ΗΒ όμως, επιτυγχάνει να μείνει εκτός της Κοινωνικής Ευρωπαϊκής Χάρτας και εκτός της νομισματικής ένωσης. (Foster, 2002, p. 85) Αντίστοιχα, το 1997 το ΗΒ υπογράφει το Σύμφωνο του Άμστερνταμ, αλλά εξαιρείται από την Συμφωνία της Σένγκεν.

Εν τω μεταξύ, όσο η ΕΕ βάδιζε προς την οικονομική ενοποίηση και την υιοθέτηση του ευρώ, η οικονομία της Βρετανίας σημείωνε αλματώδη πρόοδο, κάτι που ενίσχυε τη διαπραγματευτική της θέση, με αποτέλεσμα να συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά όχι στην Ευρωζώνη, διατηρώντας το εθνικό της νόμισμα, την στερλίνα.

Από το 1992 έως και το 2008, η Βρετανική οικονομία σημειώνει μεγάλη ανάπτυξη, καταγράφοντας χαμηλά ποσοστά ανεργίας, μικρό πληθωρισμό και σημαντική αύξηση των δεικτών ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας. Η Βρετανική οικονομία ξεπερνά σημαντικά τις οικονομίες των υπολοίπων κρατών μελών, ενώ η διεύρυνση της Ένωσης το 2004 προς την Ανατολική Ευρώπη, έχει

ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των εισερχόμενων οικονομικών μεταναστών. Σε αντίθεση με το 1992, όπου ο αριθμός των οικονομικών μεταναστών ήταν σχεδόν μηδενικός, το 2015 αγγίζει σχεδόν τους 300.000. (Πισσαρίδης, 2017, σ. 6)

Η ταχεία αύξηση των μεταναστών, αποτέλεσε το κρισιμότερο οδηγό της εκστρατείας υπέρ του Brexit. Το κίνημα των ευρωσκεπτικιστών ενισχύεται και υπό την πίεση αυτών, τον Ιανουάριο του 2013 ο πρωθυπουργός Ντέιβιντ Κάμερον υποστήριξε πως η κυβέρνηση θα επαναδιαπραγματευθεί σκληρά τους όρους παραμονής της χώρας στην ΕΕ και στη συνέχεια θα πραγματοποιήσει δημοψήφισμα.

Στις 27 Μαΐου του 2015, η βασίλισσα Ελισάβετ δίνει το «πράσινο φως» στη προτεινόμενη νομοθεσία από την κυβέρνηση των Συντηρητικών για τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος. Στις 23 Ιουνίου 2016, διεξάγεται το δημοψήφισμα, με το 51,9% των Βρετανών να ψηφίζει υπέρ της εξόδου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, έναντι του 48,1% που ψήφισε υπέρ της παραμονής της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ BREXIT ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΥ

Ο ευρωσκεπτικισμός⁹, έχει βαθιές ρίζες στην Βρετανική Ιστορία. Έκανε την εμφάνισή του σχεδόν ταυτόχρονα με τη θεμελίωση των τριών Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και αντικατοπτρίζει τις ιδιαιτερότητες της Βρετανικής κουλτούρας και του τρόπου σκέψης του Βρετανικού λαού. Σε αυτή την κουλτούρα, οφείλεται η «διαφορετική» στάση του ΗΒ έναντι της ΕΕ, καθ' όλη την πορεία της Ευρωπαϊκής του ολοκλήρωσης. Το ισχυρότερο ιδεολογικό έρεισμα στο οποίο εδράζεται ο ευρωσκεπτικισμός είναι η βρετανική κυριαρχία, την οποία τη συνδέουν άμεσα με την ανεξαρτησία, την υπεροχή, την ελευθερία, κάτι το οποίο έρχεται σε αντίθεση με τη πρόσληψη της έννοιας της κυριαρχίας μέσα στην ευρωπαϊκή ενοποίηση. (Χατζησταύρου, 2015, σ. 7)

Οι πρώτες αντιδράσεις των ευρωσκεπτικιστών αποτυπώνονται στο δημοψήφισμα του 1975, ενώ οι αντιδράσεις τους γίνονται ακόμα περισσότερο αισθητές κατά την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχ και του Άμστερνταμ. Το ΗΒ θεώρησε ότι, το μεταρρυθμιστικό κύμα που ξεκίνησε με τη Συνθήκη του Μάαστριχ έθιγε θέματα εθνικής κυριαρχίας και εγκυμονούσε κινδύνους διάβρωσης της εθνικής ταυτότητας με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί ένα έντονο ρεύμα αντιευρωπαϊσμού, έχοντας ως συνέπεια την άρνηση για περαιτέρω εμβάθυνση στην ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Η μεγάλη αύξηση των ευρωσκεπτικιστικών τάσεων, παρατηρήθηκε μετά το 2008, με το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η οποία είχε αρκετές αρνητικές συνέπειες τόσο στη Βρετανική οικονομία, όσο και στο βιοτικό επίπεδο των πολιτών της. Το φαινόμενο απέκτησε πλέον συστημικό χαρακτήρα δεδομένου των οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών της κρίσης. Έτσι, ενώ παλαιότερα το φαινόμενο του ευρωσκεπτικισμού εξαρτιόνταν αποκλειστικά από ενδογενείς

⁹ Σκληρός ευρωσκεπτικισμός (hard euroscepticism): εκφράζει την αντίθεση στην ένταξη της χώρας στην ΕΕ και στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αυτή καθαυτή. Εμφανίζεται σε κόμματα που πιστεύουν ότι το εθνικό συμφέρον της χώρας είναι να αποχωρήσει από την ΕΕ.

Ήπιος ευρωσκεπτικισμός (soft euroscepticism): δεν αντιτίθεται στην ένταξη της χώρας στην ΕΕ ή στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, αυτή καθαυτή, αλλά εκφράζει αντίθεση σε συγκεκριμένες πολιτικές. Τα κόμματα που τον εκφράζουν, πιστεύουν ότι επί του παρόντος το εθνικό συμφέρον βρίσκεται σε αντίθεση με την πορεία της ΕΕ. (Γουγάς, 2016, σ. 8)

παράγοντες του εσωτερικού μιας χώρας και λειτουργούσε ως έκφραση εθνικής διαφοροποίησης ή απόρριψης, πλέον αρχίζει να εξαρτάται από εξωγενείς παράγοντες, δηλαδή ως έκφραση απόρριψης του συστήματος στο οποίο η χώρα συμμετέχει, λόγω της αποτυχίας του να αντιμετωπίσει τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα.

Από τις αρχές του 21ου αιώνα το ΗΒ αντιμετωπίζει την ΕΕ, ως υπεύθυνη για την επιδείνωση της θέσης του στον παγκόσμιο χάρτη. Τα κύρια επιχειρήματα των ευρωσκεπτικιστών αφορούν τη μαζική μετανάστευση, την οικονομική συνδρομή στον κοινοτικό προϋπολογισμό, την ευρωπαϊκή νομοθεσία και τους κανονισμούς που επιβάλλονται από τις Βρυξέλλες επιβαρύνοντας τις βρετανικές επιχειρήσεις.

Με την διεύρυνση της ΕΕ το 2004, παρατηρείται ραγδαία αύξηση των μεταναστευτικών ροών από τα νέα κράτη μέλη της Ανατολικής Ευρώπης, των οποίων οι πολίτες εκμεταλλεύονται το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης εντός της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς. Πολίτες χωρών, όπως της Βουλγαρίας, Πολωνίας και Ρουμανίας, οι οποίοι έχουν χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, έχουν ισχυρά κίνητρα να μεταναστεύσουν σε οικονομικά αναπτυγμένες χώρες της Ένωσης, όπως η Βρετανία. Μέχρι το 2014, το σύνολο των μεταναστών προέρχονται από νέα κράτη μέλη, όπως τη Πολωνία και Ρουμανία, αλλά και από πρώην Βρετανικές αποικίες, όπως Ινδία και Πακιστάν. Ο μεγάλος αριθμός μεταναστών, καθώς και η αύξηση των δαπανών πρόνοιας (στέγαση, επιδόματα) και οι πιέσεις στις δημόσιες υπηρεσίες (σχολεία, νοσοκομεία), γιγάντωσαν τις αντιδράσεις των ευρωσκεπτικιστών αλλά και του συνόλου του Βρετανικού λαού, κατά την περίοδο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και ύφεσης. Η μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ αλλά και ο περιορισμός της μετακίνησης των πολιτών στο πλαίσιο ενοποίησης, αποτέλεσε το κυρίαρχο επιχείρημα υπέρ της εξόδου από την Ένωση.

Η αρχική θέση της Μ. Βρετανίας ήταν υπέρ της διεύρυνσης της ΕΕ διότι θεωρούσε συμφέρουσα τον εξευρωπαϊσμό των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης. Όμως δεν ενέκρινε την υιοθέτηση κοινών Ευρωπαϊκών κανόνων, την κοινή οικονομική πολιτική, το κοινό νόμισμα και την ελεύθερη μετακίνηση ανθρώπων. Υπήρξε μόνο οπαδός της κοινής αγοράς και της ελεύθερης διακίνησης αγαθών και υπηρεσιών. (Πισσαρίδης, 2017, p. 9) Έτσι, ένα διαχρονικά σημείο τριβής με την

ΕΕ αποτελούσε η εισφορά στον κοινοτικό προϋπολογισμό, ενώ τα τελευταία χρόνια της οικονομικής ύφεσης αντιτίθονταν στην οικονομική συμβολή της ΕΕ στις χώρες που αντιμετώπιζαν προβλήματα επιβίωσης. Η επίσημη κυβερνητική γραμμή υποστήριζε ότι θα έπρεπε να υιοθετούνταν διακρατικές οικονομικές συμφωνίες και όχι συμφωνίες απευθείας των κρατών με την Ένωση.

Μια ακόμη πηγή αντιπαράθεσης με την ΕΕ αποτελεί η πολύπλοκη θεσμική δομή και ο τρόπος λήψης αποφάσεων εντός της κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια γίνεται αρκετά δύσκολη η διαδικασία υιοθέτησης νέων συμφωνιών, λόγω του μεγάλου αριθμού των μελών, αφού για το σύνολο των μεταρρυθμίσεων απαιτείται η έγκριση και η επικύρωση από τα αντίστοιχα εθνικά κοινοβούλια. Σε αυτή την διαδικασία λαμβάνουν χώρα ιδιαίτερα σκληρές διαπραγματεύσεις, με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της πλειοψηφίας των κρατών μελών, γεγονός που θέτει όμως ταυτόχρονα περιορισμούς στην εθνική πολιτική των κρατών-μελών, αλλά και στην επιρροή της Μ. Βρετανίας στους κόλπους της Ένωσης. Η διεύρυνση, έχει οξύνει τα υφιστάμενα προβλήματα σε σχέση με την εποχή κατά την οποία υπήρξαν λιγότερα κράτη μέλη, δίνοντας στους ευρωσκεπτικιστές το βήμα να εκμεταλλευτούν την υπάρχουσα κατάσταση υπέρ του Brexit.

Η άνοδος των ευρωσκεπτικιστών οδήγησε στο δημοψήφισμα του 2016. Η Βρετανική κυβέρνηση δεν είχε άλλη επιλογή από το να αποδεχθεί το αποτέλεσμα και να ενεργοποιήσει το Άρθρο 50 του καταστατικού της ΕΕ. Οι διαδικασίες για την έξοδο κινήθηκαν άμεσα, με την παραίτηση του πρωθυπουργού Ντέιβιντ Κάμερον και την ανάληψη της εξουσίας από την Τερέζα Μέι, η οποία δεσμεύτηκε να διαπραγματευτεί τους όρους εξόδου έχοντας ως γνώμονα το συμφέρον του ΗΒ.

ΤΑ ΣΕΝΑΡΙΑ ΤΟΥ BREXIT

Το Άρθρο 50 της Συνθήκης της Λισαβόνας, κατοχυρώνει ρητά το δικαίωμα κάθε κράτους μέλους να αποφασίσει την έξοδό του, σύμφωνα με τους εσωτερικούς συνταγματικούς κανόνες της Ένωσης. Για την ενεργοποίηση της διαδικασίας εξόδου ορίζεται η υποχρέωση του κράτους μέλους να γνωστοποιήσει επισήμως την σχετική του απόφαση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, χωρίς όμως να δημιουργείται άμεση ρήξη με την ΕΕ. Απεναντίας, προβλέπεται η υποχρέωση διενέργειας διαπραγματεύσεων της Ένωσης με το εν λόγω κράτος, με σκοπό τη

σύναψη συμφωνίας, με την οποία θα προβλέπονται όλες οι συνθήκες αποχώρησης, καθώς και οι μελλοντικές μεταξύ τους σχέσεις. (Σαχπεκίδου, 2011, σ. 173)

Οι διαπραγματεύσεις, δύνανται να διαρκέσουν μέχρι δύο έτη, ενώ η επίτευξη οποιασδήποτε συμφωνίας, δεν αποτελεί προϋπόθεση ή εμπόδιο για την υλοποίηση της εξόδου από την Ένωση. Για το ΗΒ, η προθεσμία ολοκλήρωσης των διαπραγματεύσεων λήγει το Μάρτιο του 2019. Οι μελλοντικές οικονομικές και εμπορικές του σχέσεις με την ΕΕ, θα εξαρτηθούν από την επίτευξη μιας κοινά αποδεκτής συμφωνίας.

Μέχρι στιγμής, οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο και δεν υπάρχει κάποιο προσχέδιο οποιασδήποτε συμφωνίας. Τα σενάρια του Brexit, κατηγοριοποιούνται σε δύο πλαίσια, το «σκληρό» (Hard Brexit) και το ήπιο (Soft Brexit). Αν και δεν υπάρχει σαφής ορισμός, οι συγκεκριμένοι όροι συναντώνται ευρέως στη διεθνή βιβλιογραφία και στα ΜΜΕ.

Με τον όρο “Hard Brexit” εννοούμε τις σχέσεις του ΗΒ με την ΕΕ, οι οποίες θα προκύψουν σε περίπτωση αποχώρησης χωρίς την επίτευξη συμφωνίας. Σε αυτό το πνεύμα, η Μ. Βρετανία εγκαταλείπει τις τέσσερις θεμελιώδεις ελευθερίες της Ένωσης, την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, κεφαλαίων, υπηρεσιών και ανθρώπων. Πιο συγκεκριμένα, δεν θα έχει πρόσβαση στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά, την Τελωνιακή Ένωση και δεν θα ισχύουν οι πρότερες συμφωνίες και κανόνες ελευθερίου εμπορίου με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη. Πλέον η Μ. Βρετανία, θα πρέπει να συνάψει εμπορικές συμφωνίες με τους πρώην Ευρωπαίους εταίρους της από την αρχή, επιβάλλοντας δασμούς και φόρους στις εμπορικές τους συναλλαγές, σύμφωνα με τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου¹⁰ (ΠΟΕ), επιβαρύνοντας την οικονομία της με αρκετά σημαντικά ποσά. Παραδείγματος χάριν, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εξαγωγές του ΗΒ προς την ΕΕ το 2014, ανήλθαν στα 220 δις ευρώ, το αντίστοιχο κόστος των παραπάνω φόρων θα επιβάρυναν την βρετανική οικονομία κατά 11. 3 δις ευρώ, το οποίο ισούται με 426 ευρώ ανά νοικοκυριό. (Britain Stronger in Europe, 2015, σ. 8) Επίσης, θα

¹⁰ Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization WTO) είναι ο μοναδικός διεθνής οργανισμός που ασχολείται με τους κανόνες που διέπουν το εμπόριο μεταξύ των χωρών. Σκοπός του οργανισμού είναι η διευκόλυνση τόσο των παραγωγών αγαθών και υπηρεσιών, όσο και εξαγωγέων και εισαγωγέων.

πρέπει να καλύψει το κενό όλων των νομικό ζητημάτων, τα οποία μέχρι στιγμής καθορίζονταν μέσω του Ευρωπαϊκού Δικαίου.

Σε περίπτωση όμως επίτευξης συμφωνίας, κατά την οποία θα διατηρηθούν στενές σχέσεις και αρκετές διατάξεις εν ισχύ, η αποχώρηση θα είναι ομαλή με ήπιες συνέπειες για ΗΒ και ΕΕ. Στο πλαίσιο ενός “Soft Brexit”, εκτιμάται ότι θα διατηρηθούν σε μεγάλο βαθμό οι ελευθερίες διακίνησης αγαθών και υπηρεσιών, με την υιοθέτηση διάφορων μοντέλων, όπως εκείνα της Νορβηγίας ή Ελβετίας. (Pesonen, 2017, p. 21)

Πιο συγκεκριμένα, η Νορβηγία είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Περιοχής (European Economic Area/ EEA)¹¹ και της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (European Free Trade Association/ EFTA)¹². Η χώρα έχει πλήρη πρόσβαση στην Ενιαία Αγορά καθώς και στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες της ΕΕ, με την προϋπόθεση ότι θα δεσμεύεται από τις οδηγίες της Ένωσης και θα συνεισφέρει στον κοινοτικό προϋπολογισμό. Η Νορβηγία είναι η δέκατη χώρα με τη μεγαλύτερη οικονομική συνεισφορά, αλλά δεν έχει καμία πρόσβαση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και θεσμοθέτησης των Ευρωπαϊκών διατάξεων και κανόνων. Επίσης δεσμεύεται, να μη δύναται να υπογράψει συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών με τρίτες χώρες. (Stennett, 2016, σ. 11)

Η Ελβετία, είναι μέλος μόνο της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (EFTA) και όχι της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Περιοχής (EEA), και έχει πρόσβαση στην Ενιαία Αγορά αλλά όχι στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες της ΕΕ. Η Ελβετία είναι υποχρεωμένη να αποδέχεται την Ευρωπαϊκή νομοθεσία και τους κανονισμούς περί ελεύθερης μετακίνησης και εργασίας των πολιτών της ΕΕ. Όμως δεν μπορεί να λάβει μέρος στην διαμόρφωση των παραπάνω κανονισμών

¹¹ Ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (European Economic Area/ EEA), δημιουργήθηκε την 1 Ιανουαρίου 1994 μετά από συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (EFTA) και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Σχεδιάστηκε ώστε να επιτρέψει στις χώρες της EFTA να συμμετάσχουν στην Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά χωρίς να χρειαστεί να γίνουν μέλη της ΕΟΚ. Ο EEA βασίζεται σε τέσσερις «ελευθερίες»: την ελεύθερη διακίνηση εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων μεταξύ των χωρών του EOX.

¹² Η Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (European Free Trade Association, EFTA) είναι οργανισμός που ιδρύθηκε το 1960 από ευρωπαϊκά κράτη που δίσταζαν να ενταχθούν πλήρως στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Σκοπός του οργανισμού είναι η προώθηση του ελεύθερου εμπορίου και της οικονομικής ολοκλήρωσης προς όφελος των μελών του. Σήμερα μέλη της EFTA είναι τέσσερις χώρες: η Ελβετία, η Ισλανδία, το Λίχτενσταϊν και η Νορβηγία.

και συνεισφέρει ετησίως στον κοινοτικό προϋπολογισμό με 420 δις ευρώ. (Stennett, 2016, σ. 11) Δύναται όμως, να συνάπτει συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών με τρίτες χώρες.

Όλα τα παραπάνω σενάρια χαρακτηρίζονται ως πιθανά, χωρίς όμως μέχρι στιγμής να υπάρχει σαφής εικόνα για την πορεία των διαπραγματεύσεων. Όποιο και να είναι το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων, η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την ΕΕ θα επιφέρει σημαντικές μακροοικονομικές συνέπειες. Βέβαια, οι επιπτώσεις θα είναι διαφορετικές αν βρεθεί μια λύση τύπου Νορβηγίας, όπως προαναφέρθηκε (Soft Brexit), και διαφορετικές αν ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου επιβάλει δασμούς (Hard Brexit), κάτι το οποίο όπως δήλωσε η πρωθυπουργός Τερέζα Μέι, επιθυμεί να αποφύγει. Αν προκύψει ένα δυσμενές σενάριο, οι συνέπειες για την οικονομία της μπορεί να είναι πολύ σοβαρές και τα αποτελέσματα αυτών θα επηρεάσουν τόσο τους πολίτες της όσο και τους πολίτες των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ.

BREXIT ΚΑΙ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ, ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ

Το κόστος ενός «σκληρού» Brexit, θα έχει ανυπολόγιστες επιπτώσεις στην καθημερινότητα των πολιτών του ΗΒ και ΕΕ, αλλά και άλλων χωρών με τις οποίες η Μ. Βρετανία διατηρεί ιδιαίτερες σχέσεις.

Μέχρι σήμερα, η διεθνής αρθρογραφία καλύπτει κατά κύριο λόγο, τις οικονομικές επιπτώσεις του Brexit. Πράγματι, οι εκτιμήσεις αναφέρουν ότι απώλειες στον επιχειρηματικό τομέα αναμένεται να ανέλθουν στα 65 δισεκατομμύρια στερλίνες το χρόνο, γεγονός που θα οδηγούσε το ΑΕΠ του ΗΒ σε μείωση περίπου κατά 2%, για την επόμενη δεκαετία. Αντίστοιχα υψηλό κόστος θα αντιμετωπίσει και η ΕΕ, εάν λάβουμε υπόψη ότι η Μ. Βρετανία αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες οικονομίες της Ένωσης, καλύπτοντας το 20% των εξαγωγών της. (Oliver, 2016, p. 3) Εξίσου σημαντικές επιπτώσεις, θα υπάρξουν και στον εμπορικό τομέα. Οι διεθνείς επενδυτικοί όμιλοι ενδέχεται να περιορίσουν τις επενδύσεις τους στο ΗΒ, επηρεάζοντας αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των Βρετανικών επιχειρήσεων, τα φορολογικά έσοδα και την αγορά εργασίας. Τέλος, τόσο το ΗΒ όσο και η ΕΕ, θα αντιμετωπίσει σημαντικές επιπτώσεις στον εργασιακό τομέα, στην ελεύθερη μετακίνηση πολιτών και στην αντιμετώπιση των προσφυγικών ροών.

Το πλαίσιο των διαπραγματεύσεων δεν περιορίζεται μόνο στον εμπορικό και οικονομικό τομέα, αλλά επεκτείνεται και στο καθεστώς που θα επικρατήσει σε ευαίσθητες περιοχές όπως είναι η Β. Ιρλανδία και το Γιβραλτάρ. Επίσης, λαμβάνονται υπόψη οι σημαντικές επιπτώσεις που θα επωμιστούν χώρες, όπως η Κύπρος, η οποία φιλοξενεί στα εδάφη της Βρετανικές Βάσεις και έχει αναπτύξει μεγάλη οικονομική και κοινωνική εξάρτηση και στενούς δεσμούς με το ΗΒ και την ΕΕ.

Οι παραπάνω τρεις επικράτειες, επηρεάζονται διαφορετικά σε οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο από την απόφαση αποχώρησης από την Ένωση. Έχουν όμως ένα κοινό. Το ΗΒ διατηρεί κυριαρχικά δικαιώματα στην επικράτειά τους, τα οποία αμφισβητούνται διαρκώς τις τελευταίες δεκαετίες. Εκτός της Β. Ιρλανδίας η οποία αποτελεί τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου, το Γιβραλτάρ είναι υπερπόντιο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου και η Κύπρος αποτελεί ανεξάρτητο κράτος στο οποίο όμως, το ΗΒ διατηρεί εδάφη υπό την κυριαρχία του. Είναι περιοχές στις οποίες έχουν λάβει χώρα ιδιαίτερα μεγάλες ταραχές και επεισόδια, κατά την βρετανική κυριαρχία, ενώ η επικείμενη συμφωνία αποχώρησης, θα ανοίξει τον «ασκό του Αιόλου», στο φλέγον θέμα της εδαφικής τους κυριαρχίας.

Με την ανακοίνωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος, υπήρξε έντονη αντίδραση του αναπληρωτή πρωθυπουργού της Β. Ιρλανδίας, στο ενδεχόμενο εξόδου από την ΕΕ, διεκδικώντας και πιθανή αποχώρηση από το ΗΒ και ένωση με την Ιρλανδία. Αντίστοιχες αντιδράσεις σημειώθηκαν και στο Γιβραλτάρ, με την ταυτόχρονη εμφάνιση των Ισπανικών διεκδικήσεων εις βάρος της Μ. Βρετανίας. (www.huffingtonpost, 2017) Τέλος, η Κύπρος παρακολουθεί με ιδιαίτερη ανησυχία την πορεία των διαπραγματεύσεων, αφού θεωρεί ότι θα επηρεαστεί ιδιαίτερα λόγω των στενών δεσμών με το ΗΒ και θα πρέπει να καθοριστούν ξανά οι οικονομικές και νομικές της σχέσεις με τις Βρετανικές βάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΕ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑ

ΣΧΕΣΕΙΣ ΗΒ ΚΑΙ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

Η βρετανό-ιρλανδική σχέση είναι πολύπλευρη και επηρεάζεται από ιστορικούς δεσμούς, ισχυρούς οικονομικούς συνδέσμους και γεωγραφική εγγύτητα. Η σχέση αυτή έχει εξελιχθεί τις τελευταίες δεκαετίες, από έντονη συγκρουσιακή, σε μία σχέση «μεγαλύτερης κατανόησης και αναγνώρισης των κοινών συμφερόντων» (Irish Department of Foreign Affairs and Trade D. , 2013, p. 9).

Η επίσημη κοινή τους ιστορική διαδρομή ξεκινάει το 1801, με την «Πράξη της Ένωσης», με την οποία διαλύεται το ιρλανδικό κοινοβούλιο και η Ιρλανδία προσαρτάται πλέον και τυπικά από τη Μ. Βρετανία. Ο 20^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται από έντονες συγκρούσεις, με κύριο αίτημα την εθνική και πολιτική της ανεξαρτησία. Έχουμε την ίδρυση του πολιτικού κόμματος Sinn Fein («Εμείς οι ίδιοι»), το οποίο έχει αποκλειστικά το πρόγραμμά του προσανατολισμένο στην ανεξαρτησία της Ιρλανδίας, ενώ το 1919, σχηματίζεται η εθνικιστική οργάνωση, ο Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (Irish Republican Army- IRA), ο οποίος αρχίζει τον ένοπλο αγώνα του για την πλήρη ανεξαρτητοποίησή της.

Η Ιρλανδία διχοτομείται το 1920, με την πράξη περί της «Διακυβέρνησης της Ιρλανδίας», ενώ ο διαμελισμός της υπογράφεται επίσημα με τη Συνθήκη της 6^{ης} Δεκεμβρίου του 1921. Δημιουργείται η Δημοκρατία της Ιρλανδίας, η οποία αποτελείται από 26 κομητείες και της Βόρεια Ιρλανδίας, η οποία αποτελείται από 6 κομητείες μερικώς αυτόνομες και τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου.

Στις δυο πρώτες δεκαετίες μετά την ανεξαρτησία της Ιρλανδίας, οι θεσμοί του κράτους παγιώθηκαν και επικράτησε πολιτική σταθερότητα. Το Σύνταγμα του 1937 και η Πράξη για τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας (Republic of Ireland Act) το 1948, έκοψαν και τους απομεινάντες επίσημους δεσμούς της Ιρλανδίας με τη Βρετανία. Η Ιρλανδία έγινε δεκτή στα Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ) το 1955 και εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1973. Η υιοθέτηση νέων πολιτικών οικονομικής ανάπτυξης οδήγησαν σε σημαντική και ταχεία ανάπτυξη.

Όμως, η περιοχή της Β. Ιρλανδίας γνώρισε έντονες συγκρούσεις και εμφύλιες μάχες, μεταξύ των Εθνικιστών Καθολικών, οι οποίοι μάχονταν για την

ανεξαρτητοποίηση της και των Ενωτικών Προτεσταντών, οι οποίοι αντιδρούσαν σε οποιαδήποτε κίνηση επανένωσης ολόκληρης της Ιρλανδίας. Η περίοδος των «Ταραχών», κορυφώνεται από το τέλος του 1960 και έως το 1998, με την υπογραφή της «Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής»¹³ (Good Friday Agreement- GFA). Τα κυριότερα ζητήματα τα οποία διακυβεύονται την παραπάνω περίοδο, είναι η σχέση των δύο κοινοτήτων, επηρεάζοντας τη ζωή χιλιάδων κατοίκων σε ολόκληρο το ΗΒ, με έντονη πολιτική, στρατιωτική και παραστρατιωτική διάσταση. Η συμφωνία του 1998, καθώς και η ολοκλήρωση των διαδικασιών της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, συνέβαλαν καθοριστικά στην εξομάλυνση των σχέσεων της Β. Ιρλανδίας και της Μ. Βρετανίας.

Για τη Μ. Βρετανία, η Β. Ιρλανδία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ΗΒ και δεν αντιμετωπίζεται σαν τις υπόλοιπες βρετανικές αποικίες, οι οποίες ανεξαρτητοποιήθηκαν με την πάροδο του χρόνου. Μία ενδεχόμενη επανένωση της Ιρλανδίας, ενδέχεται να λειτουργήσει αποσταθεροποιητικά για την ηγεμονική δύναμη της Βρετανίας, τροφοδοτώντας μια αποσχιστική δυναμική τόσο στην Σκωτία όσο και στην Ουαλία.

Η απόφαση του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, δημιουργεί τριγμούς στην εφαρμογή της συμφωνίας του 1998 και αυξάνει τις ανησυχίες για την επανεμφάνιση των εθνικιστικών τάσεων επανένωσης με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, αλλά και για τη διατήρηση της ειρήνης. Το συνοριακό καθεστώς ανάμεσα στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας και τη Βόρεια Ιρλανδία, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, προτάσσοντας να επιλυθεί στην πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων και προτού προχωρήσουν οι συζητήσεις προσδιορισμού της μελλοντικής σχέσης του Ηνωμένου Βασιλείου και της ΕΕ. (<https://www.cnn.gr>)

¹³ Η «Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής», υπογράφηκε Τον Απρίλιο του 1998, σύμφωνα με την οποία προέκυψε νέα κυβέρνηση στη Βόρεια Ιρλανδία, μέσω μιας ημιαυτόνομης εθνοσυνέλευσης, στην οποία συμμετείχαν κόμματα προτεσταντών και καθολικών, ενώ ο Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός αποπλίστηκε πλήρως. Επίσης, αναγνωρίζεται το θεσμικό δικαίωμα της Β, Ιρλανδίας, να ενωθεί με την Δημοκρατία της Ιρλανδίας, με την διεξαγωγή δημοψηφίσματος και την θέληση της πλειοψηφίας των κατοίκων της. Η Συμφωνία, η οποία θέτει τέλος σε μία περίοδο 30 ετών συγκρούσεων, υπογράφηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής ενοποίησης, αυξάνοντας τον βαθμό ελευθερίας και συνεργασίας στο σύνολο της Ιρλανδίας, βάση του θεσμικού ευρωπαϊκού πλαισίου.

Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

Το μέλλον των συνόρων μεταξύ της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, φαίνεται να είναι το σημείο που δυσχεραίνει περισσότερο τις διαπραγματεύσεις ΕΕ και ΗΒ και δύναται να εμποδίσει την επίτευξη μιας βιώσιμης συμφωνίας για τη σχέση τους στη μετά-Brexit εποχή.

Τα σύνορα μεταξύ Β. Ιρλανδίας και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, αποτελούν τα μοναδικά χερσαία σύνορα του ΗΒ και της ΕΕ. Η ενεργοποίησή τους, στην περίπτωση ενός “Hard Brexit”, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ελεύθερη διακίνηση αγαθών, στην ισχύ της συμφωνίας ελεύθερης μετακίνησης των κατοίκων των δύο περιοχών (Common Travel Area¹⁴), η οποία είναι σε ισχύ από το 1920, καθώς και στη συμφωνία του 1998 (Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής), με την οποία έχει τερματιστεί μια περίοδος 30 ετών συγκρούσεων και ταραχών. (Doyle, 2017, p. 1)

Η σύνδεση της «Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής» με το Brexit, έγκειται στο γεγονός ότι η συμφωνία αυτή ρυθμίζει το σύστημα αποκεντρωμένης διοίκησης της Β. Ιρλανδίας, καθώς επίσης ρυθμίζει τις οικονομικές και νομικές σχέσεις μεταξύ Ιρλανδίας, Β. Ιρλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου. Συνδέεται άμεσα με την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και στηρίζεται στις κοινοτικές διατάξεις που ισχύουν μεταξύ κρατών-μελών της ΕΕ. Επίσης, μέσω της συμφωνίας αναγνωρίζεται από πλευράς ΗΒ, η δυνατότητα ένωσης της Β. Ιρλανδίας με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, αν στο μέλλον η πλειοψηφία του πληθυσμού και στις δύο περιοχές το επιθυμεί. (Garry, 2018, p. 74) Επομένως, οποιαδήποτε μεταβολή των παραπάνω σχέσεων, δημιουργεί τον κίνδυνο, οι κάτοικοι της Β. Ιρλανδίας να διεκδικήσουν το δικαίωμα επανένωσης με την Ιρλανδία, προκειμένου να αποφύγουν με τον τρόπο αυτό την έξοδό τους από την ΕΕ.

Ωστόσο, η εφαρμογή της απόφασης του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, περιπλέκεται περισσότερο από τους δεσμευτικούς όρους της συμφωνίας του 1998. Σύμφωνα με την Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής, οι κάτοικοι της Β.

¹⁴ Η Common Travel Area (CTA), αποτελεί συμφωνία μεταξύ του ΗΒ και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, των Αγγλονορμανδικών Νήσων και της Νήσο του Μαν, με την οποία οι πολίτες των χωρών δύνανται να μετακινούνται ελεύθερα χωρίς ειδική άδεια και ταξιδιωτικά έγγραφα. Η συνθήκη προβλέπει επίσης το δικαίωμα των πολιτών να εργάζονται και να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες και αγαθά όπως ασφάλεια, υγεία και εκπαίδευση. (Irish Department of Foreign Affairs and Trade, 2018)

Ιρλανδίας έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν την εθνική τους ταυτότητα και να υιοθετήσουν την υπηκοότητα της Ιρλανδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου ή και των δύο. (Gov.UK, 2017, p. 3) Σε περίπτωση λοιπόν, που η Β. Ιρλανδία αποχωρήσει από την ΕΕ ως μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου, θα υπάρχουν σε αυτήν πολίτες οι οποίοι θα συνεχίσουν να αποτελούν πολίτες της Ένωσης εφόσον έχουν επιλέξει ιρλανδική ή διπλή υπηκοότητα και οι οποίοι συνεκδοχικά, θα έχουν διαφορετικά δικαιώματα από τους υπόλοιπους Βρετανούς.

Επιπλέον, βάσει της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής έχουν δημιουργηθεί κοινοί πολιτικοί θεσμοί, όπως υπουργικά συμβούλια και διακοινοβουλευτικά σώματα, μεταξύ Ιρλανδίας, Β. Ιρλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου, τα οποία θα πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν αρμονικά, δεδομένου ότι ο συντονισμός των πολιτικών τους, στους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας προβλέπεται από τη συμφωνία.

Η οικονομία του νησιού είναι διασυνδεδεμένη σε τέτοιο βαθμό, όπου τομείς όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία θα επηρεαστούν σημαντικά από το ενδεχόμενο ενός Hard Brexit και την επιβολή «διακριτών συνόρων» (Hard Borders), μεταξύ Ιρλανδίας και Β. Ιρλανδίας. Εξίσου σημαντικά θα επηρεαστεί η τελωνειακή πολιτική και η μετακίνηση των πολιτών, με την επιβολή περιορισμών και ελέγχων, καθώς και την επανεμφάνιση υποδομών αστυνόμευσης και συνοριακής φύλαξης. Όμως βάσει της Συμφωνίας “Common Travel Area”, η μετακίνηση πολιτών μεταξύ των ιρλανδικών συνόρων πρέπει να είναι ελεύθερη. Έτσι θα δημιουργηθεί το παράδοξο να ισχύουν διαφορετικές ρυθμίσεις και εξαιρέσεις για τα σύνορα του ΗΒ με την ΕΕ, γεγονός το οποίο θα πρέπει να ρυθμιστεί μέσω της νέας συμφωνίας ΗΒ και ΕΕ. (Αλεξανδρίδου, 2017)

Οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων της Β. Ιρλανδίας διαφέρουν σημαντικά από τις αντίστοιχες της Σκωτίας και της Ουαλίας. Οι διατάξεις οι οποίες ισχύουν στην Β. Ιρλανδία, αποτελούν θεμελιώδες τμήμα των ειρηνευτικών συμφωνιών που συμφιλίωσαν τις δύο κύριες κοινότητες. Επίσης, ενισχύονται από διμερή συνθήκες μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο των δύο χωρών. Δεσμεύονται από το Διεθνές δίκαιο και προϋποθέτουν ότι και οι δύο χώρες είναι μέλη της ΕΕ. Τέλος, οι θεσμοί οι οποίοι έχουν αναπτυχθεί στην Βόρεια και Νότια Ιρλανδία, έχουν άμεσες αναφορές στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, της

οποίας είναι μέλη. Οι παραπάνω ιδιαιτερότητες, καθιστούν τη Β. Ιρλανδία ξεχωριστή σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη του Ηνωμένου Βασιλείου. (Doherty, Temple Lang, McCrudden, McGowan,, & Phinnemore, 2017, p. 3)

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι τόσο το Ηνωμένο Βασίλειο όσο και η Δημοκρατία της Ιρλανδίας, είναι μέλη της ΕΕ από το 1973. Σε αυτό το πλαίσιο έχουν αναπτυχθεί οικονομικές, νομικές και πολιτικές σχέσεις οι οποίες καθιστούν ακόμα πιο δύσκολο τον ακριβή καθορισμό και την ομαλή εξισορρόπηση των νέων μεταξύ τους σχέσεων.

Όλες οι εμπλεκόμενες πλευρές έχουν συνειδητοποιεί ότι κάθε αλλαγή στις ισορροπίες στο παραπάνω δίπολο επηρεάζει αναπόφευκτα το σύνολο της ΕΕ, γεγονός το οποίο αναδεικνύει το μέλλον της Β. Ιρλανδίας, σε μείζον διαπραγματευτικό αντικείμενο και σε ένα ιδιαίτερο γρίφο, τον τρόπο με τον οποίο θα συγκεραστούν οι ρυθμίσεις της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής με το νομικό πλαίσιο της ΕΕ. (Tonge, 2017, p. 6)

BREXIT ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ Β. ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

Η οικονομία της Β. Ιρλανδίας είναι η λιγότερο αναπτυγμένη και πιο αδύνατη συγκριτικά με τις οικονομίες των υπόλοιπων επικρατειών του Ηνωμένου Βασιλείου. Η ανάπτυξή της έχει συνδεθεί με τις ιστορικές διακρίσεις απασχόλησης, μεταξύ των Εθνικιστών Καθολικών και των Ενωτικών Προτεσταντών, οι οποίες προκάλεσαν υψηλά επίπεδα ανεργίας και οδήγησαν σε μια μεγάλης κλίμακας αποδημίας των Εθνικιστών και διήρκεσαν έως το τέλος της δεκαετίας του 1980. Η πλειοψηφία των πολιτών απασχολούνταν με την αστυνόμευση, λόγω των έντονων ταραχών, καθώς και την παροχή υπηρεσιών στην κοινότητα όπου ανήκαν. Το γεγονός αυτό, είχε ως αποτέλεσμα την υπέρμετρη ανάπτυξη του δημόσιου τομέα έναντι του ιδιωτικού, γεγονός το οποίο συναντάται ακόμα και σήμερα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι ο δημόσιος τομέας, κατέχει περίπου το 60% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας και το 24% της συνολικής απασχόλησης στην Β. Ιρλανδία. (Nevin Economic Research Institute, 2017, p. 10) Η υπόλοιπη οικονομική δραστηριότητα, αποτελείται κυρίως από τη γεωργία και την αλιεία, ενώ η βιομηχανία συμβάλει σε πολύ μικρό ποσοστό.

Η απόφαση του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, θα επηρεάσει σημαντικά την ήδη αδύνατη οικονομία της Β. Ιρλανδίας. Η Βόρεια Ιρλανδία αντλεί σημαντικά

οφέλη από προγράμματα ενίσχυσης της συνοχής και της ανάπτυξης, και ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και το πρόγραμμα PEACE για τη Βόρεια Ιρλανδία. Τα κονδύλια της ΕΕ, προωθούν την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο, ενώ υπάρχουν προγράμματα τα οποία είναι προσαρμοσμένα στην ιδιαίτερη κατάσταση που επικρατεί στη Βόρεια Ιρλανδία και τα οποία λειτουργούν ως γέφυρα μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

Η ΕΕ συνεισφέρει στην οικονομία της ιδιαίτερα σημαντικά ποσά, με σκοπό τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της, λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι τα επίπεδα φτώχειας είναι τα υψηλότερα σε σχέση με τις υπόλοιπες περιοχές του ΗΒ. (McGuinness, 2017, p. 35) Το χρονικό διάστημα από το 2007 έως το 2013, τα κοινοτικά κεφάλαια ανήλθαν στο ποσό της τάξεως των 3.5 δις ευρώ και αντιστοιχούσαν στο 8,4% του ΑΕΠ της Β. Ιρλανδίας, κυρίως μέσω της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και της ενίσχυσης της ειρηνευτικής πορείας (Peace Funds). Το οικονομικό πρόγραμμα ενίσχυσης 2014-2020, παραμένει στα ίδια επίπεδα και ανέρχεται στο ποσό των 3.6 δις ευρώ. (europa.eu, 2016)

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 2014-2020, το 20% περίπου των γεωργικών εκτάσεων θα τύχουν επενδυτικής στήριξης, με στόχο την αναδιάρθρωση, τον εκσυγχρονισμό τους και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροδιατροφικού τομέα. Ειδικότερα, οι γεωργοί της Β. Ιρλανδίας, λαμβάνουν στήριξη για το 12% των γεωργικών γαιών, προκειμένου να επιβληθεί η υποχρεωτική προστασίας της βιοποικιλότητας και να φυτευτούν 1.200 εκτάρια δασών, με σκοπό να αμβλυνθούν οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018, σ. 4)

Αντίστοιχα σημαντικό για τη Β. Ιρλανδία, είναι πρόγραμμα Peace IV. Αποτελεί ένα μοναδικό πρόγραμμα, στο πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για τη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής, το οποίο σκοπό έχει να ενισχύσει την ειρήνη, τη σταθερότητα και την προώθηση της συμφιλίωσης και ειρηνικής συμβίωσης. Στόχος του είναι η στήριξη μέτρων που θα συμβάλλουν στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και στην προσέγγιση των ανθρώπων σε διακοινοτικό και διασυνοριακό επίπεδο, καθώς και στη δημιουργία μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις. Διαφέρει από τα υπόλοιπα ταμεία και προγράμματα,

δεδομένου ότι τη χρηματοδότηση δεν διαχειρίζονται εθνικοί ή περιφερειακοί οργανισμοί, αλλά ο Ειδικός Οργανισμός για τα Προγράμματα της ΕΕ, ο οποίος έχει συσταθεί στο πλαίσιο της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής και ο οποίος αναγνωρίζεται τόσο από το Ηνωμένο Βασίλειο, όσο και από τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Ο συνολικός επιχειρησιακός προϋπολογισμός του προγράμματος για την περίοδο 2014-2020 ανέρχεται στα 270 εκατομμύρια ευρώ. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018, σ. 6)

Η παραπάνω οικονομική υποστήριξη, αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων, παράγοντας ανάπτυξης και σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Ιρλανδίας, Η απώλεια των παραπάνω κεφαλαίων και των επενδυτικών προγραμμάτων της ΕΕ, θα προκαλέσουν σημαντική οικονομική ύφεση, αύξηση της ανεργίας και μείωση του κατά κεφαλήν εισοδήματος των κατοίκων της Β. Ιρλανδίας.

Αντίστοιχα σημαντικές επιπτώσεις θα προκύψουν, λόγω της διαταραχής των οικονομικών σχέσεων με την ΕΕ. Η συμμετοχή του ΗΒ στην ΕΕ παρέχει στη Β. Ιρλανδία τη δυνατότητα να έχει πρόσβαση σε μία τεράστια αγορά 520 εκατομμυρίων ανθρώπων και να διακινεί αγαθά, κεφάλαια και υπηρεσίες ελεύθερα και χωρίς κόστος. Επίσης, της δίνεται η δυνατότητα να εκμεταλλευτεί τις εμπορικές συμφωνίες της Ένωσης με τρίτες χώρες, όπως την Κίνα και τις ΗΠΑ, ενώ η ελεύθερη μετακίνηση εργατών από όλες και σε όλες τις χώρες, δίνει σημαντική οικονομική ώθηση, ενισχύοντας τον ιδιωτικό τομέα. Ο παράγοντας κλειδί είναι το γεγονός ότι οι λιγότερες αναπτυγμένες οικονομίες επωφελούνται περισσότερο σε ένα πολύπλευρο οικονομικό περιβάλλον, ενώ μακροπρόθεσμα παρουσιάζουν περισσότερο σταθερή ανάπτυξη και αύξηση μετοχικού κεφαλαίου.

Την δεκαετία 2004-2014, οι εξαγωγές της Β. Ιρλανδίας στην ΕΕ αποτελούσαν το 60% των συνολικών της εξαγωγών, ενώ οι εισαγωγές παρέμεναν σε χαμηλότερα επίπεδα, διατηρώντας το εμπορικό ισοζύγιο θετικό. Το ίδιο χρονικό διάστημα, οι εξαγωγές προς τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας ανέρχονταν στο 37% των εξαγωγών προς την ΕΕ και στο 21% του συνόλου. Η οικονομία της είναι πλέον περισσότερο εξαρτημένη από την ΕΕ, από τις υπόλοιπες περιοχές του Ηνωμένου Βασιλείου και περισσότερο ευαίσθητη σε ενδεχόμενο αποκλεισμό της από την Ενιαία Αγορά. (Stennett, 2016, p. 7) Ο αντίκτυπος μιας βρετανικής εξόδου από την ενιαία αγορά, θα ήταν μια μείωση περίπου 3% του ΑΕΠ της Β. Ιρλανδίας

έναντι μιας κατ' εκτίμηση μείωσης 2% του ΑΕΠ του ΗΒ. και αποτελεί αρκετά σημαντική απώλεια για μια εύθραυστη οικονομία. (Budd, 2015, p. 4)

Η αποχώρηση του ΗΒ από την Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά και την Τελωνειακή Ένωση, θα οδηγήσει στην επιβολή νέων κανόνων και περιορισμών στη διακίνηση των αγαθών και υπηρεσιών και τον εναρμονισμό τους με τους κανονισμούς του ΠΟΕ. Ο βασικότερος κανόνας του ΠΟΕ, αφορά την ίση μεταχείριση όλων των μελών του στις εμπορικές τους σχέσεις. Η υποχρέωση αυτή δεν ισχύει σε χώρες οι οποίες ανήκουν σε τελωνειακές ενώσεις (π.χ. ΕΕ). Σύμφωνα με τους κανόνες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και της ΕΕ, όλα τα αγαθά τρίτων χωρών θα πρέπει να ελέγχονται στα σύνορα με την ΕΕ και να επιβάλλονται σε αυτά δασμοί. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να δημιουργηθούν σημεία ελέγχων και να επιβληθούν διακριτά σύνορα (Hard borders) μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας.

Εάν η Β. Ιρλανδία και κατά προέκταση το ΗΒ, δεν επιβάλλει δασμούς στις συναλλαγές της με την Ιρλανδία, τότε θα πρέπει να υιοθετήσει την συγκεκριμένη οικονομική πολιτική με όλες τις χώρες μέλη του ΠΟΕ. Σε διαφορετική περίπτωση, θα προβεί σε σαφή παραβίαση των κανόνων του ΠΟΕ και της ΕΕ, μιας και η Ιρλανδία αποτελεί μέλος της, γεγονός το οποίο είναι μη αποδεκτό από τους αξιωματούχους της Ένωσης.

Οι τελωνειακοί έλεγχοι επιβλήθηκαν για πρώτη φορά το 1922, με την ανεξαρτησία της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας. Το 1993 με την εφαρμογή της συμφωνίας του Μάαστριχ και την καθιέρωση της Ενιαίας Αγοράς, τα τελωνεία ελαττώθηκαν και καταργήθηκαν με την συμφωνία του 1998, οδηγώντας στο σημερινό καθεστώς της ελεύθερης πρόσβασης αγαθών και υπηρεσιών.

Σύμφωνα με το Ιρλανδικό υπουργείο Εμπορίου, 177,000 βαρέου τύπου φορτηγά και 208.000 μικρά βαν διασχίζουν τα σύνορα με την Β. Ιρλανδία κάθε μήνα. (Mulhall, 2017) Το 2016 οι εξαγωγές των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) της Β. Ιρλανδίας προς την Ιρλανδία, κάλυπταν το 80% των συνολικών εξαγωγών, οι οποίες ανήλθαν στα 3.4 δις λίρες. Το καθεστώς των ανοιχτών συνόρων, έχει ενισχύσει τη δημιουργία σημαντικών εφοδιαστικών γραμμών σε όλη την έκταση του νησιού, καθώς και ισχυρές οικονομικές σχέσεις. Η διασύνδεση επιχειρήσεων έχει προχωρήσει σε αρκετά μεγάλο βαθμό μεταξύ της Ιρλανδίας και του ΗΒ, στο

τομέα της γεωργίας, κτηνοτροφίας και οινοποιίας, με αποτέλεσμα να διασχίζουν τα σύνορα πληθώρα προϊόντα σε διάφορα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας.

Η επιβολή οποιωνδήποτε μορφών ελέγχου, περιορισμών και φόρων, θα βλάψει την οικονομική ανάπτυξη και βιωσιμότητα του συνόλου των επιχειρήσεων στο νησί της Ιρλανδίας. Επίσης κάτι τέτοιο θα έρθει σε άμεση αντίθεση με τη συμφωνία του 1998, η οποία προβλέπει την οικονομική συνεργασία Βορρά και Νότου, αλλά και την ελεύθερη μετακίνηση πολιτών και την ελεύθερη πρόσβαση σε εργασία και υπηρεσίες, δικαιώματα τα οποία προβλέπονταν ήδη από την συμφωνία Common Travel Area (CTA).

BREXIT ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ «ΚΟΙΝΗΣ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ»

Σύμφωνα με την συνθήκη της Κοινής Ταξιδιωτικής Περιοχής (Common Travel Area/ CTA) και των διατάξεων της ΕΕ, δεν υπάρχουν διακριτά σύνορα μεταξύ Β. Ιρλανδίας και Δημοκρατίας της Ιρλανδίας. Η παραπάνω συνθήκη ισχύει από την ανεξαρτητοποίηση της Ιρλανδίας και προϋπήρχε 50 χρόνια πριν την είσοδο του ΗΒ και της Ιρλανδίας στην ΕΟΚ, ενώ αναγνωρίζεται ρητά από τις Συνθήκες της ΕΕ. (Official Journal of the European Union, 2012, p. 2)

Η συμφωνία καθιερώθηκε το 1922, και είναι το αποτέλεσμα της μερικής αναγνώρισης της κυριαρχίας της Ιρλανδίας από το ΗΒ, μετά την ανεξαρτητοποίησή της. Η CTA προβλέπει την ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών των δύο χωρών χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα και αναγνωρίζει το δικαίωμα εργασίας και πρόσβασης σε υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, στην εκπαίδευση και σε αγαθά κοινής ωφελείας. Τα παραπάνω δικαιώματα αναγνωρίζονται στους πολίτες οι οποίοι έχουν γεννηθεί σε Ιρλανδία ή ΗΒ και η μόνη υποχρέωσή τους είναι η επίδειξη αστυνομικής ταυτότητας, για την απόδειξη της υπηκοότητάς τους. Η ελεύθερη μετακίνηση ενισχύθηκε το 1992 με την Συνθήκη του Μάαστριχ και ολοκληρώθηκε με την πλήρη απομάκρυνση όλων των συνοριακών σημείων ελέγχου, με την συνθήκη της «Μεγάλης Παρασκευής» του 1998.

Η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ, θέτει σε κίνδυνο την παραπάνω συμφωνία, αφού στην περίπτωση ενός “Hard Brexit”, θα επιβληθούν διακριτά σύνορα μεταξύ ΗΒ και ΕΕ και κατά προέκταση μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας, επηρεάζοντας σε μεγάλο βαθμό την αλληλεπίδραση των πολιτών. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να υπενθυμίσουμε, ότι η εκστρατεία υπέρ της Εξόδου

από την ΕΕ, στηρίζονταν στο τρίπτυχο μετανάστευση, απασχόληση και εσωτερική ασφάλεια. Οι υποστηρικτές του Brexit, πρόβαλαν ως πρώτη προτεραιότητα τη δημιουργία και τη φύλαξη των συνόρων του ΗΒ, με σκοπό την παρεμπόδιση των παράνομων μεταναστών, οι οποίοι έχουν πρόσβαση από χώρες εισόδου της ΕΕ. Με αυτό τον τρόπο θα θωρακίσουν τη Μ. Βρετανία από εξωτερικές απειλές, αυξάνοντας τα επίπεδα ασφάλειας των πολιτών της. Επίσης, με την επιβολή συνόρων, θα αρθούν τα εργασιακά δικαιώματα πολιτών από κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, οι οποίοι μεταναστεύουν στο ΗΒ, περιορίζοντας με αυτό τον τρόπο τις θέσεις εργασίας για τους ντόπιους.

Ο έλεγχος των μεταναστευτικών ροών, αποτελεί μη διαπραγματεύσιμο πολιτικό ζήτημα για την Βρετανική κυβέρνηση. Οι παραπάνω περιορισμοί και έλεγχοι θα επιβληθούν και στην Δημοκρατία της Ιρλανδίας, ως μέλος της ΕΕ, αφού σε αντίθετη περίπτωση οι πολίτες της ΕΕ θα συνέχιζαν να έχουν πρόσβαση στο ΗΒ, μέσω της Β. Ιρλανδίας. Επίσης, στην περίπτωση που δεν θα επιβάλλονταν, θα δημιουργούσε διαφορετικά δικαιώματα στους πολίτες της Ιρλανδίας και διαφορετικά για τους πολίτες των υπόλοιπων κρατών μελών της ΕΕ, δημιουργώντας το παράδοξο να ισχύουν διαφορετικές ρυθμίσεις για τα διάφορα σύνορα του ΗΒ με την ΕΕ.

Με τον τρόπο αυτό όμως, τίθεται σε κίνδυνο η συμφωνία της Κοινής Ταξιδιωτικής Περιοχής, ενώ ταυτόχρονα θα έχουμε την εμφάνιση σημείων ελέγχου καθ' όλη τη συνοριακή γραμμή μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας. Το γεγονός αυτό θα έχει αρνητικές οικονομικές συνέπειες στις καθημερινές συναλλαγές των Ιρλανδών, κάνοντας πιο χρονοβόρες και πολύπλοκες τις διακινήσεις των αγαθών. Ταυτόχρονα θα επιδράσει αρνητικά στα αισθήματα των πολιτών, αφού θα επαναφέρει μνήμες της περιόδου των «τάραχων», η οποία είναι αλληλένδετα συνδεδεμένη με τα κλειστά σύνορα και τη φύλαξή τους από πολυάριθμες βρετανικές δυνάμεις.

Μέχρι σήμερα, η επίσημη θέση της Βρετανικής κυβέρνησης εκφράζεται μέσω της δήλωσης της πρωθυπουργού της Μ. Βρετανίας Τερέζα Μέι, σύμφωνα με την οποία η πρόθεση του ΗΒ είναι να αποφύγει την επιβολή «διακριτών» συνόρων (Hard Borders) και ταυτόχρονα να διατηρήσει σε ισχύ την Κοινή Ταξιδιωτική Περιοχή μεταξύ Βρετανίας και Ιρλανδίας. Στο ίδιο μήκος κύματος

κινείται και η ΕΕ¹⁵, η οποία στηρίζει την συνέχιση της συμφωνίας στη μετά Brexit εποχή και αναγνωρίζει την αναγκαιότητα εύρεσης μιας ιδιαίτερης λύσης για τη Β. Ιρλανδία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017)

Το ΗΒ δύναται να φυλάξει αποτελεσματικά τα θαλάσσια σύνορά του, επιβάλλοντας αυστηρούς ελέγχους στα σημεία εισόδου, όπως τα αεροδρόμια και τα λιμάνια. Δεν είναι όμως το ίδιο εφικτό και στα χερσαία σύνορά του με την Δημοκρατία της Ιρλανδίας, λόγω των φυσικών τους διαστάσεων και των πολυάριθμων οδικών γραμμών που τα διασχίζουν. Η συμφωνία της Κοινής Ταξιδιωτικής Περιοχής μπορεί να διευθετηθεί σχετικά εύκολα στις διαπραγματεύσεις μεταξύ ΗΒ και ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη ότι ισχύει από το 1922. Όμως, ο έλεγχος των μεταναστευτικών ροών θα επαναφέρει τους συνοριακούς ελέγχους, καταργώντας έτσι τα ανοιχτά σύνορα, τα οποία αποτελούν το πιο από σύμβολο της ειρηνικής διαδικασίας στη Β. Ιρλανδία. (Gov.UK, 2017, σ. 7)

BREXIT ΚΑΙ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ «ΜΕΓΑΛΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ»

Η Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής (Good Friday Agreement), αποτελεί για τη Β. Ιρλανδία ένα μοναδικό συνταγματικό πλαίσιο. Αποτελείται από δύο αλληλένδετα θεσμικά κείμενα, την πολυκομματική συμφωνία (Multi-Party Agreement), την οποία υπέγραψαν τα περισσότερα κόμματα της Β. Ιρλανδίας και από την διεθνή συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής, μεταξύ Μ. Βρετανίας και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, γνωστή και ως Συμφωνία του 1998 ή Συμφωνία του Μπέλφαστ (Belfast Agreement).

Η Συμφωνία, καθορίζει το συνταγματικό πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο η Β. Ιρλανδία δύναται να αποχωρήσει από το ΗΒ και να προσχωρήσει στην Δημοκρατία της Ιρλανδίας, μετά τη διενέργεια δημοψηφίσματος και τη συγκατάθεση της πλειοψηφίας. Επίσης, αναγνωρίζει το αναφαίρετο δικαίωμα

¹⁵ Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (7/9/2017): «Κατά την πρώτη φάση των διαπραγματεύσεων με το Ηνωμένο Βασίλειο, η ΕΕ επιθυμεί να διαμορφώσει μια κοινή αντίληψη με το ΗΒ σχετικά με τις συνέπειες της αποχώρησής του για τη **Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής** και για την **Κοινή Ταξιδιωτική Περιοχή**. Εφόσον σημειωθεί επαρκής πρόοδος, οι συζητήσεις μπορούν να προχωρήσουν στη δεύτερη φάση των διαπραγματεύσεων, οι οποίες αποσκοπούν στην εξεύρεση ευέλικτων και δημιουργικών λύσεων για να αποφευχθεί η δημιουργία δυσπροσπέλαστων συνόρων στη νήσο της Ιρλανδίας. Οι λύσεις αυτές πρέπει να σέβονται την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και της τελωνειακής ένωσης, καθώς και την ακεραιότητα και αποτελεσματικότητα της έννομης τάξης της ΕΕ. Δεδομένου ότι η αποχώρηση από την ΕΕ ήταν απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου, το Ηνωμένο Βασίλειο είναι υπεύθυνο να προτείνει σχετικές λύσεις.» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017)

όλων των κατοίκων της Β. Ιρλανδίας να υιοθετούν την Ιρλανδική, ή την Βρετανική, ή και τις δύο ιθαγένειες. Τέλος, δίνει το δικαίωμα σε όλες τις επιχειρήσεις να λειτουργούν και να δραστηριοποιούνται σε όλη την επικράτεια της νήσου της Ιρλανδίας.

Αποτελεί τον «ακρογωνιαίο λίθο» της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Β. Ιρλανδία, αφού με την εφαρμογή των διατάξεων της, ακολούθησαν μια σειρά μέτρων όπως, η κατάργηση των διακριτών συνόρων, ο αποπλισμός του IRA, η αποστρατικοποίηση της περιοχής, η ανάπτυξη θεσμών συνεργασίας μεταξύ Βόρειων και Νότιων Ιρλανδών και η αναγνώριση ίσων δικαιωμάτων μεταξύ των κοινοτήτων της Β. Ιρλανδίας. Η Συμφωνία επικυρώθηκε με την διενέργεια δημοψηφίσματος, στην Β. Ιρλανδία και στην Ιρλανδία, στις 22 Μαΐου 1998 και ενσωματώθηκε στο εσωτερικό δίκαιο του ΗΒ, τερματίζοντας μια τριακονταετή περίοδο ταραχών και συγκρούσεων. (Phinnemore, 2017, p. 14)

Η Συμφωνία αποτελείται από τρία κύρια μέρη:

- Στο πρώτο διατυπώνεται το δικαίωμα συμμετοχής όλων των κοινοτήτων στα θεσμικά όργανα διακυβέρνησης, όπως της Συνέλευσης της Β. Ιρλανδίας (Northern Ireland Assembly), με σκοπό τη διασφάλιση της αρμονικής τους συνεργασίας και συμβίωσης, στη βάση των ίσων δικαιωμάτων.

- Στο δεύτερο μέρος, προβλέπεται η δημιουργία του Βόρειου/ Νότιου Υπουργικού Συμβουλίου (North/South Ministerial Council), το οποίο έχει αποστολή τη διευκόλυνση και ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Β. Ιρλανδίας και Ιρλανδίας και την υιοθέτηση κοινών πολιτικών σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος (North/South cooperation).

- Στο τρίτο μέρος, προβλέπεται η δημιουργία του Βρετανό-ιρλανδικού Συμβουλίου (British-Irish Council) και της Βρετανό-ιρλανδικής Διακυβερνητικής Σύσκεψης (British-Irish Intergovernmental Conference), τα οποία αποσκοπούν στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ Μ. Βρετανίας και Ιρλανδίας και τη λήψη κοινών αποφάσεων σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, όπως τη γεωργία, τις μεταφορές, το περιβάλλον καθώς και σε θέματα ασφάλειας. (East/West cooperation). (Phinnemore, 2017)

Η Συμφωνία καταγράφει τα δικαιώματα των πολιτών στη Β. Ιρλανδία, καθώς και το πλαίσιο με το οποίο αυτά προστατεύονται. Τα δικαιώματα πηγάζουν

από εθνικά, υπερεθνικά και διεθνή νομικά πλαίσια και καταργούν τις φυλετικές διακρίσεις μεταξύ των εθνικών κοινοτήτων της Β. Ιρλανδίας, με απώτερο σκοπό όλοι οι πολίτες του ΗΒ και της Ιρλανδίας να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα. Οι κυβερνήσεις των δύο χωρών, συμφώνησαν ότι προέχει η παύση των συγκρούσεων και η αντιμετώπιση των αιτιών που προκαλούσαν τις διακρίσεις και τις ταραχές μεταξύ των πολιτών τους. Η συμφωνία συνέβαλε στην εδραίωση της ειρήνης, μέσω της οικονομικής ανάπτυξης, της ενίσχυσης της εμπιστοσύνης και της σύσφιξης των κοινωνικών και πολιτικών δεσμών.

Όμως, η εφαρμογή της συμφωνίας στηρίζεται στο γεγονός ότι το ΗΒ και η Δημοκρατία της Ιρλανδίας είναι και θα παραμείνουν μέλη της ΕΕ. Αυτό αναγράφεται σε τρία διαφορετικά πεδία της συμφωνίας και ανάγεται ως βασική προϋπόθεση. Αν και η ΕΕ δεν θεωρείται ο εγγυητής των δικαιωμάτων των κατοίκων της Β. Ιρλανδίας, το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο αποτελεί τη βάση στην οποία κατοχυρώθηκαν. Αρκετές διατάξεις και λειτουργίες των διακυβερνητικών θεσμών, στηρίζονται στο κοινό Ευρωπαϊκό Δίκαιο και στις αρχές των τεσσάρων θεμελιωδών ελευθεριών που απολαμβάνουν οι πολίτες των κρατών μελών.

Επίσης, η ΕΕ αποτελεί το γενικό πολιτικό πλαίσιο για τις σχέσεις μεταξύ ΗΒ, Δημοκρατίας της Ιρλανδίας και Βόρειας Ιρλανδίας, ενώ ταυτόχρονα είναι ο κοινός τόπος οικοδόμησης εμπιστοσύνης και εκπλήρωσης κοινών συμφερόντων. Ταυτόχρονα όμως, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποδίδει ιδιαίτερη προσοχή στη Βόρεια Ιρλανδία επί σειρά ετών με την πολιτική συνοχής που εφαρμόζει και τη διάθεση χρηματικών κεφαλαίων στο πλαίσιο της ειρηνευτικής διαδικασίας, προκειμένου να στηρίξει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ, δεν θα προκαλέσει την άμεση ακύρωση της συμφωνίας, αλλά θα επηρεάσει την υλοποίησή της σε σημαντικό βαθμό, δεδομένου την απώλεια του γενικού ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου. Επίσης, θεωρείται ότι θα κλονίσει την ειρηνευτική διαδικασία, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση διευκόλυνε την εξομάλυνση των διασυννοριακών σχέσεων, ασκώντας αρκετά μεγάλη επιρροή στην ενοποίηση της οικονομικής πολιτικής.

Η συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής έχει συνδεθεί με την ειρήνη στην Ιρλανδία και όποια ενέργεια τη θέτει υπό αμφισβήτηση, προκαλεί έντονες ανησυχίες. Εκεί στηρίζεται και η ανάλυση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος του 2016, όπου το 56% των Β. Ιρλανδών δεν επιθυμούν την

αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ και προωθούν λύσεις στο πλαίσιο της ΕΕ. Η αβεβαιότητα που προκαλεί η έξοδος του ΗΒ από την ΕΕ, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού έκδοσης Ιρλανδικών διαβατηρίων. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 2016 υπήρχαν μόλις 3.973 αιτήσεις από την Β. Ιρλανδία και 3.250 από τη Μ. Βρετανία, το 2017 σχεδόν διπλασιάστηκαν σε 7.045 και 6.026 αντίστοιχα. (Carnegie Europe, 2017)

Σύμφωνα με τα επικρατέστερα σενάρια, από το Μάρτιο του 2019, το ΗΒ θα πάψει να είναι μέλος της ΕΕ και κατά συνέπεια, οι Βρετανοί πολίτες θα πάψουν να είναι πολίτες της Ένωσης. Αυτό όμως, δεν θα ισχύει για τους πολίτες της Β. Ιρλανδίας οι οποίοι έχουν υιοθετήσει την Ιρλανδική υπηκοότητα και θα συνεχίσουν να απολαμβάνουν τα δικαιώματα και τα οφέλη της ΕΕ και κυρίως τις τέσσερις βασικές ελευθερίες. Παραδείγματος χάριν, θα δύνανται να σπουδάζουν στην Γαλλία, να έχουν περιουσία στην Ισπανία και να εργάζονται στην Γερμανία, αρκεί να αυτοπροσδιοριστούν Ιρλανδοί. (Northern Ireland Affairs Committee, 2018)

Όμως, σύμφωνα με κάποιους αναλυτές, στην περίπτωση ενός “Hard Brexit” τα δικαιώματά τους θα είναι σχεδόν αδρανή, σχεδόν όπως τα δικαιώματα των ευρωπαϊκών πολιτών στις ΗΠΑ. Και αυτό διότι θα πρέπει να καθοριστούν με λεπτομέρεια ο τρόπος πρόσβασης σε αυτά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το φοιτητικό πρόγραμμα Εράσμου, το οποίο χρηματοδοτείται από κοινοτικά κεφάλαια. Την περίοδο 2014-2016, συμμετείχαν 7.837 φοιτητές σε 180 προγράμματα στην Β. Ιρλανδία, με συνολικό κόστος 20 εκατομμυρίων ευρώ. Επίσης, 660.329 πολίτες της Β. Ιρλανδίας επωφελήθηκαν από την Ευρωπαϊκή κάρτα Υγειονομικής Ασφάλειας. Το κύριο ερώτημα που προκύπτει σε αυτές και αντίστοιχες περιπτώσεις, είναι ποιος θα καλύπτει το κόστος των ανάλογων παροχών μετά την αποχώρηση της Β. Ιρλανδίας από την ΕΕ. (Northern Ireland Affairs Committee, 2018, p. 44)

Όλα τα παραπάνω στοιχεία και η περιρρέουσα αβεβαιότητα για το μέλλον των δικαιωμάτων των κατοίκων της Β. Ιρλανδίας, αυξάνει τις ανησυχίες της διεθνούς κοινότητας, για πιθανή απαίτηση των Β. Ιρλανδών να αποχωρήσουν από το ΗΒ και τη διεκδίκηση της επανένωσης με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, μέσω διεξαγωγής δημοψηφίσματος. Με τον τρόπο αυτό, θα διεκδικήσουν την αποκατάσταση των σχέσεων με την ΕΕ και ουσιαστικά την οικονομική τους ανάπτυξη και σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή.

Αντίστοιχες ανησυχίες, διατυπώνονται για το μέλλον και τον τρόπο λειτουργίας του Βόρειου/ Νότιου Υπουργικού Συμβουλίου. Σύμφωνα με το δεύτερο σκέλος της συμφωνίας του Μπέλφαστ, υπουργοί των δύο κυβερνήσεων συνεδριάζουν με σκοπό την ανάπτυξη της συνεργασίας και την ανάληψη κοινών δράσεων στο πλαίσιο μιας ενωμένης και χωρίς σύνορα Ιρλανδίας. Η συνεργασία των δύο περιοχών λαμβάνει χώρα σε έξι τομείς, τη γεωργία, την εκπαίδευση, την υγεία, το περιβάλλον, τον τουρισμό και τις μεταφορές. Το πλαίσιο των κοινών αποφάσεων στηρίζεται στο κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο και στις ελευθερίες της Ενιαίας Αγοράς. Το ενδεχόμενο ενός “Hard Brexit” θα επηρεάσει σημαντικά τον τρόπο λειτουργίας του Συμβουλίου, αφού θα χαθεί το ευρωπαϊκό κεκτημένο, θα αρθούν οι τέσσερις βασικές ελευθερίες και θα έχουμε την επιβολή διακριτών συνόρων μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας.

Η σημαντικότερη διάσταση της συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής, είναι το γεγονός ότι αποτελεί τον «ακρογωνιαίο λίθο» της ειρήνης στην ευρύτερη περιοχή της Β. Ιρλανδίας. Η υπογραφή της συμφωνίας, οδήγησε στον τερματισμό της περιόδου των «ταραχών», η οποία διήρκησε 30 έτη και κόστισε την ζωή περίπου 3.500 ατόμων. Για να συνειδητοποιήσουμε καλύτερα τη βαρύτητα της συμφωνίας, θα πρέπει να τονίσουμε ότι στη συμφωνία η διαμάχη ορίζεται ως διαμάχη συνόρων (border conflict). Όλες οι συνταγματικές τροποποιήσεις, οι διατάξεις και οι κανόνες της, έχουν ενσωματωμένη την παραδοχή ότι η καρδιά της διαμάχης είναι η φύση των συνόρων στην Β. Ιρλανδία και αποτυπώνεται στην έχθρα μεταξύ Βρετανών και Ιρλανδών. Η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση συνέβαλε καθοριστικά στην εξάλειψη τους, προωθώντας τα κοινά οικονομικά οφέλη και ενδιαφέροντα. Η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ χωρίς συμφωνία, θα επαναφέρει τα διακριτά σύνορα μεταξύ ΗΒ και ΕΕ και κατά προέκταση μεταξύ Β. Ιρλανδίας και Ιρλανδίας, γεγονός το οποίο θεωρείται αρκετά αρνητική εξέλιξη με άγνωστες επιπτώσεις στην ειρηνευτική πορεία της περιοχής.

Τον Ιανουάριο του 2017, το Βρετανικό Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε προσφυγή, η οποία υποστήριζε ότι η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ, αποτελεί συνταγματική αλλαγή της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής και αποφάνθηκε ότι η συμφωνία καλύπτει το καθεστώς της Β. Ιρλανδίας με το ΗΒ και όχι με την ΕΕ. (BBC News, 2017) Αν και δεν θα αλλάξει το συνταγματικό πλαίσιο της συμφωνίας, θα αλλάξει σίγουρα το περιβάλλον στο οποίο θα ισχύει.

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ ΗΒ και ΕΕ, πρέπει να συμπεριλάβουν το μέλλον και τις συνθήκες εφαρμογής της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής. Απαιτείται αναθεώρηση της συμφωνίας στα πεδία στα οποία γίνεται αναφορά στην ΕΕ και στο κοινοτικό δίκαιο, καθώς επίσης απαιτείται λεπτομερής καθορισμός του τρόπου μονομερούς εφαρμογής της Ευρωπαϊκής πολιτικής, από την στιγμή που το ΗΒ θα πάψει να είναι μέλος της ένωσης. Τόσο η ΕΕ όσο και το ΗΒ, αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα της Συμφωνίας, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται σε όλες τις δηλώσεις Ευρωπαίων και Βρετανών αξιωματούχων. Πρόθεση και των δύο πλευρών αποτελεί η διατήρηση της πλήρους ισχύς της Συμφωνίας, η διατήρηση των οικονομικών προγραμμάτων ενίσχυσης της ειρηνικής διαδικασίας, τουλάχιστον μέχρι το 2020 και η ελάχιστη διαταραχή των σχέσεων των πολιτών στην νήσο της Ιρλανδίας. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018, σ. 9)

Ο τρόπος με τον οποίο θα υλοποιηθεί η παραπάνω πρόθεση, παραμένει ακόμα άγνωστος. Τα σενάρια είναι πολλά και βιώσιμα. Το σίγουρο όμως είναι, ότι οι σχέσεις Ηνωμένου Βασιλείου και Ιρλανδίας δεν μπορεί να μείνουν ανεπηρέαστες. Όλα θα εξαρτηθούν από τις σχέσεις που θα προκύψουν και τις συμφωνίες που θα συνάψει η Μ. Βρετανία με την ΕΕ, μετά το Brexit.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους κινδύνους της ειρηνευτικής διαδικασίας στην Β. Ιρλανδία. Η επιβολή διακριτών συνόρων (Hard Borders), υπονομεύει τη συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής, διαταράσσοντας τη συνεργασία και την πολιτική και οικονομική ενοποίηση του νησιού της Ιρλανδίας. Ταυτόχρονα, η επανεμφάνιση τους, θα προκαλέσει τεράστιες οικονομικές επιπτώσεις στην ευρύτερη περιοχή και θα αποτελέσουν το τέλος ενός ισχυρού σύμβολο της ειρηνικής συμβίωσης. Δεν είναι λίγοι όσοι υποστηρίζουν ότι τα συνοριακά σημεία ελέγχου, θα αποτελέσουν πιθανούς στόχους ένοπλων επιθέσεων.

Εξίσου σημαντικές επιπτώσεις θα αντιμετωπίσει στον τομέα της οικονομίας. Η οικονομία της Β. Ιρλανδίας είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από την ΕΕ, δεδομένου τα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης τα οποία λαμβάνει και τις εμπορικές σχέσεις τις οποίες έχει συνάψει στο πλαίσιο της Ενιαίας Αγοράς. Η πιθανή επιβολή περιορισμών στη μετακίνηση κεφαλαίων και η περιορισμένη

πρόσβαση σε υπηρεσίες και αγαθά πέρα των συνόρων, θα επηρεάσει αρνητικά τις οικονομικές δραστηριότητες και επιχειρηματικές ευκαιρίες. Ακόμα μεγαλύτερη είναι η οικονομική της εξάρτηση με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Η επιβολή συνόρων και τελωνειακών ελέγχων, θα επιβαρύνει τις εμπορικές της σχέσεις με επιπλέον χρόνο, κόστος και υποδομές. Μία τέτοια εξέλιξη θα διαταράξει τις εφοδιαστικές αλυσίδες, με τον τομέα της γεωργίας να δέχεται το ισχυρότερο πλήγμα.

Η αποχώρηση από την Ενιαία Αγορά, θα επηρεάσει το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης των πολιτών της Ιρλανδίας, θέτοντας υπό αμφισβήτηση την συνθήκη της Κοινής Ταξιδιωτικής Περιοχής. Σύμφωνα με την παραπάνω συνθήκη, οι μετακινήσεις των Βρετανών και των Ιρλανδών, θα πρέπει να συνεχίσουν να πραγματοποιούνται δίχως περιορισμούς στο νησί της Ιρλανδίας. Η αποχώρηση και επιβολή συνόρων, θα επηρεάσει την παραπάνω ελευθερία, αφού μέχρι στιγμής δεν έχει ξεκαθαριστεί πώς θα γίνεται η διάκριση των Ιρλανδών από τους υπόλοιπους ευρωπαίους πολίτες στα σύνορα ΗΒ και ΕΕ, καθώς και η διατήρηση των δικαιωμάτων τους στην εργασία, εκπαίδευση, υγεία και άλλα αγαθά κοινής ωφελείας.

Η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ, θα σημάνει το διαχωρισμό της μέχρι τώρα κοινής πολιτικής πορείας Μ. Βρετανίας και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας. Είναι πολύ πιθανό να σημειωθεί σημαντική απόκλιση σε τομείς όπως το εμπόριο, την ασφάλεια, τα δικαιώματα των πολιτών και το νομικό πλαίσιο, τομείς οι οποίοι αποτελούν τον πυρήνα της συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής. Το αποτέλεσμα της παραπάνω απόκλισης, θα είναι η δημιουργία αρκετών και μη αναπόφευκτων ρωγμών στην συμφωνία και κατά συνέπεια στην ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή, γεγονός το οποίο τόσο ΕΕ όσο και ΗΒ, επιθυμούν να αποφύγουν.

Για μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις του Brexit, θα πρέπει οι διαπραγματεύσεις να στηριχθούν σε ευέλικτες λύσεις και προσεγγίσεις, οι οποίες θα προστατεύσουν τη συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής. Θα πρέπει να διατηρηθεί σε μεγάλο βαθμό το κοινοτικό κεκτημένο και το σύνολο των προνομίων της ελεύθερης μετακίνησης αγαθών, κεφαλαίων υπηρεσιών και ανθρώπων, ώστε να αποφευχθεί η επιβολή διακριτών συνόρων. Αυτό σημαίνει ότι θα διατηρηθεί το κανονιστικό πλαίσιο της οικονομικής ολοκλήρωσης και αλληλεπίδρασης στο νησί της Ιρλανδίας, με σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής ευημερίας, με ταυτόχρονη ενίσχυση της ειρηνικής πορείας. Σημαντικό ρόλο θα συνεχίζει να διαδραματίζει η

ΕΕ μέσω της συνέχισης των οικονομικών προγραμμάτων και της εφαρμογής της συμφωνίας.

Αυτό σημαίνει ότι θα οδηγηθούμε σε ένα ήπιο «διαζύγιο», μεταξύ ΗΒ και ΕΕ, με το ΗΒ να διατηρεί τα περισσότερα οφέλη της Ενιαίας Αγοράς, αλλά με το τίμημα της συνεισφοράς στον κοινοτικό προϋπολογισμό, χωρίς τη δυνατότητα παρέμβασης στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Μένει να δούμε αν κάτι τέτοιο θα είναι αποδεκτό από τους Βρετανούς, αλλά και αν θα γίνει δεκτό από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ένωσης. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση ευρωπαϊκού αξιωματούχου: «κανένα κράτος μέλος το οποίο επιθυμεί τις λιγότερες υποχρεώσεις, δεν μπορεί να απαιτεί τα περισσότερα οφέλη από όλα τα άλλα». (Temple Lang, 2017, p. 34)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Γιβραλτάρ εντάχθηκε στην ΕΕ μαζί με το ΗΒ το 1973, ως Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος. Δεσμεύεται από το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, με το Άρθρο 355.3 « ως Ευρωπαϊκή επικράτεια της οποίας υπεύθυνη για τις εξωτερικές σχέσεις είναι το ΗΒ» και όχι ως Βρετανική επικράτεια και κράτος μέλος της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι το Γιβραλτάρ έχει υιοθετήσει το ευρωπαϊκό δίκαιο και το νομικό πλαίσιο με αρκετές ιδιαιτερότητες, ενώ για την εφαρμογή του είναι υπεύθυνη η Μ. Βρετανία. Πιο συγκεκριμένα, συμμετέχει στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά αλλά δεν δεσμεύεται από τους κανονισμούς της Τελωνειακής Ένωσης, της ελεύθερης κίνησης των αγαθών, της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής και το ευρωπαϊκό καθεστώς φόρων και δασμών. Επίσης, όπως και το ΗΒ δεν είναι μέλος της συνθήκης Σένγκεν. (Valle Galvez, 2017, p. 1)

Κατά το δημοψήφισμα της 23^{ης} Ιουνίου του 2016, σχεδόν το 96% των κατοίκων του Γιβραλτάρ ψήφισε υπέρ της παραμονής στην ΕΕ (Wikipedia, Βρετανικό δημοψήφισμα (2016), 2016). Αναλυτές εκτιμούν ότι τα μεγάλα ποσοστά υπέρ της παραμονής, δικαιολογούνται από τα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από τη συμμετοχή στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Αγορά, αλλά και από την ασφάλεια που προσφέρει η Ευρωπαϊκή οικογένεια, έναντι των Ισπανικών κυριαρχικών απαιτήσεων και διεκδικήσεων.

Η Ισπανία, από τις αρχές το 18^{ου} αιώνα αμφισβητεί τη Βρετανική κυριαρχία του Γιβραλτάρ, προωθώντας λύσεις συγκυριαρχίας με απώτερο σκοπό την πλήρη ενσωμάτωση του στην Ισπανική επικράτεια. Η Μ. Βρετανία εμμένει στην πιστή τήρηση της Συνθήκης της Ουτρέχτης και δε δέχεται καμία αλλαγή του συνταγματικού καθεστώτος του Γιβραλτάρ, χωρίς την έγκριση των πολιτών του. Οι κάτοικοι του Γιβραλτάρ, στο τελευταίο δημοψήφισμα του 2002, με συμμετοχή άνω του 88% και με συντριπτική πλειοψηφία της τάξης του 99%, αρνήθηκαν την συγκυριαρχία Βρετανίας και Ισπανίας, ενώ ταυτόχρονα διακήρυξαν στον ΟΗΕ το δικαίωμά του αυτοπροσδιορισμού τους.

Η απόφαση του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, δημιούργησε ένα σημαντικό κλίμα ανασφάλειας στην κυβέρνηση του Γιβραλτάρ. Οι περισσότερες

ανησυχίες αφορούν τις επιπτώσεις στην τοπική οικονομία, το μέλλον των οικονομικών και εμπορικών επενδύσεων, το μέλλον των συνόρων με την Ισπανία, καθώς και την προστασία από τις Ισπανικές εδαφικές διεκδικήσεις.

Η Βρετανική κυβέρνηση, κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων με την ΕΕ, θέτει ως πρωτεύων της μέλημα την διατήρηση του συνταγματικού καθεστώτος του Γιβραλτάρ, ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σχέσης του με την Ισπανία, θέτει ως προτεραιότητα την διατήρηση της συνοριακής διαλειτουργικότητας.

Όμως, η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με την οποία καθορίζεται το πλαίσιο των διαπραγματεύσεων με το ΗΒ, προβλέπει ότι η επίτευξη οποιασδήποτε συμφωνίας για το Γιβραλτάρ, μετά την αποχώρησή του από την ΕΕ, θα πρέπει να έχει την πρότερη σύμφωνη γνώμη της Ισπανίας. (Jan Bartunek, 2018) Η απόφαση αυτή, δίνει ιδιαίτερα μεγάλη διαπραγματευτική δύναμη στην Ισπανία, την οποία σκοπεύει να εκμεταλλευτεί, καλλιεργώντας σημαντικές ανησυχίες σε Μ. Βρετανία και Γιβραλτάρ.

ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΗΒ

Το Γιβραλτάρ αποτελεί το μοναδικό Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος¹⁶ στην Ευρωπαϊκή ήπειρο. Δεν αποτελεί μέρος το Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά ανήκει στα 14 υπερπόντια εδάφη τα οποία δεν διεκδίκησαν την ανεξαρτησία τους και παρέμειναν υπό το Βασιλικό Στέμμα. Βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο της Ιβηρικής Χερσονήσου, με έκταση μόλις 6.5 τετραγωνικών χιλιομέτρων και πληθυσμό 32.000 κατοίκους. Η πλειοψηφία των κατοίκων είναι Βρετανοί πολίτες, οι οποίοι απολαμβάνουν καθεστώς αυτονομίας και αυτοδιοίκησης, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι υπεύθυνο για τους τομείς της άμυνας, της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και της οικονομικής σταθερότητας. Η επίσημη γλώσσα είναι τα αγγλικά, ενώ τα ισπανικά χρησιμοποιούνται ευρέως, λόγω των στενών οικονομικών και κοινωνικών σχέσεων που έχουν αναπτυχθεί πέρα των βόρειων συνόρων.

¹⁶ Τα Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη (*British Overseas Territories, BOT*) είναι δεκατέσσερα εδάφη του Ηνωμένου Βασιλείου τα οποία, αν και δεν αποτελούν τμήμα του Ηνωμένου Βασιλείου, αλλά εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του. Το όνομα «Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος» εισήχθη από την Πράξη Βρετανικών Υπερπόντιων Εδαφών του 2002, και αντικατέστησε το όνομα Βρετανικό Εξαρτημένο Έδαφος. Τα Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη είναι διαφορετικά από την Κοινοπολιτεία των Εθνών, μια εθελοντική ένωση των χωρών οι οποίες έχουν ως επί το πλείστον ιστορικούς δεσμούς με την Βρετανική Αυτοκρατορία.

Το Γιβραλτάρ υπήρξε Ισπανική κτήση για 250 χρόνια, από το 1462 έως το 1704. Πέρασε υπό την Βρετανική κυριαρχία, με τη νίκη των Άγγλο-ολλανδικών Δυνάμεων επί της Ισπανίας το 1704, η οποία κατοχυρώθηκε το 1713, με την υπογραφή της συνθήκης της Ουτρέχτης. Η συνθήκη έθεσε τέλος στον Πόλεμο της Ισπανικής Διαδοχής, καθορίζοντας μια σειρά ανακατανομής εδαφών μεταξύ της Γαλλίας, Ισπανίας και άλλων Ευρωπαϊκών δυνάμεων. Προβλέπει τη νόμιμη εκχώρηση του Γιβραλτάρ από την Ισπανία στη Μ. Βρετανία, μέσω του Άρθρου 10, το οποίο αποτελεί το «μήλο της έριδος» μέχρι και σήμερα.

Στο Άρθρο 10 της Συνθήκης προβλέπεται μεταξύ άλλων: «...σε περίπτωση που, από τώρα και στο εξής, το Στέμμα της Μ. Βρετανίας επιθυμεί να παραχωρήσει, πουλήσει ή ξενοποιήσει με κάθε τρόπο την προαναφερθείσα πόλη του Γιβραλτάρ, είναι δια του παρόντος συμφωνημένο και τετελεσμένο πως η προτίμηση της παραχώρησης θα είναι το Στέμμα της Ισπανίας προ των άλλων». (Wikipedia, Peace and Friendship Treaty of Urtecht between Spain and Great Britain, 2018)

Η Ισπανία αμφισβήτησε την ισχύ της Συνθήκης της Ουτρέχτης το 1727 καθώς και την περίοδο 1779-1783, με το πρόσχημα ότι η Μ. Βρετανία παραβιάζει τους όρους της. (Waibel, 2011, p. 2) Τα κυριότερα επιχειρήματα της Ισπανικής πλευράς στηρίζονταν στο λαθρεμπόριο αγαθών προς την Ισπανική επικράτεια από το λιμάνι του Γιβραλτάρ, καθώς και στην επέκταση της Βρετανικής κυριαρχίας σε εδάφη πέρα από αυτά που όριζε η Συνθήκη της Ουτρέχτης στο άρθρο 10. Όμως, καμία από τις παραπάνω προσπάθειες δεν πέτυχαν να τροποποιήσουν το καθεστώς του Γιβραλτάρ, το οποίο επιβεβαιώθηκε από τις συνθήκες της Σεβίλλης το 1729, του Παρισιού το 1763 και των Βερσαλλιών το 1783, διατηρώντας τη Βρετανική κυριαρχία έως και σήμερα.

Οι σχέσεις Βρετανίας και Ισπανίας παρέμειναν φιλικές κατά τον 19^ο και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα χωρίς σημαντικές προστριβές και αμφισβητήσεις για το καθεστώς του Γιβραλτάρ. Οι κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις στην ευρύτερη περιοχή είχαν βελτιωθεί, με τους κατοίκους του Γιβραλτάρ να δύνανται να περνούν τα Ισπανικά σύνορα ελεύθερα. Χωρίς να έχει λυθεί οριστικά το ζήτημα της κυριαρχίας, σημειώθηκαν μικρής έκτασης διπλωματικές εντάσεις στο θέμα του λαθρεμπορίου και των θαλάσσιων συνόρων.

Η βρετανική κυριαρχία επί του Γιβραλτάρ τέθηκε υπό αμφισβήτηση το 1960, από τον οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ), με την απόφαση 1514 (XV) της Γενικής Συνέλευσης, η οποία αφορούσε την αποαποικιοποίηση, όλων των αποικιών. Η περίπτωση του Γιβραλτάρ όμως, αποδείχθηκε μοναδική, αφού λόγω της συνθήκης της Ουτρέχτης δεν μπορεί να αποτελεί ανεξάρτητο κράτος, αλλά μόνο Βρετανική ή Ισπανική κτήση. Πιο συγκεκριμένα, εάν η Μ. Βρετανία εγκατέλειπε τα κυριαρχικά της δικαιώματα επί του Γιβραλτάρ, αυτό θα έπρεπε να παραδοθεί στους Ισπανούς. Στην προσπάθεια αυτή αντιτάχθηκε το σύνολο των κατοίκων του, οι οποίοι διεκδίκησαν το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού τους, και το 1967, μέσω διενέργειας δημοψηφίσματος αποφάνθηκαν την παραμονή τους υπό την κυριαρχία της Βρετανίας, με συντριπτικό ποσοστό 99%,

Η Ισπανική κυβέρνηση υπό τον στρατηγό Φράνκο, εκμεταλλευόμενη την πρωτοβουλία των ΗΕ, θέτει εκ νέου υπό αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Μ. Βρετανίας. Το 1954, επιβάλλει αυστηρούς περιορισμούς στο εμπόριο και στις μετακινήσεις αγαθών και πολιτών κατά το μήκος των συνόρων του Γιβραλτάρ. Οι περιορισμοί γίνονται πιο αυστηροί το 1964, ενώ δύο χρόνια αργότερα, το 1966, τα σύνορα κλείνουν για τα οχήματα, με σκοπό την αύξηση της πολιτικής πίεσης στην τοπική κοινωνία και την Βρετανική κυβέρνηση. Το 1967 απορρίπτει το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος του Γιβραλτάρ, με την αιτιολογία της αλλοίωσης του πληθυσμού ύστερα από 250 χρόνια Βρετανικής κυριαρχίας. Το 1969, η Ισπανία προχωράει στην οριστική διακοπή κάθε είδους επικοινωνίας με το Γιβραλτάρ, κλείνοντας τα σύνορα και επιτρέποντας την πρόσβαση μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα τόσο στις πολιτικές σχέσεις της με τη Μ. Βρετανία όσο και στους κατοίκους της ευρύτερης περιοχής οι οποίοι είχαν συγγενείς και σπίτια στην Ισπανία.

Οι σχέσεις των δύο χωρών βελτιώθηκαν με τον θάνατο του Φράνκο, το 1975 και την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Ισπανίας στην ΕΟΚ, το 1980. Το 1984, επετεύχθη συμφωνία γνωστή ως η «Διεργασία των Βρυξελλών» (Brussels Process) και ένα χρόνο αργότερα τα σύνορα άνοιξαν, αποκαθιστώντας τις οικονομικές και πολιτικές σχέσεις των δύο περιοχών. Η συμφωνία προέβλεπε την αναγνώριση των δικαιωμάτων εργασίας των κατοίκων της Ισπανίας και του Γιβραλτάρ, τη μείωση των συντοριακών εμποδίων σε ανθρώπους και αγαθά και την

έναρξη διμερών συνομιλιών με σκοπό την επίλυση του ζητήματος της Βρετανικής κυριαρχίας στο Γιβραλτάρ.

Έκτοτε και με την ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής ενοποίησης, το ζήτημα της κυριαρχίας και οι ισπανικές διεκδικήσεις παρέμειναν στο παρασκήνιο, χωρίς όμως να παύει να αποτελεί ένα ευαίσθητο θέμα για την Ισπανία, ενώ παράλληλα οι διμερείς συνομιλίες οι οποίες διήρκησαν όλη τη δεκαετία του 1990 είχαν περιορισμένα αποτελέσματα.

Το 2002, οι κυβερνήσεις της Ισπανίας και της Μ. Βρετανίας βρέθηκαν πολύ κοντά στην υπογραφή συμφωνίας με την οποία θα οδηγούνταν στη συγκυριαρχία επί του Γιβραλτάρ. Όμως, η τοπική κυβέρνηση του Γιβραλτάρ, εναντιώθηκε στην παραπάνω συμφωνία, θέτοντας την πρόταση σε δημοψήφισμα και απορρίπτοντάς την με ποσοστό 98.97%. (Miller, 2017, p. 5) Παρόλο που και οι δύο κυβερνήσεις αμφισβήτησαν τη νομιμότητα του δημοψηφίσματος, διέκοψαν τις συνομιλίες, με τη Βρετανική κυβέρνηση να παραδέχεται τη μη ορθότητα του εγχειρήματος ενάντια στη θέληση του λαού του Γιβραλτάρ.

Το 2006, έλαβαν χώρα τριμερείς συνομιλίες μεταξύ της Ισπανίας, του Γιβραλτάρ και του Ηνωμένου Βασιλείου και ήταν η πρώτη φορά κατά την οποία, το Γιβραλτάρ συμμετείχε ως ανεξάρτητο τρίτο μέρος και αναγνωρίστηκε από τους Ισπανούς ως κρατική οντότητα. Οι συνομιλίες κατέληξαν στην συμφωνία της Κόρδοβα, με την οποία αποκαταστάθηκαν οι επικοινωνίες και μεταφορές μεταξύ Ισπανίας και Γιβραλτάρ και άρθηκαν οι περιορισμοί στο αεροδρόμιο της περιοχής. Τον Νοέμβριο του 2006, πραγματοποιήθηκε η πρώτη πτήση ισπανικής εταιρίας Iberia στο Γιβραλτάρ, μετά το 1979. (Miller, 2017, σ. 8)

Το 2012, η Ισπανική κυβέρνηση επανέφερε το ζήτημα της Βρετανικής κυριαρχίας στο προσκήνιο. Οι συζητήσεις όμως δεν προχώρησαν, αφού το 2013 ξέσπασε διπλωματική κρίση στις σχέσεις ΗΒ και Ισπανίας, με αφορμή τα δικαιώματα αλιείας και της προστασίας του περιβάλλοντος στα ύδατα του Γιβραλτάρ. Η Ισπανία ανακοίνωσε μια σειρά μέτρων κατά του Γιβραλτάρ, και μεταξύ άλλων αυστηρότερους συνοριακούς ελέγχους.

Με την ανακοίνωση της απόφασης του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, τον Ιούλιο του 2016, άρχισε ένας νέος γύρος συζητήσεων και διεκδικήσεων για το καθεστώς του Γιβραλτάρ. Η Ισπανική κυβέρνηση θέτει εκ νέου ζήτημα

αμφισβήτησης της βρετανικής κυριαρχίας, ενώ η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, να θέσει την Ισπανία ως εγγυητή των μελλοντικών σχέσεων του Γιβραλτάρ με την ΕΕ με δικαίωμα βέτο, περιπλέκει το μέλλον των διαπραγματεύσεων.

ΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΚΑΙ Η ΕΕ

Το Γιβραλτάρ αποτελεί τμήμα της ΕΕ από το 1973, με την ένταξη του ΗΒ στην ΕΟΚ, ως εξαρτημένη επικράτεια του ΗΒ. Δεσμεύεται από το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, με το Άρθρο 355.3 « ως Ευρωπαϊκή επικράτεια της οποίας υπεύθυνη για τις εξωτερικές σχέσεις είναι το ΗΒ» και όχι ως Βρετανική επικράτεια και κράτος μέλος της ΕΕ. Λόγω του ιδιαίτερου καθεστώτος που διατηρεί με το ΗΒ, διατηρεί ιδιαίτερο καθεστώς και σχέσεις με την ΕΕ.

Όπως το ΗΒ, απολαμβάνει το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης των πολιτών του στην ΕΕ. Όμως, επειδή δεν αποτελεί μέλος της συνθήκης του Σένγκεν, υπάρχουν διακριτά σύνορα (Hard Borders) και συνοριακοί έλεγχοι με την Ισπανία. Το γεγονός αυτό καθιστά το Γιβραλτάρ διαφορετική περίπτωση από την Β. Ιρλανδία, η οποία είναι η μοναδική επικράτεια του ΗΒ στο οποίο δεν υπάρχουν σύνορα με άλλη χώρα της ΕΕ.

Το Γιβραλτάρ είναι μέλος της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς, το οποίο σημαίνει ότι απολαμβάνει το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και διακίνησης κεφαλαίων, καθιστώντας το ζωτικής σημασίας για την οικονομία του. Όμως, δεν απολαμβάνει το δικαίωμα της τέταρτης ελευθερίας της ΕΕ, την ελεύθερη διακίνηση αγαθών και προϊόντων και αντιμετωπίζεται ως τρίτη χώρα εκτός της ένωσης.

Πιο συγκεκριμένα, δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Τελωνειακής Ένωσης, της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής και της Κοινής δασμολογικής Πολιτικής. Δεν δεσμεύεται από τους ευρωπαϊκούς κανονισμούς προστασίας του περιβάλλοντος και έχει δικαίωμα να μην εναρμονίζεται με την ΕΕ, στην επιβολή φόρων στα προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες¹⁷. Η ιδιαιτερότητα αυτή, καθιστά το Γιβραλτάρ μια μοναδική περίπτωση, στην μετά Brexit εποχή.

¹⁷ Το Γιβραλτάρ επιβάλλει δασμούς στα προϊόντα που εισάγει από χώρες εκτός ΕΕ, από 0% έως 10% της αξίας τους. Για αυτό το λόγο η ΕΕ επιβάλλει δασμούς σε όλα τα προϊόντα τα οποία διακινούνται μέσω του Γιβραλτάρ. (Duursma, 2018, p. 7)

Μέχρι το 2004, το Γιβραλτάρ δεν συμμετείχε στις ευρωεκλογές. Το 1999, το Ευρωπαϊκό δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, αναγνώρισε τους κατοίκους του ως Ευρωπαίους πολίτες, δίνοντάς τους δικαίωμα ψήφου. Ταυτόχρονα, καταδίκασε το ΗΒ για την μέχρι τότε απαγόρευση συμμετοχής τους στην Ευρωπαϊκή εκλογική διαδικασία, το οποίο διευθετήθηκε με την ένταξή τους στην εκλογική περιφέρεια της Νότιο-Δυτικής Περιοχής της Αγγλίας. Η απόφαση αυτή προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις της Ισπανίας, ενώ από το 2014, το Γιβραλτάρ διαθέτει γραφείο αντιπροσώπων στις Βρυξέλες, το οποίο ρυθμίζει τις σχέσεις του με τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς και τη μόνιμη Βρετανική αντιπροσωπεία της ΕΕ.

Το νομικό πλαίσιο του Γιβραλτάρ είναι εναρμονισμένο με αυτό της ΕΕ, εκτός συγκεκριμένων διατάξεων. Σχεδόν το 70% των νόμων, προκύπτουν από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία. Σύμφωνα με το Άρθρο 43 του συντάγματος του Γιβραλτάρ, η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για όλα τα ζητήματα που αφορούν τη σχέση του με την ΕΕ, εκτός τους τομείς της Άμυνας και της Εξωτερικής Πολιτικής. Το ιδιαίτερο καθεστώς μεταξύ Γιβραλτάρ και ΕΕ, επικυρώθηκε από την Ισπανία το 1986, με την ολοκλήρωση των ενταξιακών της διαδικασιών στην ΕΟΚ και πιο πρόσφατα το 2007 με την Συνθήκη της Λισαβόνας¹⁸.

Η οικονομία του Γιβραλτάρ στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην παροχή υπηρεσιών και στη διακίνηση κεφαλαίων και πιο συγκεκριμένα, στον τουρισμό, τις ασφάλειες, τα επενδυτικά κεφάλαια και στο διαδικτυακό τζόγο. Η μη συμμετοχή του στην Τελωνειακή Ένωση, δεν επηρεάζει ιδιαίτερα την ανάπτυξη της οικονομίας του, αφού το εμπόριο αγαθών συμβάλλει ελάχιστα στο ΑΕΠ της περιοχής. Το 2016, το ΑΕΠ ανήλθε στο ποσό των 1.77 δις ευρώ, αυξημένο κατά 7.5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Στα τέλη του 2016, το 26% των υπαλλήλων του Γιβραλτάρ, απασχολούνταν στον τραπεζικό και ασφαλιστικό τομέα. (Duursma, 2018, p. 6)

Από το 2014, το Γιβραλτάρ με κατακεφαλίν εισόδημα 61.700\$, κατατάσσεται στην 2^η θέση της πιο ευημερούσας περιοχής της ΕΕ, μετά την Ιρλανδία και στην 16^η θέση παγκοσμίως. (CIA)

¹⁸ Η Συνθήκη της Λισαβόνας, υποκαθιστά το εγκαταλειφθέν «Ευρωπαϊκό Σύνταγμα», τροποποιώντας ειδικότερα τις υπάρχουσες Συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση και Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και ο διαδικτυακός τζόγος κατέχει το 40% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και ενθαρρύνεται από το καθεστώς χαμηλής φορολογίας και το ιδιαίτερα ευνοϊκό νομικό πλαίσιο που ισχύει. Το 80% των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών πραγματοποιούνται με το ΗΒ, ενώ το υπόλοιπο 20% με κράτη μέλη της ΕΕ, χρησιμοποιώντας τις διατάξεις της Ενιαίας Αγοράς. Αν και το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών διεκπεραιώνεται με το ΗΒ, τα μεγαλύτερα οφέλη στην οικονομία του Γιβραλτάρ, προκύπτουν από τη συμμετοχή του στην ευρωπαϊκή αγορά των 520 εκατομμυρίων πολιτών. Η πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού το οποίο παράγει τα παραπάνω αγαθά και υπηρεσίες, διασχίζουν τα σύνορα με την Ισπανία καθημερινά. Το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο, εξομάλυνε τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, λύνοντας αρκετά συννοριακά προβλήματα, όπως το κλείσιμο των συνόρων από πλευράς της Ισπανίας.

Η ΕΕ προσφέρει σημαντικά οφέλη στην οικονομία του Γιβραλτάρ μέσα από τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Ανάπτυξης. Σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, προσέφερε 60 εκατομμύρια ευρώ από τις αρχές του 1990. Επίσης, τα επενδυτικά προγράμματα συνέβαλλαν στην δημιουργία 3.500 νέων θέσεων εργασίας, βελτιώνοντας δραματικά την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη του «Βράχου». (Carberry & Lis, 2017, σ. 5)

Η οικονομία ενισχύεται ιδιαίτερα και από τον τουρισμό, ο οποίος έχει ενισχυθεί τα τελευταία χρόνια με τις αφίξεις κρουαζιερόπλοιων και από τους χιλιάδες Ισπανούς που διασχίζουν τα σύνορα καθημερινά για αγορές λόγω του χαμηλού ΦΠΑ των προϊόντων. Σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της κυβέρνησης του Γιβραλτάρ, το 2015 επισκέφτηκαν την περιοχή 9.6 εκατομμύρια τουρίστες εκ των οποίων, το 93% των επισκεπτών αφίχθηκαν από τα χερσαία σύνορα και μόλις το 5% από θάλασσα και 2% από αέρα. (Parageorgiou, 2017, p. 21)

Ο γεωργικός και κατασκευαστικός τομέας δεν έχει αναπτυχθεί στην περιοχή του Γιβραλτάρ, το οποίο οφείλεται στην έλλειψη φυσικών πόρων και καλλιεργήσιμων εκτάσεων, ενώ μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχε υποδομή παροχής πόσιμου νερού. Αυτό σημαίνει ότι είναι ιδιαίτερα εξαρτημένο από τις εισαγωγές τροφίμων και αγαθών, οι οποίες πραγματοποιούνται κυρίως από τα χερσαία σύνορα με την Ισπανία.

Όμως και η οικονομία της Ισπανίας είναι στενά συνδεδεμένη με το Γιβραλτάρ. Καθημερινά 12.000 Ισπανοί μετακινούνται με σκοπό την εργασία στις τοπικές επιχειρήσεις του Γιβραλτάρ, ενισχύοντας σημαντικά την οικονομία της γειτονικής περιοχής της Ανδαλουσίας, η οποία μαστίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, η απασχόληση Ισπανών στο Γιβραλτάρ, συνεισφέρει στο 25% του ΑΕΠ της Ανδαλουσίας. (Allen Green, 2017)

Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν ότι η οικονομία και ευημερία της ευρύτερης περιοχής, εξαρτάται άμεσα από το καθεστώς των συνοριακών ελέγχων και οποιαδήποτε εμπλοκή και περιορισμός της ελεύθερης μετακίνησης πολιτών και αγαθών στα σύνορα, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το Γιβραλτάρ αλλά και τις Ισπανικές τοπικές κοινωνίες. Το Ευρωπαϊκό κεκτημένο αποτελεί μια σημαντική βάση προάσπισης των ζωτικών συμφερόντων του Γιβραλτάρ και συνεισφέρει ως μοχλός πίεσης στην ταχύτερη επίλυση διάφορων συνοριακών προβλημάτων.

ΟΙ ΕΣΤΙΕΣ ΔΙΑΜΑΧΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΕ

Από το 1729, οι σχέσεις Ισπανίας και Μ. Βρετανίας παραμένουν τεταμένες για το καθεστώς του Γιβραλτάρ, ενώ από το 2002, η επίσημη ισπανική θέση υποστηρίζει τη λύση της συγκυριαρχίας ως μεταβατική περίοδο, μέχρι την οριστική λύση του ζητήματος. Η συμμετοχή των δύο χωρών στην ΕΕ έλυσε αρκετά διπλωματικά ζητήματα, αφού βάσει του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου, επιλύθηκαν αρκετές διαφορές και διενέξεις. Τόσο το Γιβραλτάρ όσο και η Ισπανία, υποχρεώθηκαν να συμπλεύσουν και να προχωρήσουν σε αμοιβαίες υποχωρήσεις, αναγνωρίζοντας κοινές υποχρεώσεις έναντι του άλλου.

Το κλείσιμο των συνόρων, αποτελούσε το κύριο μέσο άσκησης πίεσης από πλευράς Ισπανίας, όπως την περίοδο 1969-1984. Με την ένταξη της στην ΕΕ και την πρόσβαση στην Ενιαία Αγορά, δεν μπορούσε να επιβάλλει τέτοιου είδους μέτρα. Όμως, κατά τακτικά χρονικά διαστήματα, υιοθετούσε αυστηρούς και χρονοβόρους συνοριακούς ελέγχους σε πολίτες και αγαθά, με σκοπό την άσκηση πολιτικών πιέσεων, μέσω των οικονομικών επιπτώσεων στις τοπικές επιχειρήσεις.

Αν και η πολιτική διεκδίκησης έναντι του Γιβραλτάρ τροποποιείται από πλευράς Ισπανίας με την πάροδο των ετών, τα κύρια ζητήματα τριβής παραμένουν σταθερά, με πιο σημαντικά να είναι τα χερσαία σύνορα, τα χωρικά ύδατα και το ιδιαίτερο οικονομικό θεσμικό πλαίσιο.

Το αεροδρόμιο του Γιβραλτάρ

Η διαμάχη Ισπανίας και Μ. Βρετανίας για το εδαφικό καθεστώς του Γιβραλτάρ, αρχίζει το 1727, μόλις 14 χρόνια μετά την υπογραφή της συνθήκης της Ουτρέχτης. Σύμφωνα με την Ισπανική κυβέρνηση, η συνθήκη της Ουτρέχτης, παραχώρησε στη Βρετανία την κυριαρχία της πόλης και του κάστρου του Γιβραλτάρ, μαζί με το λιμάνι και τα οχυρά που άνηκαν σε αυτό, όπως περιγράφεται στο Άρθρο 10. Η Ισπανία θεωρεί ότι το ΗΒ δεν έχει εδαφική δικαιοδοσία στην υπόλοιπη περιοχή, δεδομένου ότι στο άρθρο αναγράφεται ότι: «ο Καθολικός Βασιλιάς επιθυμεί και κατανοεί ότι η προαναφερθείσα αρμοδιότητα πρέπει να παραδοθεί στην Μ. Βρετανία, χωρίς καμία τοπική δικαιοδοσία». (VALLE-GÁLVEZ, 2014, σ. 6) Δεν αναγνωρίζει τη Βρετανική κυριαρχία πέρα από τις παραπάνω περιοχές, θεωρώντας τη συνθήκη σαφή. Δεδομένου ότι τα σύνορα δεν απεικονίζονται με ακρίβεια από κανένα χάρτη της συνθήκης, θεωρεί το υπόλοιπο τμήμα του ισθμού ως ισπανική επικράτεια. Από την άλλη, η Μ. Βρετανία, θεωρεί ότι δεν τίθεται θέμα κυριαρχίας στο νότιο τμήμα του ισθμού, καθώς υπήρξε υπό τη συνεχή Βρετανική κατοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα και πιο συγκεκριμένα από το 1713.

Συνεχίζοντας την ιστορική προσέγγιση, η Ισπανία υποστηρίζει ότι η επέκταση του αεροδρομίου του Γιβραλτάρ, υλοποιήθηκε εκτός των εδαφών που ορίζονται από τη συνθήκη και πιο συγκεκριμένα, καταπατώντας την ουδέτερη ζώνη προς την Ισπανική επικράτεια, κατά την περίοδο του ισπανικού εμφυλίου πολέμου. Η Ισπανία, παρεμπόδιζε με κάθε τρόπο την αναγνώριση και λειτουργία του αεροδρομίου. Το 1986, αντιτάχθηκε στην εφαρμογή της Κοινής Πολιτικής Αερομεταφορών της ΕΕ, αφού το αεροδρόμιο του Γιβραλτάρ χαρακτηρίζονταν ως Βρετανικό αεροδρόμιο. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποδέχτηκε την ένσταση της και απέκλεισε το αεροδρόμιο του Γιβραλτάρ από την εφαρμογή της διάταξης, ενώ απαγορεύτηκαν οι πτήσεις από και προς τις χώρες της ΕΕ.

Την περίοδο εκείνη ξεκινούν συνομιλίες μεταξύ Ισπανίας και Μ. Βρετανίας με σκοπό την επίλυση του ζητήματος. Αν και οι δύο πλευρές συμφώνησαν στην υιοθέτηση ενός μοντέλου συνεκμετάλλευσης του αεροδρομίου, δεν υλοποιήθηκε ποτέ η συμφωνία, λόγω έντονης αντίδρασης της κυβέρνησης του Γιβραλτάρ. Το καθεστώς του αεροδρομίου του Γιβραλτάρ, διατηρήθηκε μέχρι το 2006 και άλλαξε

με τη συνθήκη της Κόρδοβα, όπου άρθηκαν οι περιορισμοί και έχουμε πλήρη εφαρμογή της Ευρωπαϊκής πολιτικής Αερομεταφορών.

Το 2006 έχουμε την πρώτη πτήση της Ισπανικής εταιρίας Iberia, από Μαδρίτη και το 2009 της Andalus Lineas, οι οποίες όμως διακόπηκαν δύο χρόνια αργότερα λόγω περιορισμένης ζήτησης. (Miller, 2017, σ. 14) Ωστόσο, αποτελεί εστία διαμάχης με το ΗΒ και σύμφωνα με πρόσφατες δηλώσεις Ισπανών αξιωματούχων, είναι ζήτημα χρόνου η άρση της κοινοτικής νομοθεσίας στο αεροδρόμιο του Γιβραλτάρ, εκμεταλλευόμενοι το Brexit και τις μελλοντικές σχέσεις του με την ΕΕ.

Το οικονομικό θεσμικό πλαίσιο του Γιβραλτάρ

Το ιδιαίτερο οικονομικό θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στο Γιβραλτάρ, αποτελεί ένα επίσης σημαντικό ζήτημα έντονων διπλωματικών εντάσεων, με την Ισπανία. Το Γιβραλτάρ χαρακτηρίζεται ως φορολογικός παράδεισος για τις επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, διαδικτυακού τζόγου, τις ασφάλειες και τις τράπεζες. Η Ισπανία κατηγορεί την κυβέρνηση, για την υιοθέτηση και εφαρμογή πολιτικών αθέμιτου ανταγωνισμού, λόγω της πολύ μικρής επιβολής φόρων και δασμών στα προϊόντα, υπηρεσίες και χρηματοπιστωτικές συναλλαγές με τρίτες χώρες. Στο Γιβραλτάρ, ο φορολογικός συντελεστής των επιχειρήσεων κυμαίνεται στο 10% και των εταιριών κοινής ωφελείας στο 20%, όταν ο αντίστοιχος φορολογικός συντελεστής στην Ισπανία κυμαίνεται στο 35%. Η πολιτική αυτή, καθιστά το Γιβραλτάρ ιδιαίτερα ελκυστικό στο παγκόσμιο επιχειρηματικό περιβάλλον και ενθαρρύνει τις εμπορικές συναλλαγές και επενδύσεις σε σχέση με την ευρύτερη Ισπανική επικράτεια.

Η Ισπανία κατηγορεί τη κυβέρνηση του Γιβραλτάρ, ότι εμπλέκεται ή διευκολύνει την εκτέλεση παράνομων δραστηριοτήτων, όπως λαθρεμπόριο, ξέπλυμα χρημάτων και εκτεταμένη φοροδιαφυγή εταιριών και επιχειρήσεων. Θεωρεί, ότι εσκεμμένα επιτρέπει το λαθρεμπόριο προϊόντων όπως των τσιγάρων, και άλλες παράνομες πράξεις, λόγω του γεγονότος ότι με αυτό τον τρόπο αποτελεί πόλο έλξης και ωφελείται από μια σημαντική πηγή εσόδων. Επίσης σημαντική πηγή εσόδων, αποτελούν οι χιλιάδες Ισπανοί οι οποίοι καθημερινά αγοράζουν αγαθά από το Γιβραλτάρ σε χαμηλότερες τιμές, λόγω των χαμηλών

συναλλαγματικών ισοτιμιών και του χαμηλού συντελεστή ΦΠΑ, γεγονός που επιβαρύνει περισσότερο την Ισπανική οικονομία.

Το Γιβραλτάρ σε αντίθεση με την Ισπανία, δεν αποτελεί μέλος της συνθήκης του Σένγκεν. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να διενεργούνται έλεγχοι κατά τη μετακίνηση ανθρώπων και τη διακίνηση αγαθών. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία, οι έλεγχοι αυτοί θα πρέπει να είναι «φυσιολογικοί και ανάλογοι», χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο την ελευθερία της κίνησης. Όμως, η Ισπανία χρησιμοποιεί τους παραπάνω ισχυρισμούς και επιβάλλει κατά διαστήματα αυστηρούς και χρονοβόρους ελέγχους, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολύωρες καθυστερήσεις στα σύνορά της. Με τον τρόπο αυτό, προσπαθεί να πλήξει την τοπική οικονομία και να ασκήσει πολιτικές πιέσεις σε Γιβραλτάρ και ΗΒ. (Miller, 2017, σ. 8)

Η Ισπανική κυβέρνηση επιδιώκει τη στενή συνεργασία και την ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών με το Γιβραλτάρ, με σκοπό να αποτρέψει την εκμετάλλευση των τραπεζών του Γιβραλτάρ για ξέπλυμα χρημάτων. Θεωρεί ότι το επίπεδο της συνεργασίας τους παραμένει χαμηλό και χρησιμοποιώντας τα παραπάνω ως επιχείρημα, επιβάλλει περιορισμούς στο εμπόριο και στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Στο πλαίσιο της ΕΕ, το Γιβραλτάρ αναθεώρησε αρκετές φορές την πολιτική του ενώ από το 2016 συμμετέχει πολύ πιο ενεργά στο πρόγραμμα ανταλλαγής οικονομικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης με σκοπό την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος¹⁹.

Το 2007, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), αποφάνθηκε θετικά για το νομικό πλαίσιο που εφαρμόζει το Γιβραλτάρ στην καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος. Στο ίδιο κλίμα το 2013, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγνώρισε στο Γιβραλτάρ, ότι η εφαρμοζόμενη νομοθεσία στο τομέα της καταπολέμησης του μαύρου χρήματος, είναι πλήρως εναρμονισμένη με εκείνη της ΕΕ και η Ισπανία θα πρέπει να άρει όλους οικονομικούς και τελωνειακούς περιορισμούς που έχει επιβάλλει. (Duursma, 2018, σ. 9)

¹⁹ Το θεσμικό πλαίσιο καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος περιγράφεται αναλυτικά στο: NATIONAL COORDINATOR FOR ANTI-MONEY LAUNDERING AND COMBATTING TERRORIST FINANCING REGULATIONS 2016. (2016).
Ανάκτηση από www.gibraltarlaws.gov: <http://www.gibraltarlaws.gov.gi/articles/2016s148.pdf>

Τα εθνικά χωρικά ύδατα του Γιβραλτάρ

Η Ισπανία ποτέ δεν έχει αναγνωρίσει την βρετανική κυριαρχία στα χωρικά ύδατα του Γιβραλτάρ, εκτός από το μικρό τμήμα του λιμανιού αφού σύμφωνα με την Συνθήκη της Ουτρέχτης είχε παραχωρηθεί στην Μ. Βρετανία μόνο η πόλη και το κάστρο. Όμως, η Μ. Βρετανία υποστηρίζει ότι τα χωρικά του ύδατα έχουν “de facto” αναγνωρισθεί και οριοθετηθεί από τις αρχές του 18^{ου} αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, καθορίστηκε η απόσταση των τριών (3) ναυτικών μιλίων στα ανατολικά του ισθμού, το οποίο αποτελούσε διεθνή τακτική έως και τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο ενώ στα δυτικά, τα χωρικά ύδατα εκτείνονται στο 1.5 ναυτικό μίλι. Τα παραπάνω όρια παραμένουν σε ισχύ έως και σήμερα, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί το δικαίωμα επέκτασης τους στα 12 ναυτικά μίλια, όπως ορίζεται από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας²⁰. Επίσης αντικρούει τις Ισπανικές θέσεις, υποστηρίζοντας ότι το λιμάνι του Γιβραλτάρ έχει επεκταθεί αρκετά από το 1704 και επίσης ότι σύμφωνα με την τοπική νομοθεσία, ο όρος λιμάνι περιλαμβάνει μια ευρύτερη περιοχή αρκετά μεγαλύτερη από τη θαλάσσια περιοχή, η οποία περικλείεται από τις αποβάθρες.

Τα κυριαρχικά δικαιώματα των χωρικών υδάτων του Γιβραλτάρ, υπήρξαν εστία εντάσεων και διπλωματικών επεισοδίων μεταξύ Ισπανία και Βρετανίας. Ισπανικά περιπολικά σκάφη, παραβίαζαν τα θαλάσσια σύνορα και εκτελούσαν ελέγχους σε ψαράδες αλλά και εμπορικά πλοία με κατεύθυνση το λιμάνι του Γιβραλτάρ, με πρόσχημα την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου και της φοροδιαφυγής. Επίσης, έχουν καταγραφεί αρκετοί έλεγχοι με πρόσχημα το κυνήγι ναρκωτικών από την Β. Αφρική. Τα παραπάνω, οδήγησαν την παρέμβαση του Βρετανικού Πολεμικού Ναυτικού, το οποίο σε αρκετές περιπτώσεις επενέβαινε με σκοπό την απομάκρυνση του Ισπανικού λιμενικού, καθώς και Ισπανών ψαράδων οι οποίοι παραβίαζαν τα 3 ναυτικά μίλια χωρίς σχετική άδεια. (VALLE-GÁLVEZ, 2014, σ. 23)

Η διαμάχη των χωρικών υδάτων του Γιβραλτάρ, κλιμακώθηκε το 2009, όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε την Ισπανική πρόταση και αναγνώρισε το δικαίωμα σε αυτή να επιτηρεί μια περιβαλλοντική ζώνη εντός των χωρικών υδάτων

²⁰ Η Συνθήκη για το Δίκαιο της Θάλασσας, γνωστή και Συνθήκη του Montego Bay, είναι διεθνής συμφωνία και ορίζει τα δικαιώματα και τις ευθύνες των εθνών σε σχέση με τη χρήση των παγκόσμιων ωκεανών, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των υδατινών πόρων. Η σύμβαση υπογράφηκε το 1986, και έχουν προσχωρήσει 167 χώρες και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

του Γιβραλτάρ. Η αντίδραση της κυβέρνησης της Βρετανίας και του Γιβραλτάρ υπήρξαν άμεσες, κατηγορώντας την Ισπανία για πιθανή κατάχρηση του παραπάνω δικαιώματος και καταπάτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του Γιβραλτάρ, χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα περιβαλλοντικούς ελέγχους. Πράγματι οι φόβοι τους επιβεβαιώθηκαν, αφού η Ισπανία χρησιμοποιούσε τακτικά τον ρόλο του επιτηρητή με σκοπό την παρεμπόδιση αλιευτικών και εμπορικών σκαφών, υποστηρίζοντας ότι ο κύριος σκοπός της είναι η προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης, υποστήριζε ότι ακολουθούσε τις οδηγίες της ΕΕ, η οποία της αναγνώρισε κυριαρχικά δικαιώματα στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή και ότι οι έλεγχοι είχαν ως σκοπό την αύξηση της ασφάλειας και την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου και των ναρκωτικών. Το ΗΒ μαζί με την κυβέρνηση του Γιβραλτάρ, κατέφυγαν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με σκοπό την ακύρωση της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Όμως, τόσο το 2011 όσο και το 2012, η προσφυγή τους απορρίφθηκε λόγω μη επαρκούς στοιχειοθέτησης των επιχειρημάτων τους. (Lundborg, 2015, p. 9) Η απόφαση αυτή δέχθηκε αρκετές επικρίσεις, αφού βάσει της Βρετανικής επίσημης θέσης, δεν εναρμονίζεται με το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και υποπίπτει σε νομικά σφάλματα, διατηρώντας τη διαμάχη ζωντανή και χωρίς τέλος.

Η κρίση στις σχέσεις Μ. Βρετανίας και Ισπανίας, κορυφώθηκε το 2013, όταν η κυβέρνηση του Γιβραλτάρ αποφάσισε να δημιουργήσει τεχνητό ύφαλο, με την τοποθέτηση 70 τσιμεντένιων πλαισίων στα ανοιχτά των ακτών του. Η Ισπανική αντίδραση ήταν άμεση και οξεία, δηλώνοντας ότι η ενέργεια αυτή θα είχε αρνητικό αντίκτυπο στο θαλάσσιο περιβάλλον, στην αλιεία και στην τοπική ισπανική οικονομία. Ο τεχνητός ύφαλος, επανέφερε το ζήτημα των κυριαρχικών δικαιωμάτων στα χωρικά ύδατα του Γιβραλτάρ, οδηγώντας τις διαπραγματεύσεις Βρετανίας και Ισπανίας σε αδιέξοδο. (VALLE-GÁLVEZ, 2014, σ. 26)

Με σκοπό να παρεμποδίσει την παράνομη πράξη του Γιβραλτάρ, η Ισπανική κυβέρνηση ανακοίνωσε μια σειρά μέτρων εις βάρος του, ενώ παράλληλα κατήγγειλε την παραπάνω πρωτοβουλία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα μέτρα αυτά δεν υλοποιήθηκαν όλα στο σύνολό τους, αλλά είχαν σκοπό να πλήξουν την τοπική οικονομία και να αυξήσουν τις πολιτικές πιέσεις. Πιο συγκεκριμένα επέβαλλε πιο αυστηρούς και χρονοβόρους ελέγχους στα σύνορα, εξέδωσε σχέδιο φορολογικών ελέγχων σε 6.700 πολιτών του Γιβραλτάρ οι οποίοι κατοικούσαν στην Ισπανία και απαγόρευσε την είσοδο τσιμέντου και άλλων

κατασκευαστικών υλικών στο Γιβραλτάρ. Επίσης, ανακοίνωσε σχέδια επιβολής 50 ευρώ τέλους για κάθε συνοριακή διέλευση και σχέδια αποκλεισμού του εναέριου χώρου του αεροδρομίου και απαγόρευσης των πτήσεων από και προς το Γιβραλτάρ.

Τόσο η Μ. Βρετανία όσο και η κυβέρνηση του Γιβραλτάρ, κατήγγειλαν την Ισπανία για αυθαίρετη δράση, η οποία αντιτίθεται στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο και έχει στόχο να πλήξει με αντίποινα τους κατοίκους της περιοχής. Το ζήτημα των χωρικών υδάτων παραμένει «αγκάθι» στις σχέσεις των δύο χωρών και αναμένεται να επανέλθει στην δημοσιότητα στην μετά Brexit εποχή, ιδιαίτερα μετά το δικαίωμα άσκησης βέτο από την πλευρά της Ισπανίας κατά την θέσπιση των μελλοντικών σχέσεων ΕΕ και Γιβραλτάρ.

Είναι προφανές ότι το Γιβραλτάρ θα απολέσει έναν ιδιαίτερα σημαντικό σύμμαχο κατά των Ισπανικών διεκδικήσεων στην μετά Brexit εποχή, την ΕΕ.

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ

Το σύνολο της διεθνούς ειδησιογραφίας και των πολιτικών ερευνητών, αναγνωρίζει ότι το Γιβραλτάρ αποτελεί μια ιδιαίτερα ξεχωριστή επικράτεια, η οποία θα επηρεαστεί σημαντικά από την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ. Οι σημερινές σχέσεις και οι ισχύουσες συμφωνίες του Γιβραλτάρ με την Ένωση δεν οφείλονται στο ότι είναι μέρος του ΗΒ, αλλά στο ότι είναι Ευρωπαϊκή επικράτεια για τις εξωτερικές σχέσεις της οποίας είναι υπεύθυνη κράτος μέλος της Ένωσης (Άρθρο 355.3). Το Γιβραλτάρ εισήχθη μαζί με το ΗΒ στην ΕΕ και μαζί πρέπει να αποχωρήσουν. Αυτό έχει ως συνέπεια, την υποχρέωση του Γιβραλτάρ να συνάψει ξεχωριστά από το ΗΒ νέες συμφωνίες με την ΕΕ, ως προς τις μελλοντικές μεταξύ τους σχέσεις.

Αν και είναι υπό την Βρετανική κυριαρχία, δεν αποτελεί μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου όπως η Β. Ιρλανδία. Αυτή η ιδιαίτερη σχέση του Γιβραλτάρ με την ΕΕ δεν είχε αμφισβητηθεί από την Ισπανία κατά την ένταξή της στην Ένωση το 1986, αλλά έκτοτε ανέκυψαν αρκετές εμπλοκές και διπλωματικές εντάσεις στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικαίου, μέσω του οποίου προωθούνταν οι Ισπανικές διεκδικήσεις εις βάρος της Βρετανικής κυριαρχίας.

Τον Μάρτιο του 2016, οι κάτοικοι του Γιβραλτάρ προσήλθαν στις κάλπες και ως αναγνωρισμένοι πλέον ευρωπαίοι πολίτες, ψήφισαν για το μέλλον του ΗΒ στην

ΕΕ. Στο δημοψήφισμα που έλαβε μέρος, οι κάτοικοι ψήφισαν υπέρ της παραμονής στην ΕΕ, με το συντριπτικό ποσοστό του 96%. Χαρακτηριστική είναι η στάση του συνόλου των κομμάτων της βουλής του Γιβραλτάρ, τα οποία στήριξαν την παραμονή και όχι την έξοδο από την Ένωση.

Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ ΗΒ και ΕΕ, καθώς και η αβεβαιότητα της επικείμενης συμφωνίας, ενισχύουν τις Ισπανικές διεκδικήσεις και αποδυναμώνουν τις Βρετανικές θέσεις. Η αποχώρηση από την Ένωση ανοίγει ένα νέο παράθυρο στις διαχρονικές διεκδικήσεις της Ισπανίας, με την τελευταία να προωθεί τη συγκυριαρχία με τη Μ. Βρετανία, ενώ ταυτόχρονα θα υπάρξουν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, στην επιχειρηματική δραστηριότητα και στα δικαιώματα των πολιτών του Γιβραλτάρ.

Το κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ

Στις 29 Απριλίου του 2017 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με το Άρθρο 24, ανακοίνωσε ότι μετά την αποχώρηση της Μ. Βρετανίας δεν θα επιτευχθεί καμία συμφωνία με την ΕΕ για την επικράτεια του Γιβραλτάρ, εάν δεν υπάρξει πρότερη συμφωνία μεταξύ ΗΒ και Ισπανίας. (European Council , 2017) Αν και δεν χρησιμοποιείται ο όρος «βέτο», η Ισπανία είναι το μοναδικό κράτος μέλος το οποίο μπορεί να αποκλείσει το Γιβραλτάρ από τη συνολική συμφωνία αποχώρησης του ΗΒ. Ταυτόχρονα έχει τη δυνατότητα να καθυστερήσει την επίτευξη όποιας συμφωνίας, αφού σύμφωνα με την πάγια θέση του ΗΒ δε θα υπάρξει συμφωνία στην οποία δεν θα περιλαμβάνεται το Γιβραλτάρ. Αν και η επίσημη θέση της Ισπανικής κυβέρνησης είναι ότι δεν θα χρησιμοποιήσει το Άρθρο 24 με σκοπό να εκβιάσει το ΗΒ, είναι γενικώς αποδεκτό ότι της δίνεται μία τεράστια ευκαιρία να επαναδιαπραγματευθεί από πλεονεκτικότερη θέση πλέον το νομικό και κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ, καθώς και τις συνέπειες του Brexit στους Ισπανούς πολίτες που κατοικούν στο ΗΒ και στις μελλοντικές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις. (Ware, 2018) Η κυβέρνηση του Γιβραλτάρ κατήγγειλε την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ότι στερείτε νομιμότητας, αφού σύμφωνα με το Άρθρο 50 της Συνθήκης της Λισαβόνας, κανένα κράτος μέλος δεν έχει το δικαίωμα να ασκήσει βέτο στις διαπραγματεύσεις αποχώρησης. Επίσης υποστηρίζει ότι, το Άρθρο 24 των κατευθυντήριων οδηγιών δεν έχει δεσμευτική και νομική ισχύ αλλά μόνο πολιτική.

Παράλληλα, Βρετανία και Γιβραλτάρ υποστηρίζουν ότι δεν τίθεται ζήτημα Βρετανικής κυριαρχίας. Τα πραγματικά ζητήματα τα οποία θα πρέπει να συζητηθούν με την Ισπανία, είναι τα κοινά και αμοιβαία οφέλη που προκύπτουν από την αποτελεσματική διαχείριση των συνόρων και γενικότερα τη βελτίωση της συνεργασίας τους σε όλα τα επίπεδα. Για την Ισπανία όμως το ζήτημα της κυριαρχίας παραμένει στην πρώτη προτεραιότητα, ενώ ταυτόχρονα βάζει στην ατζέντα της διαπραγμάτευσης τα εργασιακά δικαιώματα των Ισπανών εργατών, την κοινή χρήση του αεροδρομίου, την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου, τη διαφάνεια των οικονομικών συναλλαγών και τέλος την προστασία του περιβάλλοντος.

Με την ανακοίνωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος, ο Ισπανός Υπουργός Εξωτερικών σε δήλωσή του ανέφερε, «ο Βράχος φαντάζει πιο κοντά από ποτέ στην Ισπανία». Η δήλωσή του αυτή, αποκαλύπτει τη συνεχή επιδίωξη της Ισπανίας να αλλάξει το κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ.

Τον Σεπτέμβριο του 2016, η Ισπανία παρουσίασε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στον ΟΗΕ μια συνολική λύση για το Γιβραλτάρ, με την οποία προτείνει ένα ιδιαίτερο καθεστώς συγκυριαρχίας. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται μια μεταβατική περίοδος κοινής κυριαρχίας μεταξύ Βρετανών και Ισπανών, με το Γιβραλτάρ να απολαμβάνει καθεστώς αυτονομίας, σύμφωνα με το Άρθρο 144 του Ισπανικού συντάγματος, ενώ η Ισπανία θα είναι πλέον υπεύθυνη για τις εξωτερικές του σχέσεις, μετά την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ. Με τη λύση αυτή το Γιβραλτάρ θα παραμείνει στην ΕΕ, ενώ τα σύνορα και οι συνοριακοί έλεγχοι με την Ισπανία θα εκλείψουν.

Το Ηνωμένο Βασίλειο σε κοινή γραμμή με την κυβέρνηση του Γιβραλτάρ, δεσμεύεται ότι δεν θα διαπραγματευτεί τα κυριαρχικά της δικαιώματα και το πολιτικό καθεστώς του Βράχου, ενώ ταυτόχρονα θα προστατεύσει την επιθυμία του λαού του Γιβραλτάρ. Επίσης τονίζει τα σημαντικά οφέλη που μοιράζονται οι δύο χώρες από τον τουρισμό και την οικονομική τους συνεργασία, γεγονός το οποίο θα πρέπει να οδηγήσει σε μία πιο στενή συνεργασία. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η Μ. Βρετανία είναι η τρίτη μεγαλύτερη χώρα σε επενδύσεις στην Ισπανία και η ένατη εξαγωγική αγορά της Ισπανίας.

Παρόλα αυτά όμως, υπάρχουν σημαντικές ανησυχίες για την μελλοντική στάση της Ισπανίας στις διαπραγματευτικές διαδικασίες του Brexit. Το δικαίωμα το

«βέτο» ενδέχεται να επηρεάσει αρνητικά την πορεία των συζητήσεων, περιπλέκοντας το κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ με τις μελλοντικές εμπορικές συμφωνίες ΗΒ και Ισπανίας. Επίσης εκφράζονται φόβοι ότι η Ισπανία μακροπρόθεσμα και μετά την αποχώρηση του ΗΒ, θα εντείνει τις κυριαρχικές της διεκδικήσεις χρησιμοποιώντας το Ευρωπαϊκό δίκαιο και πολιτικές με σκοπό την άσκηση πολιτικής πίεσης σε Γιβραλτάρ και Μ. Βρετανία.

Το μέλλον των χερσαίων συνόρων Ισπανίας Γιβραλτάρ

Μεταξύ Ισπανίας και Γιβραλτάρ υπάρχουν διακριτά σύνορα (Hard borders) και συνοριακοί έλεγχοι σε πολίτες και αγαθά, αφού το Γιβραλτάρ δεν είναι μέλος της Συνθήκης Σένγκεν και της Τελωνειακής Ένωσης. Παράλληλα, η Ισπανία διαχρονικά χρησιμοποιούσε τα σύνορα με σκοπό να προωθήσει τις πολιτικές της θέσεις και να εκβιάσει το ΗΒ. Αποκορύφωμα της τακτικής αυτής αποτελεί το κλείσιμο των συνόρων από το 1969 έως το 1985, το οποίο είχε σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία. Ακόμα και μετά την ένταξη της Ισπανίας στην ΕΕ, τα σύνορα αποτελούσαν εργαλείο πίεσης, όπως το 2012 και το 2013 όπου η πολιτική αντιπαράθεση με το Γιβραλτάρ οδήγησε σε αυξημένους συνοριακούς ελέγχους. Το κόστος των ελέγχων της παραπάνω περιόδου, υπολογίζεται στα 37.5 εκατομμύρια λίρες Αγγλίας. (House of Lords, 2017, p. 13)

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η πολιτική που ακολούθησε διαχρονικά η Ισπανία έναντι στη λειτουργία του αεροδρομίου του Γιβραλτάρ. Για αρκετά χρόνια από την ένταξή της στην ΕΕ, η Ισπανία δημιουργούσε εμπόδια και περιορισμούς στη λειτουργία του αεροδρομίου καθώς και στις πτήσεις από και προς αυτό. Μόλις το 2006 άρθηκαν οι Ισπανικοί περιορισμοί και το αεροδρόμιο λειτούργησε σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις Ευρωπαϊκές διατάξεις Αερομεταφορών. Η αποχώρηση του Γιβραλτάρ από την ΕΕ, δημιουργεί έντονες ανησυχίες για την μελλοντική λειτουργία του αεροδρομίου, αφού εκφράζονται φόβοι ότι η Ισπανία θα επαναφέρει τις πρότερες πολιτικές της διεκδικήσεις και θα επιβάλλει ξανά περιορισμούς και απαγορεύσεις στον εναέριο χώρο του αεροδρομίου, εκμεταλλευόμενη τις κοινοτικές διατάξεις προς όφελός της. (Miller, 2017, σ. 14)

Το Ευρωπαϊκό δίκαιο καθώς και οι Ευρωπαϊκοί θεσμοί, αποτελούσαν την εγγυητήρια δύναμη προστασίας των συμφερόντων του Γιβραλτάρ. Κάθε φορά που η Ισπανική κυβέρνηση περιόριζε την ελεύθερη κίνηση στα σύνορα, η ΕΕ

αποτελούσε το κατάλληλο μηχανισμό πίεσης με σκοπό την επαναφορά της κανονικότητας. Από την στιγμή που το ΗΒ και το Γιβραλτάρ αποχωρήσει από την Ένωση, τότε ο μηχανισμός αυτός θα πάψει να υφίσταται και οι οποίες διπλωματικές εντάσεις θα πρέπει να επιλύονται από την Μ. Βρετανία.

Η αποτελεσματική λειτουργία των συνόρων είναι κομβική για το Γιβραλτάρ, αφού εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εμπόριο αγαθών και τη μετακίνηση εργατών. Καθημερινά 12.000 Ισπανοί εργάτες διασχίζουν τα σύνορα για να εργαστούν στο Γιβραλτάρ. Αυτοί αποτελούν το 40% του συνόλου του εργατικού δυναμικού και οποιαδήποτε δυσκολία στην καθημερινή τους μετακίνηση έχει άμεση επίπτωση στις τοπικές επιχειρήσεις. Εξίσου εξαρτώμενο είναι το εισαγωγικό εμπόριο τροφίμων και καυσίμων, αφού τα χερσαία σύνορα είναι η κύρια οδός μεταφοράς τους. Αντίστοιχα σημαντικά οφέλη έχει και η Ισπανία και πιο συγκεκριμένα η Ανδαλουσία, αφού ένα σημαντικό τμήμα των κατοίκων της εργάζονται στο Γιβραλτάρ, συνεισφέροντας στην τοπική οικονομία και μειώνοντας έτσι τα υψηλά ποσοστά ανεργίας. (House of Lords, 2017, σ. 14)

Μέχρι σήμερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καθώς και το σύνολο των Ευρωπαϊκών θεσμών, συνέβαλαν ουσιαστικά στην επίλυση των διμερών προβλημάτων και εντάσεων, καθώς επίσης και στην διαχείριση των συνόρων, τα οποία αποτελούν ένα διαχρονικό σημείο πίεσης των Ισπανικών Αρχών. Με την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ, θα απαιτηθεί «καλή θέληση και πίστη» από όλες τις πλευρές με σκοπό την συνέχιση των συνομιλιών και της επίτευξης μιας ουσιαστικής συμφωνίας, ώστε να επιτευχθεί μία νέα και σταθερή σχέση μεταξύ Ισπανίας και Γιβραλτάρ.

Οι οικονομικές επιπτώσεις του Brexit

Η οικονομία του Γιβραλτάρ έχει μετεξελιχθεί μετά το 1973 και την ένταξή του στην ΕΕ σε μια αναπτυσσόμενη οικονομία, στην οποία πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν οι επιχειρήσεις και η παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Διαχρονικά η οικονομία του εξαρτιόνταν κατά 80% από το Βρετανικό Πολεμικό Ναυτικό και από τις στρατιωτικές Βρετανικές βάσεις και κατά 20% από το τουρισμό των Βρετανών πολιτών. (McCluskey & Hughes, 2017, σ. 8) Σήμερα το Γιβραλτάρ με ΑΕΠ περίπου 1.91 δισεκατομμύρια λιρών Αγγλίας, αποτελεί μία από τις

εύπορες χώρες της Ευρώπης και κατέχει την 16^η θέση με το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα παγκοσμίως.

Η μετεξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην γεωγραφική της θέση και τοπογραφία, η οποία όμως δεν έχει επιτρέψει την ανάπτυξη της γεωργίας, των κατασκευαστικών εταιριών και της βαριάς βιομηχανίας. Όμως, σύμφωνα με αξιωματούχους του Γιβραλτάρ, το σημαντικότερο εργαλείο για την οικονομική της ανάπτυξη αποτελεί η ΕΕ και η πρόσβαση στην Ευρωπαϊκή Ενιαία Αγορά, ενώ το ενδεχόμενο ενός “Hard Brexit” θα θέσει σε σημαντικό κίνδυνο την οικονομική του ευμάρεια. (House of Lords, 2017, σ. 7)

Σύμφωνα με την κυβέρνηση του Γιβραλτάρ, οι οικονομικές επιπτώσεις της αποχώρησης του ΗΒ από την ΕΕ, επικεντρώνεται κυρίως σε ένα σημαντικό ζήτημα, στα χερσαία σύνορα με την Ισπανία και στο ενδεχόμενο παρεμπόδισης της ομαλής λειτουργίας τους. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα επηρεάσει τις εισαγωγές βασικών αγαθών, τις μετακινήσεις των εργατών και τον τουρισμό.

Λόγω της μικρής ανάπτυξης της γεωργίας και της βιομηχανίας, το Γιβραλτάρ εισάγει το σύνολο των αγαθών και προϊόντων από το ΗΒ μέσω των χερσαίων συνόρων. Καθημερινά, δεκαοχτώ βαρέα οχήματα μεταφέρουν τρόφιμα και αγαθά πρώτης ανάγκης από το ΗΒ διανύοντας 1.300 μίλια. Ταυτόχρονα, εισάγει προϊόντα αξίας 174 εκατομμυρίων λιρών Αγγλίας ετησίως από την Ισπανία, όπως τσιμέντο και καύσιμα. (McCluskey & Hughes, 2017, σ. 8)

Αν και μέχρι σήμερα, δεν είναι μέλος της Τελωνειακής Ένωσης, το Γιβραλτάρ θα επηρεαστεί σημαντικά από την αποχώρηση του ΗΒ, αφού θα επιβληθούν επιπλέον συνοριακοί έλεγχοι, επιπλέον δασμοί και φόροι οι οποίοι θα θέσουν σε κίνδυνο τις εισαγωγές, πλήττοντας σημαντικά την τοπική οικονομία. Αντίστοιχα, στις εισαγωγές τροφίμων και κρέατος θα επιβληθούν υγειονομικοί έλεγχοι καταλληλότητας κατά την είσοδό τους στα σύνορα της ΕΕ, πριν την μεταφορά τους στο Γιβραλτάρ, αυξάνοντας έτσι το κόστος καθώς και τη διάρκεια παράδοσης με φόβο πιθανή αλλοίωση των προϊόντων.

Ο χρηματοπιστωτικός τομέας και ο διαδικτυακός τζόγος αποτελεί περίπου το 40% του ΑΕΠ και απασχολεί το 25% του συνόλου των εργαζόμενων στο Γιβραλτάρ. Το 60% των απασχολούμενων σε αυτούς τους οικονομικούς τομείς, κατοικούν στην Ισπανία και διασχίζουν τα σύνορα καθημερινά. Το ενδεχόμενο

ενός “Hard Brexit” θα επιβάλλει την υιοθέτηση συνοριακών ελέγχων και την έκδοση διαβατηρίων και δαπανηρών ταξιδιωτικών εγγράφων (Visa), μεταξύ των συνόρων της ΕΕ και του Γιβραλτάρ. Παράλληλα, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση ενός μέρους του αριθμού των εργαζόμενων, τη μείωση ενός ποσοστού των φορολογικών εσόδων και κατά προέκταση θα επηρεάσει αρνητικά τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων.

Επίσης, η ΕΕ παρέχει στον χρηματοπιστωτικό τομέα τη δυνατότητα να επιχειρεί σε όλες τις χώρες της Ένωσης χωρίς την ύπαρξη ξεχωριστών αδειών και εξουσιοδοτήσεων. Η αποχώρηση από την Ένωση θα αναγκάσει τις επιχειρήσεις του Γιβραλτάρ να συνάψει νέες συμφωνίες με τα κράτη μέλη, ενώ θα είναι πλέον πιο δύσκολο να ανταγωνιστούν τις εταιρίες που επιχειρούν εντός της ΕΕ. Τέλος, θα είναι πιο ευάλωτες σε οικονομικές κυρώσεις της Ένωσης, οι οποίες έχουν στόχο χώρες με χαμηλούς ή μηδενικούς φόρους, καθεστώς το οποίο απολαμβάνει το Γιβραλτάρ εντός της ΕΕ. (McCluskey & Hughes, 2017, σ. 8)

Ο τουρισμός αποτελεί ένα ακόμα σημαντικό παράγοντα στην τοπική οικονομία του Γιβραλτάρ. Το 2015, η τουριστική βιομηχανία συνείσφερε στην οικονομία περίπου 200 εκατομμύρια λίρες Αγγλίας, ενώ το 93% των τουριστών μετακινήθηκε από τα χερσαία σύνορα με την Ισπανία. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τη σπουδαιότητα της ελεύθερης πρόσβασης μέσω των συνόρων, αφού οποιοσδήποτε περιορισμός θα επηρεάσει σημαντικά τον τουριστικό τομέα. Εξίσου σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η απρόσκοπτη λειτουργία του αεροδρομίου. Ένα σημαντικό μέρος των τουριστών οι οποίοι ταξιδεύουν από μακρινούς προορισμούς, θα επηρεαστεί αρνητικά από την ενδεχόμενη επιβολή απαγορεύσεων στον εναέριο χώρο του αεροδρομίου. Βέβαια, στη συγκεκριμένη περίπτωση οι επιπτώσεις είναι περισσότερο πολιτικές και όχι οικονομικές, αφού ο αριθμός αυτών των τουριστών είναι σχετικά μικρός. (House of Lords, 2017, σ. 8)

Τέλος, η οικονομία του Γιβραλτάρ θα επηρεαστεί από την απώλεια των κοινοτικών κεφαλαίων μέσω των επενδυτικών προγραμμάτων ανάπτυξης. Από το 1990 έως και το 2016, τα ευρωπαϊκά κεφάλαια ανήλθαν περίπου στα 60 εκατομμύρια ευρώ. Αν και το ποσό δεν θεωρείται μεγάλο, στην περίπτωση του Γιβραλτάρ αποτέλεσε την εναρκτήρια ώθηση αρκετών επιχειρηματικών ευκαιριών και πρωτοβουλιών. Τα κοινοτικά κεφάλαια συνέβαλαν σημαντικά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, καθώς και στην κοινοτική συνεργασία μεταξύ Ισπανίας

και Γιβραλτάρ. Η απώλεια αυτών των κεφαλαίων, προκαλεί τριγμούς στην τοπική οικονομία, ενώ κυβερνητικοί αξιωματούχοι, διεκδικούν τις Ευρωπαϊκές επιδοτήσεις από το ΗΒ, στην μετά Brexit εποχή. (House of Lords, 2017, σ. 9)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά το δημοψήφισμα του Ιουνίου του 2016 και την απόφαση του λαού της Μ. Βρετανίας να αποχωρήσει από την ΕΕ, ανακύπτουν δύο σημαντικά ζητήματα για το Γιβραλτάρ. Αρχικά, πρέπει να επαναπροσδιοριστούν εκ νέου οι σχέσεις του Γιβραλτάρ με τα κράτη μέλη της Ένωσης σε ένα νέο Ευρωπαϊκό και Διεθνές νομικό και οικονομικό πλαίσιο. Κατά δεύτερον, δίνεται στην Ισπανία μια νέα και ιστορική προοπτική επίλυσης, της διαχρονικής διαμάχης της με το ΗΒ, μέσω των διαπραγματεύσεων οι οποίες λαμβάνουν χώρα και οι οποίες προσφέρουν τη δυνατότητα προώθησης νέων προσεγγίσεων και λύσεων.

Με τις συνομιλίες Ισπανίας και Μ. Βρετανίας να έχουν διακοπεί από το 2013 και τις διασυνοριακές σχέσεις με το Γιβραλτάρ να απέχουν από την κανονικότητα, το απροσδόκητο αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος έχει ιστορικές επιπτώσεις στην επικράτεια του Γιβραλτάρ. Η υποχρέωση του ΗΒ να διαπραγματευτεί τους όρους αποχώρησης, υποχρεώνει και το Γιβραλτάρ να επαναπροσδιορίσει το νομικό του καθεστώς ανεξαρτήτως εάν παραμένει ή όχι υπό το Ευρωπαϊκό Δίκαιο. Το γεγονός αυτό, αναγκάζει το Γιβραλτάρ να αναζητήσει και να διαπραγματευτεί ένα πακέτο συμφωνία σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο αλλά ταυτόχρονα και σύμφωνα με το πλαίσιο που τίθεται από την Συνθήκη της Ουτρέχτης και το καταστατικό των ΗΕ περί αποαποικιοκρατίας.

Το κλίμα αβεβαιότητας το οποίο προκαλούν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ ΗΒ και ΕΕ, δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες για τις οικονομικές επιπτώσεις στη μετά Brexit εποχή. Σε περίπτωση ενός “Hard Brexit” η οικονομία του Γιβραλτάρ θα επηρεαστεί σημαντικά, αφού το σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα εδάφη του, θα αποκλειστούν από την Ευρωπαϊκή Ενιαία Αγορά των 520 εκατομμυρίων πολιτών. Οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και το σύνολο των προϊόντων θα φορολογηθούν και θα επιβληθούν δασμοί με τις επιχειρήσεις να παύουν να είναι το ίδιο ανταγωνιστικές με αυτές που δραστηριοποιούνται εντός της ΕΕ. Οι συνοριακοί έλεγχοι θα αυξηθούν στις εξαγωγές αλλά και τις εισαγωγές προϊόντων στα χερσαία σύνορα με την Ισπανία,

επηρεάζοντας αρνητικά την τοπική οικονομία. Εξίσου σημαντικά θα επηρεαστεί η ελεύθερη μετακίνηση των εργατών από την Ισπανική επικράτεια, η λειτουργία των επιχειρήσεων και ο τουρισμός. Το Γιβραλτάρ θα πάψει να αποτελεί έναν οικονομικό και φορολογικό «παράδεισο», ενώ η ομαλή και απρόσκοπτη λειτουργία των συνόρων με την Ισπανία θα αποτελεί το «κλειδί» της επιβίωσης της εύθραυστης οικονομίας του. Τέλος, τα κοινοτικά κεφάλαια ανάπτυξης, τα οποία ώθησαν την επιχειρηματικότητα θα πάνσουν να είναι διαθέσιμα, προκαλώντας σημαντική και ανεκπλήρωτη απώλεια.

Όμως, η σημαντικότερη συνέπεια του δημοψηφίσματος είναι η ιστορική ευκαιρία η οποία δίνεται στην Ισπανία να επαναδιαπραγματευθεί το κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ. Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με το Άρθρο 24 των κατευθυντήριων οδηγιών του 2017, θέτει την Ισπανία σε πλεονεκτικότερη από εκείνη του 1985. Τότε, κατά τις ενταξιακές διαδικασίες της Ισπανίας στην ΕΕ, το ιδιαίτερο καθεστώς του Γιβραλτάρ ήτανε αδιαμφισβήτητο. Έκτοτε, η Ισπανία προσπάθησε να αλλάξει το παραπάνω καθεστώς χωρίς επιτυχία.

Παραδόξως το Brexit, ανοίγει ένα μεγάλο παράθυρο ευκαιρίας προώθησης των Ισπανικών θέσεων. Πρόθεση της Ισπανίας είναι να υιοθετηθεί το μοντέλο της συγκυριαρχίας με το ΗΒ με την παράλληλη παραμονή του Γιβραλτάρ στην ΕΕ. Η λύση αυτή θα διασφάλιζε την διατήρηση όλων των Ευρωπαϊκών προνομίων, την ελαχιστοποίηση των οικονομικών επιπτώσεων στο Γιβραλτάρ στην μετά Brexit εποχή και την απομάκρυνση των διακριτών χερσαίων συνόρων. Όμως, μια τέτοια προοπτική βρίσκει αντίθετη το σύνολο των κατοίκων του Γιβραλτάρ καθώς και το ΗΒ, το οποίο τοποθετεί το Γιβραλτάρ μαζί με την Β. Ιρλανδία σε κοινό πλαίσιο κατά τη διαπραγματευτική διαδικασία.

Η σημαντικότερη διαφορά μεταξύ Γιβραλτάρ και Β. Ιρλανδίας είναι η στάση της ΕΕ. Για τη Β. Ιρλανδία η θέση της Ένωσης είναι υπέρ της διατήρησης των περισσότερων προνομίων που απολαμβάνει έως σήμερα, ώστε να μην διαταραχθεί η ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή. Για το Γιβραλτάρ δεν υπάρχει παρόμοια διάθεση. Αντιθέτως, η όποια συμφωνία υπάρξει θα περάσει πρώτα από την Ισπανία και μόνο με τη σύμφωνη γνώμη της θα υιοθετηθεί από την ΕΕ. Το γεγονός αυτό περιπλέκει και δυσκολεύει τη πορεία των συνομιλιών και περιορίζει τις πιθανότητες για μια κοινά αποδεκτή και επικερδής συμφωνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥ BREXIT ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παραδοσιακά, η Κύπρος ως κράτος μέλος της ΕΕ, διατηρεί ισχυρές διμερείς σχέσεις με το Ηνωμένο Βασίλειο και ισχυρούς ιστορικούς και νομικούς δεσμούς που χρονολογούνται από τον 19ο αιώνα. Υπήρξε Βρετανική κτήση από το 1878 έως το 1960, όπου ανακηρύχτηκε ανεξάρτητο κράτος, με τη Μ. Βρετανία να παραμένει εγγυήτρια δύναμη μαζί με την Ελλάδα και την Τουρκία. Παράλληλα η Μ. Βρετανία διατήρησε υπό την κυριαρχία της κυπριακά εδάφη με στρατιωτικές βάσεις, διατηρώντας ένα ιδιαίτερο καθεστώς στις περιοχές αυτές. Σήμερα, οι δύο χώρες διατηρούν στενούς δεσμούς στον πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα. Αυτοί οι δεσμοί ενισχύονται ακόμη περισσότερο μέσα από τη σχέση της Κύπρου με το Ηνωμένο Βασίλειο ως κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Κοινοπολιτείας.

Η Κύπρος εντάχθηκε στην ΕΕ στις 1^η Μαΐου του 2004, μαζί με άλλες εννέα χώρες, κατά τη διάρκεια της μεγαλύτερης διεύρυνσης της Ένωσης. Στην ενταξιακή συνθήκη η οποία υπογράφηκε στις 16 Απριλίου του 2004, συμπεριλήφθηκαν δύο πρωτόκολλα: το πρώτο εξ αυτών ορίζει ότι η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού κεκτημένου στις περιοχές της Δημοκρατίας στις οποίες η κυβέρνηση δεν ασκεί αποτελεσματικό έλεγχο (effective control) λόγω της τουρκικής κατοχής, αναστέλλεται μέχρι να επιλυθεί το Κυπριακό, ενώ το δεύτερο πρωτόκολλο περιέγραφε το καθεστώς των Βρετανικών βάσεων.

Οι «Κυρίαρχες Βρετανικές Βάσεις» (Sovereign Base Areas) ανήκουν στα Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη, όπως το Γιβραλτάρ και παρέχουν στην Κύπρο το δικαίωμα να αποτελεί μία από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα έχει το προνόμιο να διαπραγματευθεί με τη Βρετανία για τη μετά Brexit εποχή, σε διμερές επίπεδο και όχι συνολικά μέσω των οργάνων της ΕΕ. Και τούτο γιατί στην Κύπρο λειτουργούν από τις πλέον σημαντικές στρατιωτικές βάσεις της Βρετανίας, οι οποίες θεωρούνται βρετανικό έδαφος, έχουν σημαία και εθνόσημο του Ηνωμένου Βασιλείου, επίσημη γλώσσα την αγγλική και δευτερευόντως την ελληνική, ενώ διαθέτουν πολιτικά δικαστήρια, πολιτική αστυνομία και τελωνείο. Αν και το καθεστώς των βάσεων είναι διαφορετικό από το καθεστώς του Γιβραλτάρ,

σημειώνεται η ανάγκη διευθέτησης των μελλοντικών τους σχέσεων με την Κυπριακή Δημοκρατία καθώς και με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ένωσης.

Εξίσου σημαντικές είναι οι οικονομικές και εμπορικές σχέσεις μεταξύ Κύπρου και Μ. Βρετανίας. Το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι ο δεύτερος σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Κύπρου. Το 2016 οι εξαγωγές της Κύπρου στο Ηνωμένο Βασίλειο ανήλθαν στα 56 εκατομμύρια ευρώ, ενώ οι εξαγωγές του Ηνωμένου Βασιλείου στην Κύπρο ήταν της τάξης των 552 εκατ. ευρώ. (Υπατη Αρμοστεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδ, 2018) Παράλληλα, η ροή Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) από το Ηνωμένο Βασίλειο στην Κύπρο ανήλθε σε 102 εκατομμύρια ευρώ, ενώ οι ΑΞΕ από την Κύπρο στο Ηνωμένο Βασίλειο ήταν της τάξης των 18 εκατ. ευρώ. Οι κύριοι τομείς οι οποίες προσέλκυσαν ξένες επενδύσεις ήταν οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, οι δραστηριότητες διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, καθώς και διάφορες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες. Επίσης, η Κυπριακή Δημοκρατία ακολουθεί το βρετανικό δίκαιο, κάτι που καθιστά το νησί ελκυστικό προορισμό για επενδύσεις και ίδρυση Βρετανικών εταιρειών.

Τέλος, οι δύο χώρες διατηρούν σημαντικές κοινωνικές και διαπροσωπικές σχέσεις. Εκτιμάται ότι γύρω στις 270.000 Κύπριοι ζουν στο Ηνωμένο Βασίλειο και ότι περίπου 12.000 Κύπριοι φοιτητές είναι αυτή τη στιγμή εγγεγραμμένοι σε βρετανικά πανεπιστήμια. Συγχρόνως, μεταξύ 60.000 και 70.000 Βρετανοί ζουν στην Κύπρο, και πέραν του 1.5 εκατομμυρίου Βρετανοί τουρίστες επισκέπτονται το νησί κάθε χρόνο, αντιπροσωπεύοντας περισσότερους από τους μισούς τουρίστες που φθάνουν στην Κύπρο. (Υπατη Αρμοστεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδ, 2018)

Η απόφαση του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, δημιουργεί σοβαρές οικονομικές και εμπορικές επιπτώσεις στο σύνολο των κρατών μελών αλλά και στη λειτουργία της Ένωσης. Οι Βρετανικές βάσεις στην Κύπρο και το ιδιαίτερο καθεστώς το οποίο απολαμβάνουν, τοποθετούν την Κύπρο σε ιδιαίτερη θέση στις διαπραγματεύσεις αποχώρησης, μαζί με το Γιβραλτάρ, την Ισπανία και την Ιρλανδία. Παράλληλα, τα παραπάνω στοιχεία καταδεικνύουν το μέγεθος των αρνητικών επιπτώσεων ενός "Hard Brexit" στις σχέσεις των δύο χωρών και πιο συγκεκριμένα σε τομείς όπως ο τουρισμός, οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και οι ανθρώπινες σχέσεις. Οι Κύπριοι μόνιμοι κάτοικοι της Μεγάλης Βρετανίας, οι μόνοι

στους οποίους επιτράπη να ψηφίσουν (μαζί με τους Μαλτέζους μόνιμους κατοίκους), ψήφισαν συντριπτικά υπέρ της παραμονής του Ηνωμένου Βασιλείου στην ΕΕ..

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΡΧΩΝ ΒΡΕΤΑΝΙΚΩΝ ΒΑΣΕΩΝ

Οι Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων Ακρωτηρίου και Δεκέλειας (Sovereign Base Areas) είναι υπό Βρετανική κυριαρχία ως Βρετανικό Υπερπόντιο Έδαφος, διοικούμενες ως «Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου». Βρίσκονται στο νότιο τμήμα του νησιού και καλύπτουν έκταση 256 τ.χλμ., αποτελώντας το 2,75% του συνολικού κυπριακού εδάφους. Οι βάσεις παρέμειναν υπό τη Βρετανική κατοχή μετά την ανεξαρτησία και την μετάβαση της Κύπρου, από Αποικία του Στέμματος σε ανεξάρτητο κυρίαρχο κράτος. Το Ηνωμένο Βασίλειο απαίτησε και πέτυχε την κατοχή ενός τμήματος του νησιού υπό μορφή στρατιωτικών βάσεων, λόγω της στρατηγικής θέσης της Κύπρου στη Μεσόγειο Θάλασσα, προς όφελος των Βρετανικών συμφερόντων. (wikipedia, Περιοχές Κυρίαρχων Βάσεων Ακρωτηρίου και Δεκέλειας)

Από διοικητικής απόψεως, λόγω του χαρακτήρα των εγκαταστάσεων που φιλοξενούν υπάγονται στο βρετανικό Υπουργείο Άμυνας και όχι στο Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτειακών Υποθέσεων. Για τον ίδιο λόγο, δεν διοικούνται από πολιτικό κυβερνήτη, αλλά από τον εκάστοτε στρατιωτικό διοικητή των Βρετανικών Δυνάμεων στην Κύπρο. (Στεργίου, 2010, σ. 81)

Οι Βάσεις απολαμβάνουν ένα καθεστώς “sui generis”²¹. Με το Άρθρο 1 της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης του 1960, η περιοχή αναγνωρίζεται από την Κυπριακή Δημοκρατία ως κυρίαρχη Βρετανική περιοχή και απολαμβάνουν μια σειρά προνομίων όπως να χρησιμοποιούν τα λιμάνια και τους αεροδιαδρόμους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Το γεγονός αυτό αποτελεί την βάση μιας οδυνηρής υπόμνησης της ανολοκλήρωτης αποαποικιοποίησης εκ μέρους των Βρετανών και της ημιτελούς άσκησης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης, εκ μέρους του Κυπριακού

²¹ Sui generis είναι λατινική έκφραση, η οποία χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι κάτι φέρει κυριολεκτικά την έννοια του δικού του είδους ή γένους, ή κατέχει μοναδικά χαρακτηριστικά που δεν μπορούν να ενταχθούν σε κάποιο ήδη προϋπάρχον ευρύτερο σύνολο. Η έκφραση αυτή χρησιμοποιείται συχνά στην επιστήμη της νομικής και της φιλοσοφίας ως τρόπος αναφοράς και περιγραφής μιας ιδέας, μιας οντότητας ή μιας πραγματικότητας η οποία δεν μπορεί να συμπεριληφθεί σε μια ήδη υπάρχουσα ευρύτερη έννοια. (Wikipedia, Sui generis)

λαού. Τα προνόμια που απολαμβάνουν συγκρίνονται μόνο με τις βάσεις των ΗΠΑ στο Γκουαντάναμο της Κούβας και στον Παναμά. (Στεργίου, 2010, σ. 79)

Με βάση τη Συνθήκη Εγκαθίδρυσης του 1960²², η Βρετανία επίσης ανέλαβε μια σειρά περιοριστικών δεσμεύσεων της «κυριαρχίας» της επί των περιοχών των βάσεων. Δεσμεύτηκε να μη χρησιμοποιήσει τις βάσεις για σκοπούς εκτός από στρατιωτικούς, να μην οργανώσει «αποικία», υπό την έννοια της μεταφοράς και εγκατάστασης προσώπων οι οποίοι δεν θα έχουν την Κυπριακή ιθαγένεια, να μη δημιουργήσει φορολογικούς ή άλλους συνοριακούς ελέγχους ανάμεσα στις βάσεις και τη Δημοκρατία και να μην επιτρέψει οποιαδήποτε εμπορική ή βιομηχανική τους χρήση. Παράλληλα, δεσμεύτηκε να εφαρμόζει επί των Κυπρίων κατοίκων των βάσεων τους ίδιους νόμους με αυτούς της Κυπριακής Δημοκρατίας, εκτός των περιπτώσεων όπου απειλείται η βρετανική ασφάλεια, να αποδέχεται την άσκηση ευρέος φάσματος δημοσίων υπηρεσιών από τη Δημοκρατία και να εφαρμόζει φορολογικό σύστημα αντίστοιχο με αυτό του υπόλοιπου νησιού. (Στεργίου, 2010, σ. 83)

Ο κύριος λόγος της «ιδιαίτερης» αντιμετώπισης των συγκεκριμένων βάσεων ήταν και είναι η στρατηγική τους αξία, η οποία θεωρείται εξαιρετικά υψηλή λόγω της γειννίας τους με τη Μέση Ανατολή. Πρόσθετοι λόγοι οι οποίοι αυξάνουν τη στρατηγική αξία των βάσεων, είναι ο σταθμός του παγκόσμιου συστήματος παρακολούθησης ιδιωτικής επικοινωνίας ECHELON, ο οποίος βρίσκεται στον Αγ. Νικόλαο δυτικά της κατεχόμενης πόλης της Αμμοχώστου, καθώς και η πλήρως ανεπτυγμένη βάση της Βρετανικής Πολεμικής Αεροπορίας στο Ακρωτήριο, η οποία είναι μοναδική στη Μεσόγειο και προσφέρει το ιδιαίτερο πλεονέκτημα ότι δεν χρειάζεται να εξασφαλιστεί η συναίνεση της Κύπρου για να χρησιμοποιηθεί κατά τρίτης χώρας.

Όταν η Βρετανία εντάχθηκε στην ΕΟΚ το 1973, ανακοίνωσε με σχετική της «Δήλωση περί των Κυρίαρχων Βάσεων» ότι οι διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης του 1957, δεν θα εφαρμόζονταν στις περιοχές των βάσεων και κατά συνέπεια οι περιοχές αυτές δεν θα αποτελούσαν ευρωπαϊκό έδαφος και δεν θα εφαρμόζονταν

²² Η νομική βάση επί της οποίας εδράζεται η παρουσία των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο και το «*sui generis*» καθεστώς τους ορίζεται με σαφήνεια στα παραρτήματα της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης του 1960 και συμπληρώνεται από τις Διάκοινώσεις που ανηλλάγησαν στις 16 Φεβρουάριου 1960 μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Κυπριακής Δημοκρατίας και οι οποίες απέκτησαν δεσμευτική νομική ισχύ από την ημερομηνία της υπογραφής τους.

σε αυτές το κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο. Στο ίδιο πλαίσιο, η Βρετανία όριζε ότι το εφαρμοστέο καθεστώς των βάσεων επρόκειτο να καθοριστεί στο μέλλον σε περίπτωση ενδεχόμενης συμφωνίας μεταξύ της ΕΟΚ και της Κυπριακής Δημοκρατίας, συνδέοντας συνειδητά και ευθέως το πολιτικό μέλλον των βάσεων με αυτό της υπόλοιπης Κύπρου (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2004, p. 466).

Εν όψει των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας με την ΕΕ στα τέλη του '90, η πρόβλεψη αυτή ενεργοποιήθηκε, και το Σεπτέμβριο του 2002 πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες συνάντηση μεταξύ εκπροσώπων της ΕΕ, της Κυπριακής Δημοκρατίας και του βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών με αντικείμενο το καθεστώς των βάσεων. Το αποτέλεσμα των μεταξύ τους διαβουλεύσεων ήταν να συμπεριληφθεί στην Πράξη Προσχώρησης της Κύπρου το Πρωτόκολλο 3, το οποίο προβλέπει ότι οι βρετανικές βάσεις παραμένουν μη κοινοτικό έδαφος, επιβεβαιώνοντας έτσι το "sui generis" καθεστώς των βάσεων και αναγνωρίζοντας τα κυριαρχικά δικαιώματα της Βρετανίας στην Κυπριακή Δημοκρατία²³. Πιο συγκεκριμένα, προβλέφθηκε πως παρά το γεγονός ότι το έδαφος των βρετανικών βάσεων δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εντούτοις θα εφαρμόζεται σ' αυτό μέρος του ευρωπαϊκού δικαίου. (Στεργίου, 2010, σ. 86)

Παρότι η Μ. Βρετανία διατήρησε την απρόσκοπτη λειτουργία των βάσεων της στην Κύπρο, το ενδεχόμενο να απαιτήσει η Κύπρος να επιστραφούν ανησυχεί ιδιαίτερα το Λονδίνο, ιδιαίτερα μετά το δημοψήφισμα του Ιουνίου του 2016. Παράλληλα, στους κυβερνητικούς αξιωματούχους της Κυπριακής Δημοκρατίας επικρατούσε διαχρονικά η άποψη ότι, όσο παραμένει άλυτο το Κυπριακό, δεν πρέπει να δημιουργηθεί και «δεύτερο» μέτωπο με την Μ. Βρετανία για το θέμα των βάσεων και των υπόλοιπων δικαιωμάτων της στην Κύπρο. Όμως, η άποψη αυτή πλέον αρχίζει να αλλάζει και αρκετοί αξιωματούχοι θεωρούν ότι οι διαπραγματεύσεις αποχώρησης του ΗΒ από την ΕΕ, μπορούν να αποτελέσουν το

²³ Κύριος στόχος του πρωτοκόλλου ήταν η προστασία των συμφερόντων των κατοίκων και των εργαζόμενων στις βάσεις, καθώς και η κατοχύρωση της ίσης μεταχείρισής τους με τους υπόλοιπους πολίτες της Κύπρου. Στο προοίμιο ήδη αναφέρεται ότι με την εγκαθίδρυση των βάσεων υπήρξε σειρά διευθετήσεων με τις οποίες η Κυπριακή Δημοκρατία παρέχει «ευρύ φάσμα δημοσίων υπηρεσιών στις Περιοχές των Κυρίαρχων Βάσεων, μεταξύ άλλων στους τομείς της γεωργίας, των τελωνείων και της φορολογίας». Επίσης ότι «το έδαφος των Βάσεων θεωρείται τελωνειακό έδαφος της Κύπρου, και γι' αυτό το λόγο δεν υπάρχουν τελωνειακοί σταθμοί μεταξύ των δύο», ενώ «Όσοι διαμένουν ή εργάζονται στο έδαφος των Βάσεων υπάγονται στη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφάλισης της Κυπριακής Δημοκρατίας». Για περισσότερα, βλέπε (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2004)

σημείο έναρξης των συνομιλιών για την αλλαγή του κυριαρχικού καθεστώτος των βάσεων.

BREXIT ΚΑΙ «ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΒΡΕΤΑΝΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ»

Η ανάπτυξη στρατιωτικών ικανοτήτων και η κατοχή και εκσυγχρονισμός προωθημένων βάσεων στο εξωτερικό, αποτελούν από τους κυριότερους μοχλούς της στρατηγικής της Βρετανίας στην προσπάθεια επίτευξης των πολιτικών της σκοπών και επιδιώξεων. Η επίσημη αμυντική πολιτική του ΗΒ δηλώνει πως η βρετανική παρουσία στις κυρίαρχες βάσεις στην Κύπρο, του παρέχουν σημαντικές διευκολύνσεις στρατηγικής επικοινωνίας, βάση για επιχειρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και πέρα απ' αυτή, δυνατότητες για στρατιωτική έρευνα και διάσωση, καθώς και διευκολύνσεις για εκπαιδευτικούς σκοπούς.

Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες οδηγίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, οι οποίες εκδόθηκαν στις 29 Απριλίου του 2017, η Κύπρος είναι η μοναδική χώρα της Ένωσης η οποία θα διαπραγματευτεί με το ΗΒ στα πλαίσια της αποχώρησης του από την ΕΕ, την εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Δικαίου στις «Κυρίαρχες Βρετανικές Βάσεις», καθώς και τα συμφέροντα και δικαιώματα των Κυπρίων που κατοικούν στις περιοχές αυτές, μέσω διμερών συνομιλιών. (DW.com, 2017)

Με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, οι Βρετανικές βάσεις απέκτησαν ένα ιδιαίτερο καθεστώς στην Ένωση, απολαμβάνοντας παρόμοια δικαιώματα με την Κυπριακή Δημοκρατία, σύμφωνα με την Πράξη Προσχώρησης και το Πρωτόκολλο 3. Πιο συγκεκριμένα, ενώ δεν αποτελούν μέλος της Ένωσης, ανήκουν στην Τελωνιακή Ένωση, στην Κοινή Αγροτική Πολιτική και έχουν υιοθετήσει το Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο στους τομείς της κτηνοτροφίας και της δημόσιας υγιεινής τροφίμων. Σκοπός του Πρωτοκόλλου 3, είναι να διασφαλίσει ότι οι κάτοικοι και οι εργάτες των Κυρίαρχων Βρετανικών Βάσεων θα έχουν τα ίδια δικαιώματα με αυτά των υπόλοιπων Κύπριων πολιτών. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν συνοριακοί έλεγχοι μεταξύ των θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων σε πολίτες και αγαθά, αναγνωρίζοντας της βασικές ελευθερίες της Ένωσης, αφού αναγνωρίζονται ως ευρωπαϊκά εδάφη. Παράλληλα, η Πράξη Προσχώρησης του 2003, εναρμονίζεται με τη δέσμευση του ΗΒ, από το 1960, να μην επιβάλλει διακριτά σύνορα και περιορισμούς μεταξύ των βάσεων και της υπόλοιπης Κυπριακής επικράτειας.

Η περίπτωση ενός “Hard Brexit” εκτιμάται ότι θα επηρεάσει το παραπάνω καθεστώς, αφού η αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ χωρίς συμφωνία, θα επιβάλλει την κατάργηση του Πρωτοκόλλου 3. Πιο συγκεκριμένα, θα επιβληθούν διακριτά σύνορα, περιοριστικές διαδικασίες και συνοριακοί έλεγχοι σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία σε πολίτες, χρηματοπιστωτικά προϊόντα και αγροτικά-κτηνοτροφικά αγαθά όπως και στην περίπτωση της Β. Ιρλανδίας, αφού πλέον το ΗΒ θα αναγνωρίζεται ως τρίτη χώρα για τα υπόλοιπα κράτη μέλη. (Γεωργίου, 2017) Οι Κύπριοι πολίτες δεν θα έχουν τη δυνατότητα να μετακινούνται ελεύθερα στην χώρα τους, ενώ οι αγρότες των Βρετανικών περιοχών θα επιβαρυνθούν με δασμούς που θα επιβληθούν στα προϊόντα τους. Το καθεστώς αυτό έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη δέσμευση του ΗΒ της Συμφωνίας της Εγκαθίδρυσης του 1960, δημιουργώντας αρνητικές κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις.

Τα τελευταία χρόνια, 7.000 Κύπριοι εργάζονται και 3.000 Βρετανοί στρατιωτικοί κατοικούν στις στρατιωτικές βάσεις της Δεκέλειας και του Ακρωτηρίου. Η επιδίωξη της Κυπριακής κυβέρνησης είναι η εξασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων και του συνόλου του Ευρωπαϊκού κεκτημένου, καθώς και η απρόσκοπτη μετακίνηση των Κυπρίων πολιτών, οι οποίοι εργάζονται στις περιοχές αυτές. Παράλληλα, πρέπει να εξασφαλιστεί διατήρηση των υπαρχόντων οικονομικών και εμπορικών σχέσεων των Κυπρίων, οι οποίοι κατοικούν στις περιοχές των Βρετανικών βάσεων με το υπόλοιπο νησί και οι οποίοι ασχολούνται κυρίως με την γεωργία. Η επιβολή συνοριακών ελέγχων και περιορισμών καθώς και η εξαίρεσή τους από την Κοινή Αγροτική πολιτική της ΕΕ, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία αλλά και στην καθημερινότητα των Κυπρίων πολιτών. Το γεγονός ότι ως Κύπριοι πολίτες θα πρέπει να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα ανεξάρτητα τις περιοχές στις οποίες κατοικούν, αναδεικνύει την ιδιαιτερότητα των Κυρίαρχων Βρετανικών Βάσεων και την ανάγκη διευθέτησης των σχέσεων τους στη μετά Brexit εποχή. (What will the future relationship between the UK and Cyprus look like post-Brexit?, 2018)

Η πρόθεση της Κυπριακής αλλά και της Βρετανικής κυβέρνησης είναι η διατήρηση του υπάρχοντος καθεστώτος και μετά την αποχώρηση από την ΕΕ. Στις 11 Οκτωβρίου του 2017, άρχισαν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Κυπριακής και Βρετανικής κυβερνήσεως για το καθεστώς των βάσεων μετά το Brexit, μετά την εξαίρεση που ζήτησε και έλαβε η Κύπρος από τη διαπραγματευτική ομάδα της ΕΕ

του Μισέλ Μπαρνιέ. Το αποτέλεσμα των διμερών συνομιλιών αποτυπώνεται στο προσχέδιο της Συμφωνίας εξόδου, το οποίο δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2018, με το οποίο οι μελλοντικές σχέσεις των Κυρίαρχων Βρετανικών Βάσεων θα καθορίζονται από τις αντίστοιχες της Κύπρου με την ΕΕ, ενώ οι λεπτομερείς συνθήκες του Πρωτοκόλλου 3 θα πρέπει να καθοριστούν με ακρίβεια μεταξύ των δύο κυβερνήσεων. (parliament.UK, 2018) Όταν υπάρξει κατάληξη, η συμφωνία για τις βρετανικές βάσεις θα ενσωματωθεί στην Συνθήκη Αποχώρησης.

Το καθεστώς των Βρετανικών βάσεων, ενδιαφέρει εξίσου και τη Βρετανική κυβέρνηση. Η αποχώρησή της από την ΕΕ, την ωθεί στο να αναλάβει πιο ενεργή δράση στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, με σκοπό την εκπλήρωση των γεωστρατηγικών της συμφερόντων. Με πρόσχημα την ασφάλεια και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η Μ. Βρετανία διέθεσε ένα σημαντικό χρηματικό κεφάλαιο με σκοπό την αναβάθμιση των στρατιωτικών της βάσεων στην Κύπρο, η οποία διήρκησε 21 μήνες και κόστισε 63.7 εκατομμύρια ευρώ. Από το αεροδρόμιο του Ακρωτηρίου εκτέλεσε πάνω από 1.200 εξόδους μαχητικών αεροσκαφών εναντίον του Ισλαμικού Κράτους, ενώ οι αυξημένες δυνατότητες αποκάλυψης του Βρετανικού ραντάρ στο όρος Τρόδος, το καθιστά από τα πλέον στρατηγικά συστήματα στη Μέση Ανατολή, αναδεικνύοντας τη μεγάλη γεωστρατηγική αξία της Κύπρου στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Μέχρι το 2019, αναμένεται να μετεξελιχθούν στις μεγαλύτερες προωθημένες βάσεις μεταστάθμευσης, των Βρετανικών στρατιωτικών δυνάμεων. (DW.com, 2017)

Όλα τα ανωτέρω, επιβάλλουν στο ΗΒ να διαπραγματευτεί το μελλοντικό καθεστώς των βάσεών του, τόσο με την ΕΕ όσο και με την Κύπρο ξεχωριστά. Τόσο η Κυπριακή όσο και η Ελληνική κυβέρνηση, ευελπιστούν ότι οι διαπραγματεύσεις αποτελούν μία μοναδική ευκαιρία για την Κύπρο, να προβάλλει τις αξιώσεις της για το μελλοντικό καθεστώς κυριαρχίας των Βρετανικών βάσεων, να τις αξιοποιήσει προς όφελός της στο ζήτημα των κατεχόμενων αλλά και να επωφεληθεί είτε οικονομικά, είτε σε διευκολύνσεις για τους κυπρίους φοιτητές της.

BREXIT ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η έξοδος της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ, θα επηρεάσει ποικιλοτρόπως τις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις της με την Κύπρο. Σύμφωνα με τον διεθνή τύπο, η Κύπρος μαζί με τη Μάλτα και την Ιρλανδία είναι τα κράτη τα οποία

φέρονται να επηρεάζονται περισσότερο από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ένωσης. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η Βρετανία είναι ο δεύτερος εμπορικός εταίρος της Κύπρου και ο πρώτος σε θέματα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και επενδύσεων.

Η ανάλυση της PwC²⁴ προσδιορίζει τις 10 χώρες της ΕΕ με τις περισσότερες εξαγωγές προς το Ηνωμένο Βασίλειο, σε σχέση με το μέγεθος των οικονομιών τους. Το ΗΒ αποτελεί σημαντικό εμπορικό εταίρο της Κύπρου, τόσο για εισαγωγές οι οποίες αποτελούν το 8.8% του συνόλου των εισαγωγών της, όσο και για εξαγωγές προϊόντων οι οποίες ανέρχονται στο 6.8% του συνόλου των εξαγωγών της. Παρά το γεγονός ότι διατηρεί αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο ως προς τις αγοραπωλησίες προϊόντων, αφού εισάγει περισσότερα από όσα εξάγει, η Βρετανία παραμένει σημαντική αγορά και εξαγωγικός προορισμός.

Για το 2016, οι εξαγωγές προϊόντων στο ΗΒ ανήλθαν στα 120 εκατομμύρια ευρώ και οι εισαγωγές στα 451 εκατομμύρια. Οι κυριότερες κατηγορίες εξαγωγών κυπριακών προϊόντων κατά το 2016 ήταν γαλακτοκομικά (€45 εκ.) και λαχανικά (€13εκ.). Οι εισαγωγές από το ΗΒ ήταν οχήματα (€79 εκ.) μαργαριτάρια, πολύτιμοι λίθοι και μέταλλα (€69 εκ.), και ποτά και οινοπνευματώδη (€25 εκ.). (Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας Κύπρου, 2017) Η Ιρλανδία με 19,9% και η Κύπρος με 9,5% εξαγωγές επί του ΑΕΠ, βρίσκονται στην κορυφή της λίστας, με τις χώρες με τις μεγαλύτερες εμπορικές σχέσεις με το ΗΒ. Από την άλλη πλευρά, οι μεγαλύτερες ευρωπαϊκές οικονομίες της ΕΕ όπως η Γερμανία, εξάγει μόλις το 3.7% του ΑΕΠ προς το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ η Γαλλία το 2,5% και η Ιταλία το 1,7% και δεν συγκαταλέγονται στην πρώτη δεκάδα της παραπάνω λίστας. (Global Economy Watch, 2016)

Η αναμενόμενη μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της Βρετανικής οικονομίας μετά την περίπτωση ενός “Hard Brexit” και η πιθανή υποτίμηση της στερλίνας, αναμένεται ότι θα επηρεάσει την αγοραστική δύναμη των Βρετανών πολιτών και σε συνδυασμό με την επιβολή δασμών και φόρων στα εισαγωγικά προϊόντα από την ΕΕ, εκτιμάται ότι θα επηρεάσει τις εξαγωγές των κρατών μελών της Ένωσης. Αντιθέτως, η υποτίμηση της στερλίνας καθιστά τις εισαγωγές από τη Βρετανία φθηνότερες και αυτό θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα των βρετανικών

²⁴ PricewaterhouseCoopers (PWC) είναι μία πολυεθνική εταιρία παροχής υπηρεσιών με έδρα το Λονδίνο. Για περισσότερα στοιχεία βλέπε: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/global-economy-watch/what-does-brexit-mean-for-london-the-uk-and-europe.html>

προϊόντων στην Κύπρο. Ήδη, με την ανακοίνωση του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος του 2016, η στερλίνα υποχώρησε έναντι του ευρώ και το χρηματιστήριο του Λονδίνου παρουσίασε απώλειες, οι οποίες με την πάροδο του χρόνου αποκαταστήθηκαν. Όμως, η αβεβαιότητα των διαπραγματεύσεων καθιστά τις παραπάνω ισορροπίες ιδιαίτερα εύθραυστες. Οι παραπάνω αριθμοί της έκθεσης της οικονομίας είναι ενδεικτικοί, χωρίς όμως να δύναται να προσδιοριστούν με ακρίβεια οι τομείς οι οποίοι επηρεάζονται και θα πληχθούν περισσότερο στην μετά Brexit εποχή.

Το ενδεχόμενο εξόδου του ΗΒ από την ΕΕ χωρίς συμφωνία, αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά και τον τομέα του τουρισμού, ο οποίος αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της Κυπριακής οικονομίας. Την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2017, οι αφίξεις τουριστών ανήλθαν σε 1.994.236, σε σύγκριση με 1.737.372 την αντίστοιχη περίοδο του 2016, σημειώνοντας αύξηση 14,8%.

Διαχρονικά και παραδοσιακά, το ΗΒ αποτελεί τον κυριότερο τουριστικό εταίρο της Κύπρου με σχεδόν το 35% του τουριστικού ρεύματος να προέρχεται από αυτό. Σύμφωνα με τη Στατιστική Υπηρεσία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσία αποτελούν την κύρια πηγή τουρισμού για την Κύπρο για τον Ιούλιο 2017, με ποσοστά 33,3% και 24,3% αντίστοιχα, ενώ οι αφίξεις από το Ισραήλ αποτελούν το 8,0% και από τη Σουηδία το 4,3%. Το 2016 είχαν διακινηθεί από και προς την Κυπριακή Δημοκρατία 4,5 εκ. επιβάτες, εκ των οποίων 1,4 εκ. ήταν από το Ηνωμένο Βασίλειο, δηλαδή, 33% των επιβατών²⁵.

Στην περίπτωση ενός “Hard Brexit”, μία πιθανή υποτίμηση της στερλίνας σε σχέση με το ευρώ και η απώλεια της αγοραστικής δυνατότητας των Βρετανών, θα επηρεάσει αρνητικά το τουριστικό προϊόν της Κύπρου, αφού θα το καταστήσει πιο ακριβό. Εξίσου αρνητικά θα επηρεάσει τον τουρισμό η επιβολή διακριτών συνόρων και επιπλέον συνοριακών ελέγχων και διαδικασιών μεταξύ ΗΒ και Κύπρου, οι οποίοι θα περιορίσουν την ελεύθερη μετακίνηση των Βρετανών. Κατά προέκταση θα επηρεαστεί σημαντικά και η Κυπριακή οικονομία, η οποία εξαρτάται σημαντικά από τα έσοδα των τουριστικών επιχειρήσεων.

²⁵ Η αναγωγή των στοιχείων γίνεται με βάση στοιχεία που αποστέλλονται στη Στατιστική Υπηρεσία από το Τμήμα Πολιτικής Αεροπορίας και από τις λίστες επιβατών των πλοίων, καθώς και από στοιχεία που αποστέλλονται από το Γραφείο Ανάλυσης και Στατιστικής της Αστυνομίας Κύπρου.

Παράλληλα, αρνητικά θα επηρεαστεί και ο τομέας της κτηματαγοράς. Η μείωση της τιμής της στερλίνας θα μειώσει τη δυνατότητα των Άγγλων να αγοράσουν περιουσιακά στοιχεία και κυρίως διαμερίσματα, στην Κύπρο. Πιο συγκεκριμένα, θα ελαττωθεί το ενδιαφέρον τους για αγορά κατοικίας, και ως φυσική επέκταση θα μειωθούν οι αξίες ειδικά στις περιοχές που έως σήμερα προτιμώνται από Βρετανούς. Επίσης, μια πιθανή ανατίμηση του ευρώ έναντι της στερλίνας θα ωθούσε αρκετούς Βρετανούς που έχουν ακίνητα στην Κύπρο, να προσπαθήσουν να ρευστοποιήσουν τα ακίνητά τους σε ευρώ προκειμένου να επωφεληθούν οικονομικά δρώντας κυρίως οportoουνιστικά, με στόχο την απόκτηση πρόσκαιρου κέρδους. Το παραπάνω ενδεχόμενο, λόγω του σημαντικού αριθμού των Βρετανών ιδιοκτητών ακινήτων στην Κύπρο, θα δημιουργήσει κατά τόπους υπερπροσφορά ακινήτων και κατ' επέκταση μείωση στην αξία τους και ειδικότερα στις επηρεαζόμενες περιοχές.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ο μεγάλος αριθμός Κυπρίων οι οποίοι κατοικούν στο ΗΒ. Σύμφωνα με την απογραφή του 2011, οι Κύπριοι οι οποίοι εργάζονται και κατοικούν στο Ηνωμένο Βασίλειο, υπολογίζονται στις 270.000 από τις 311.000 του συνόλου που κατοικούν στην Ευρώπη. Αυτό, σημαίνει ότι ενδεχόμενα εμπόδια στη δυνατότητα Ευρωπαίων να εργάζονται στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά από το Brexit θα δημιουργούσε προβλήματα στην Κύπρο, όπως για παράδειγμα η μείωση εμβασμάτων που αποστέλλονται ή των ποσών δαπανώνται από Κύπριους της Βρετανίας στην χώρα τους. Αντίστοιχα αρνητικές επιπτώσεις θα βιώσουν στην περίπτωση ενός "Hard Brexit" με την στέρηση του δικαιώματος πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, καθιστώντας τη διαμονή τους αδύνατη και προβληματική.

Αντίστοιχα μεγάλος είναι ο αριθμός των Κυπρίων φοιτητών στην Μ. Βρετανία. Το ΗΒ αποτελεί το μεγαλύτερο ακαδημαϊκό προορισμό και κατατάσσεται στη δεύτερη θέση των καλύτερων χωρών για διεθνείς φοιτητές, καθώς η εκπαίδευση θεωρείται η «βαριά» βιομηχανία της χώρας. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδίνο, υπάρχουν 12.000 Κύπριοι φοιτητές στα πανεπιστήμια του ΗΒ. Οι κυριότερες ανησυχίες διατυπώνονται κυρίως για το μελλοντικό κόστος των διδάκτρων και του κόστους διαμονής, το οποίο εκτιμάται να αυξηθεί με την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ. Μέχρι σήμερα οι φοιτητές είχαν το δικαίωμα πρόσβαση φοιτητικών δανείων από τράπεζες της Μ.

Βρετανίας με εξαιρετικούς όρους αποπληρωμής, τα οποία με την έξοδο από την Ένωση δεν θα είναι διαθέσιμα σε Ευρωπαίους πολίτες. Αν και η επίσημη ανακοίνωση των αρμόδιων Βρετανικών αρχών καθησυχάζουν τους φοιτητές, λέγοντας ότι τα δάνεια θα είναι διαθέσιμα μέχρι και το 2012 ή 2022, αυτό δεν εξαλείφει τις αρνητικές συνέπειες στην περίπτωση διακοπής τους μετά την παρέλευση της παραπάνω περιόδου. Το ένα μετά το άλλο, όλα τα πανεπιστήμια εκδίδουν ανακοινώσεις καθησυχάζοντας τους Ευρωπαίους φοιτητές ότι τα δίδακτρα δεν θα αυξηθούν για τους φοιτητές που άρχισαν τις σπουδές τους το 2016-17. Εξίσου σημαντικές είναι οι προσπάθειες από 70 πανεπιστήμια του ΗΒ να διατηρήσουν τα δίδακτρα στα ίδια επίπεδα με τα σημερινά και μετά την αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ. Όλα τα πανεπιστήμια πιέζουν την κυβέρνηση στη συνέχιση του ισχύοντος καθεστώτος και μετά το 2019. (Κυπριακός Σύνδεσμος Εκπαιδευτικών Συμβούλων, 2016)

Τέλος, η φοιτητική κοινότητα θα επηρεαστεί σημαντικά από την διακοπή του προγράμματος «Εράσμου» το οποίο χρηματοδοτείται από Ευρωπαϊκά κεφάλαια, τα οποία δεν θα είναι διαθέσιμα στα Βρετανικά εκπαιδευτικά ιδρύματα μετά την αποχώρηση από την ΕΕ. Όλα τα παραπάνω πιθανά προβλήματα εξαρτώνται από τις αποφάσεις του ΗΒ και τις σχετικές ειδικές συμφωνίες που θα υπογράψει με την Ε.Ε.

Όμως, το ενδεχόμενο ενός “Hard Brexit” μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ευκαιρία για συγκεκριμένες πτυχές της Κυπριακής οικονομίας. Στην περίπτωση αυτή, πολλοί Βρετανοί προκειμένου να διατηρήσουν το δικαίωμα να διακινούνται ελεύθερα ίσως επιζητήσουν να αγοράσουν κατοικία για εξασφάλιση άδειας παραμονής, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προοπτική της εξασφάλισης Ευρωπαϊκού διαβατηρίου για τους πιο ευκατάστατους από αυτούς. Το παραπάνω θα αυξήσει τη ζήτηση για ακίνητα και συνεπακόλουθα και τις αξίες.

Τις ευκαιρίες στον τομέα των επενδύσεων, θα πρέπει να αδράξει η Κύπρος τονίζοντας ο Κυπριακός Σύνδεσμος Επιχειρήσεων, όσον αφορά στην προσέλκυση χρηματοοικονομικών οργανισμών και ναυτιλιακών εταιριών που θα ενδιαφερθούν να μετακινήσουν την έδρα των εργασιών τους. Καθώς η χώρα διαθέτει τις υποδομές, εξειδικευμένο προσωπικό και ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς, θα μπορούσε να αποτελέσει ιδανικό εναλλακτικό προορισμό για τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο και που τυχόν να διαφοροποιήσουν τα

επιχειρηματικά τους πλάνα ως αποτέλεσμα της εξόδου του από την ΕΕ. Δεδομένου ότι, η Κύπρος είναι πλήρες μέλος της ΕΕ και της νομισματικής ένωσης, το νομικό της σύστημα βασίζεται στο αγγλικό δίκαιο και την γεωγραφική της θέση αποτελεί την καλύτερη δυνατή επιλογή. Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που συγκεντρώνει η κυπριακή οικονομία, σε συνδυασμό με τις θετικές αναπτυξιακές προοπτικές της, διαμορφώνουν ένα ελκυστικό πλαίσιο το οποίο μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες εταιρειών, των οποίων η δραστηριότητα επηρεάζεται άμεσα ή έμμεσα από το Brexit.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Κύπρος κατέχει ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ, τα οποία θα επηρεαστούν περισσότερο από την μελλοντική αποχώρηση του ΗΒ από την ΕΕ. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες. Πρώτον, στα κυπριακά εδάφη τα οποία βρίσκονται υπό τη Βρετανική κυριαρχία και κατά δεύτερον στις στενές οικονομικές και εμπορικές σχέσεις που διαχρονικά διατηρεί με τη Μ. Βρετανία.

Στην περίπτωση αποχώρησης χωρίς συμφωνία, θα επιβληθούν συνοριακοί έλεγχοι και περιορισμοί μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και των Κυρίαρχων Βρετανικών Βάσεων, όπως προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Αυτό σημαίνει ότι αίρεται η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών των δύο επικρατειών, η ελεύθερη διακίνηση αγαθών και χρηματοπιστωτικών προϊόντων, ενώ αίρονται και τα δικαιώματα των κατοίκων των βάσεων σε αγαθά κοινής ωφελείας στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η νέα πραγματικότητα η οποία θα δημιουργηθεί, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη Συμφωνία Εγκαθίδρυσης, με την οποία η Μ. Βρετανία είχε συμφωνήσει σε μια σειρά δεσμεύσεων. Η κυριότερη από αυτές είναι η μη δημιουργία φορολογικών και συνοριακών ελέγχων με την Κυπριακή κυβέρνηση και η εφαρμογή του ίδιου νομικού και φορολογικού πλαισίου στους Κυπρίους κατοίκους των βάσεων με των υπολοίπων της Κυπριακής επικράτειας.

Εξίσου σημαντική επίπτωση ενός “Hard Brexit” στους Κύπριους πολίτες των Βρετανικών βάσεων, είναι ο αποκλεισμός τους από τα Ευρωπαϊκά δικαιώματα και οφέλη και από το ευρωπαϊκό θεσμικό και νομικό πλαίσιο. Με βάση αυτή την παραδοχή, η Κύπρος θα είναι το μοναδικό κράτος μέλος της ΕΕ του οποίου οι

πολίτες δεν θα απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα, ανεξαρτήτως των περιοχών στις οποίες κατοικούν. Η καθημερινότητα των 7.000 Κυπρίων κατοίκων των Βρετανικών βάσεων θα επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό, γεγονός το οποίο η Κυπριακή κυβέρνηση επιδιώκει να διευθετήσει μέσω διαπραγματεύσεων και να υιοθετήσει μια συμφωνία με την οποία θα διατηρηθεί το υπάρχον καθεστώς για το σύνολο του Κυπριακού λαού.

Σε πολιτικό επίπεδο, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Κύπρου και ΗΒ αποτελούν μια μοναδική ευκαιρία για την πρώτη. Οι Βρετανικές βάσεις κατέχουν υψηλή στρατηγική αξία για την προώθηση των συμφερόντων και επιδιώξεων της Μ. Βρετανίας στους τομείς της Άμυνας και της Εξωτερικής Πολιτικής, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια κατά την εμπλοκή της στην Μέση Ανατολή. Κατά συνέπεια, διαπιστώνουμε ότι οι σημερινές συνομιλίες αποτελούν μία μοναδική ευκαιρία για την Κύπρο να προβάλλει τις αξιώσεις της για το μελλοντικό καθεστώς κυριαρχίας των Βρετανικών βάσεων, να τις αξιοποιήσει προς όφελός της στο ζήτημα των κατεχόμενων αλλά και να επωφεληθεί είτε οικονομικά, είτε πολιτικά. Εξάλλου μέχρι σήμερα, η στάση του ΗΒ στο ζήτημα του κυπριακού υπήρξε από ουδέτερη έως αντίθετη με τις θέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και δεν τίθεται ζήτημα όξυνσης των σχέσεων των δύο χωρών.

Στον οικονομικό και επιχειρηματικό τομέα, οι συνέπειες ενός “Hard Brexit” θα είναι αρκετά σημαντικές. Η Βρετανία είναι ο δεύτερος εμπορικός εταίρος της Κύπρου και ο πρώτος σε θέματα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και επενδύσεων και αποτελεί τη σημαντικότερη εξαγωγική αγορά με βάση το ΑΕΠ της. Η αναμενόμενη μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της Βρετανικής οικονομίας και η πιθανή υποτίμηση της στερλίνας, αναμένεται ότι θα επηρεάσει την αγοραστική δύναμη των Βρετανών πολιτών και σε συνδυασμό την επιβολή δασμών και φόρων στα εισαγωγικά προϊόντα από την ΕΕ, εκτιμάται ότι θα επηρεάσει τις εξαγωγές των κρατών μελών της Ένωσης.

Εξίσου σημαντικά θα επηρεαστεί και ο τουρισμός δεδομένου ότι το ήμισυ περίπου των τουριστών στην Κύπρο, προέρχονται από το ΗΒ, καθώς και ο τομέας της κτηματαγοράς. Μία πιθανή υποτίμηση της στερλίνας σε σχέση με το ευρώ και η απώλεια της αγοραστικής δυνατότητας των Βρετανών, θα επηρεάσει αρνητικά το τουριστικό προϊόν της Κύπρου, αφού θα το καταστήσει πιο ακριβό, καθώς και την αγορά περιουσιακών στοιχείων και κατοικιών.

Όμως, το ενδεχόμενο ενός “Hard Brexit” μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ευκαιρία για συγκεκριμένες πτυχές της Κυπριακής οικονομίας. Η χώρα διαθέτει τις υποδομές και ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς και μπορεί να αποτελέσει ιδανικό εναλλακτικό προορισμό για τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο και επιθυμούν να διαφοροποιήσουν τα επιχειρηματικά τους πλάνα ως αποτέλεσμα της εξόδου του από την ΕΕ.

Οι επιπτώσεις της εξόδου του ΗΒ από την ΕΕ, είναι άμεσα συνδεδεμένες από τη συμφωνία η οποία θα επιτευχθεί μεταξύ των δύο πλευρών και δεν υπάρχουν μόνο αρνητικές συνέπειες αλλά και ευκαιρίες. Η Κύπρος είναι από τις λίγες χώρες οι οποίες θα διαπραγματευτούν απευθείας με τη Μ. Βρετανία τις σχέσεις τους στη μετά Brexit εποχή. Κύριος σκοπός της Κυπριακής κυβέρνησης, είναι η διασφάλιση των συμφερόντων και δικαιωμάτων του συνόλου των πολιτών της σε Κύπρο και ΗΒ αλλά και η προώθηση των πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων και στόχων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ενδεχόμενη απώλεια ισχύος της Βρετανίας στη διεθνή σκηνή αποτέλεσε το κύριο θέμα της εκστρατείας προ του δημοψηφίσματος, με τους υποστηρικτές υπέρ της παραμονής (Brexit), να υποστηρίζουν ότι σε ένα παγκοσμιοποιημένο κόσμο τα συμφέροντα του ΗΒ προστατεύονται καλύτερα εντός της ΕΕ.

Ωστόσο, με το δημοψήφισμα που έγινε στις 23 Ιουνίου 2016, οι Βρετανοί πολίτες αποφάσισαν με μια μικρή διαφορά (51,9% υπέρ και 48,1% εναντίον) την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι ακριβείς οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις της εν λόγω απόφασης, τόσο για το ίδιο το ΗΒ όσο και για την ΕΕ, δεν μπορούν να αναλυθούν λόγω της εξελισσόμενης διαπραγμάτευσης μεταξύ των δύο πλευρών. Αξιωματούχοι της Ένωσης εξετάζουν διάφορα σενάρια χωρισμού, καθώς και μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου η ΕΕ να γίνει πιο εύρυθμη και να αποθαρρύνει την έξοδο άλλων κρατών-μελών της.

Ιστορικά, η σχέση μεταξύ ΗΒ και ΕΕ ήταν πάντοτε εύθραυστη και ίσως να μην προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι η Μ. Βρετανία είναι η πρώτη χώρα που αναζητεί την έξοδο της από την ΕΕ. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της εξόδου επικρατεί οικονομική και νομική αβεβαιότητα. Αυτό βλάπτει την οικονομία του ΗΒ, διότι κατά τη μεταβατική περίοδο τόσο οι εγχώριες όσο και οι ξένες επενδύσεις επηρεάζονται αρνητικά. Επίσης, αυξάνεται η πιθανότητα αστάθειας της Βρετανικής λίρας και των χρηματιστηριακών αγορών και υπάρχουν φόβοι ότι θα επιδεινωθούν τα δημόσια οικονομικά. Συνεπώς, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος να μην δικαιολογείται στα πλαίσια μιας οικονομικής ανάλυσης.

Οι οικονομικές επιπτώσεις θα εξαρτηθούν ζωτικά από τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει η έξοδος του ΗΒ από την ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τάσσεται υπέρ μιας σκληρής διαπραγμάτευσης για να αποθαρρυνθούν άλλα κράτη μέλη από το να ακολουθήσουν το παράδειγμα του ΗΒ, ενισχύοντας τις εικασίες ενός "Hard Brexit". Όμως, μια τέτοια στάση μπορεί να αποβεί καταστροφική για συγκεκριμένες επικράτειες όπως τη Β. Ιρλανδία, το Γιβραλτάρ και την Κύπρο. Οι παραπάνω χώρες έχουν ιδιαίτερες σχέσεις και συμφωνίες με το ΗΒ οι οποίες είναι άμεσα συνδεδεμένες με την κοινή τους Ευρωπαϊκή πορεία και έχουν ενδυναμωθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια.

Η απόφαση του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, δημιουργεί αρκετά μεγάλες επιπτώσεις στην περιοχή της Β. Ιρλανδίας. Το μέλλον των συνόρων μεταξύ της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, φαίνεται να είναι το σημείο που δυσχεραίνει περισσότερο τις διαπραγματεύσεις ΕΕ και ΗΒ και δύναται να εμποδίσει την επίτευξη μιας βιώσιμης συμφωνίας για τη σχέση τους στη μετά-Brexit εποχή.

Τα σύνορα μεταξύ Β. Ιρλανδίας και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, αποτελούν τα μοναδικά χερσαία σύνορα του ΗΒ και της ΕΕ. Η ενεργοποίησή τους, στην περίπτωση ενός “Hard Brexit”, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ελεύθερη διακίνηση αγαθών, στην ισχύ της συμφωνίας ελεύθερης μετακίνησης των κατοίκων των δύο περιοχών (Common Travel Area), η οποία είναι σε ισχύ από το 1920, καθώς και στη συμφωνία του 1998 (Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής), με την οποία έχει τερματιστεί μια περίοδος 30 ετών συγκρούσεων και ταραχών. (Doyle, 2017, p. 1)

Η σύνδεση της «Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής» με το Brexit, έγκειται στο γεγονός ότι η συμφωνία αυτή ρυθμίζει το σύστημα αποκεντρωμένης διοίκησης της Β. Ιρλανδίας, καθώς επίσης ρυθμίζει τις οικονομικές και νομικές σχέσεις μεταξύ Ιρλανδίας, Β. Ιρλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου. Συνδέεται άμεσα με την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και στηρίζεται στις κοινοτικές διατάξεις που ισχύουν μεταξύ κρατών-μελών της ΕΕ. Επίσης, μέσω της συμφωνίας αναγνωρίζεται από πλευράς ΗΒ, η δυνατότητα ένωσης της Β. Ιρλανδίας με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας, αν στο μέλλον η πλειοψηφία του πληθυσμού και στις δύο περιοχές το επιθυμεί. (Garry, 2018, p. 74) Επομένως, οποιαδήποτε μεταβολή των παραπάνω σχέσεων, δημιουργεί τον κίνδυνο, οι κάτοικοι της Β. Ιρλανδίας να διεκδικήσουν το δικαίωμα επανένωσης με την Ιρλανδία, προκειμένου να αποφύγουν με τον τρόπο αυτό την έξοδό τους από την ΕΕ.

Ωστόσο, η εφαρμογή της απόφασης του ΗΒ να αποχωρήσει από την ΕΕ, περιπλέκεται περισσότερο από τους δεσμευτικούς όρους της συμφωνίας του 1998. Σύμφωνα με την Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής, οι κάτοικοι της Β. Ιρλανδίας έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν την εθνική τους ταυτότητα και να υιοθετήσουν την υπηκοότητα της Ιρλανδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου ή και των δύο. (Gov.UK, 2017, p. 3) Σε περίπτωση λοιπόν, που η Β. Ιρλανδία αποχωρήσει από την ΕΕ ως μέρος του Ηνωμένου Βασιλείου, θα υπάρχουν σε αυτήν πολίτες οι

οποίοι θα συνεχίσουν να αποτελούν πολίτες της Ένωσης εφόσον έχουν επιλέξει ιρλανδική ή διπλή υπηκοότητα και οι οποίοι συνεκδοχικά, θα έχουν διαφορετικά δικαιώματα από τους υπόλοιπους Βρετανούς.

Επιπλέον, βάσει της Συμφωνίας της Μεγάλης Παρασκευής έχουν δημιουργηθεί κοινοί πολιτικοί θεσμοί, όπως υπουργικά συμβούλια και διακοινοβουλευτικά σώματα, μεταξύ Ιρλανδίας, Β. Ιρλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου, τα οποία θα πρέπει να συνεχίσουν να λειτουργούν αρμονικά, δεδομένου ότι ο συντονισμός των πολιτικών τους, στους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας προβλέπεται από τη συμφωνία.

Η οικονομία του νησιού είναι διασυνδεδεμένη σε τέτοιο βαθμό, όπου τομείς όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία θα επηρεαστούν σημαντικά από το ενδεχόμενο ενός Hard Brexit και την επιβολή «διακριτών συνόρων» (Hard Borders), μεταξύ Ιρλανδίας και Β. Ιρλανδίας. Εξίσου σημαντικά θα επηρεαστεί η τελωνειακή πολιτική και η μετακίνηση των πολιτών, με την επιβολή περιορισμών και ελέγχων, καθώς και την επανεμφάνιση υποδομών αστυνόμευσης και συνοριακής φύλαξης. Όμως βάσει της Συμφωνίας “Common Travel Area”, η μετακίνηση πολιτών μεταξύ των ιρλανδικών συνόρων πρέπει να είναι ελεύθερη. Έτσι θα δημιουργηθεί το παράδοξο να ισχύουν διαφορετικές ρυθμίσεις και εξαιρέσεις για τα σύνορα του ΗΒ με την ΕΕ, γεγονός το οποίο θα πρέπει να ρυθμιστεί μέσω της νέας συμφωνίας ΗΒ και ΕΕ. (Αλεξανδρίδου, 2017)

Εμβαθύνοντας ακόμα περισσότερο, συνειδητοποιούμε ότι οι διατάξεις οι οποίες ισχύουν στη Β. Ιρλανδία, αποτελούν θεμελιώδη τμήμα των ειρηνευτικών συμφωνιών που συμφιλίωσαν τις δύο κύριες κοινότητες. Ενισχύονται από διμερές συνθήκες μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο των δύο χωρών. Δεσμεύονται από το Διεθνές δίκαιο και προϋποθέτουν ότι και οι δύο χώρες είναι μέλη της ΕΕ. Τέλος, οι θεσμοί οι οποίοι έχουν αναπτυχθεί στην Βόρεια και Νότια Ιρλανδία, έχουν άμεσες αναφορές στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, της οποίας είναι μέλη. Οι παραπάνω ιδιαιτερότητες, καθιστούν τη Β. Ιρλανδία ξεχωριστή σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη του Ηνωμένου Βασιλείου. (Doherty, Temple Lang, McCrudden, McGowan,, & Phinnemore, 2017, p. 3)

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι τόσο το Ηνωμένο Βασίλειο όσο και η Δημοκρατία της Ιρλανδίας, είναι μέλη της ΕΕ από το 1973. Σε αυτό το

πλαίσιο έχουν αναπτυχθεί οικονομικές, νομικές και πολιτικές σχέσεις οι οποίες καθιστούν ακόμα πιο δύσκολο τον ακριβή καθορισμό και την ομαλή εξισορρόπηση των νέων μεταξύ τους σχέσεων.

Σε αντίθεση με την Β. Ιρλανδία το Γιβραλτάρ αποτελεί διαφορετική και ξεχωριστή περίπτωση. Δεν αποτελεί μέλος του ΗΒ αλλά ανήκει στα Βρετανικά Υπερπόντια εδάφη. Με αυτήν την ιδιότητα εισήλθε στην ΕΕ και έχει αναπτύξει ιδιαίτερες σχέσεις με τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Ως μη πλήρες μέλος, έχει υιοθετήσει το μεγαλύτερο μέρος του κοινοτικού δικαίου, αλλά ταυτόχρονα διαφοροποιείται σε συγκεκριμένους τομείς όπως της Τελωνειακής Ένωσης, της ελεύθερης κίνησης των αγαθών, της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής και το ευρωπαϊκό καθεστώς φόρων και δασμών.

Το κλίμα αβεβαιότητας το οποίο προκαλούν οι διαπραγματεύσεις μεταξύ ΗΒ και ΕΕ, δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες για τις οικονομικές επιπτώσεις στην μετά Brexit εποχή. Σε περίπτωση ενός “Hard Brexit” η οικονομία του Γιβραλτάρ θα επηρεαστεί σημαντικά, αφού το σύνολο των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα εδάφη του, θα αποκλειστούν από την Ευρωπαϊκή Ενιαία Αγορά των 520 εκατομμυρίων πολιτών. Οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και το σύνολο των προϊόντων θα φορολογηθούν και θα επιβληθούν δασμοί με τις επιχειρήσεις να παύουν να είναι το ίδιο ανταγωνιστικές με αυτές που δραστηριοποιούνται εντός της ΕΕ. Οι συνοριακοί έλεγχοι θα αυξηθούν στις εξαγωγές αλλά και τις εισαγωγές προϊόντων στα χερσαία σύνορα με την Ισπανία, επηρεάζοντας αρνητικά την τοπική οικονομία. Εξίσου σημαντικά θα επηρεαστεί η ελεύθερη μετακίνηση των εργατών από την Ισπανική επικράτεια, η λειτουργία των επιχειρήσεων και ο τουρισμός. Το Γιβραλτάρ θα πάψει να αποτελεί έναν οικονομικό και φορολογικό «παράδεισο», ενώ η αποτελεσματική και απρόσκοπτη λειτουργία των συνόρων με την Ισπανία θα αποτελεί το «κλειδί» της επιβίωσης της εύθραυστης οικονομίας του. Τέλος, τα κοινοτικά κεφάλαια ανάπτυξης, τα οποία ώθησαν την επιχειρηματικότητα θα πάνε να είναι διαθέσιμα, προκαλώντας σημαντική και ανεκπλήρωτη απώλεια.

Όμως, η σημαντικότερη συνέπεια του δημοψηφίσματος είναι η ιστορική ευκαιρία η οποία δίνεται στην Ισπανία να επαναδιαπραγματευθεί το κυριαρχικό καθεστώς του Γιβραλτάρ. Η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με το Άρθρο 24 των κατευθυντήριων οδηγιών του 2017, θέτει την Ισπανία σε πλεονεκτικότερη

από εκείνη του 1985. Πρόθεση της Ισπανίας είναι να υιοθετηθεί το μοντέλο της συγκυριαρχίας με το ΗΒ και την παραμονή του Γιβραλτάρ στην ΕΕ. Η λύση αυτή θα διασφάλιζε τη διατήρηση όλων των Ευρωπαϊκών προνομίων, την ελαχιστοποίηση των οικονομικών επιπτώσεων στο Γιβραλτάρ στη μετά Brexit εποχή και την απομάκρυνση των διακριτών χερσαίων συνόρων. Όμως, μια τέτοια προοπτική βρίσκει αντίθετη το σύνολο των κατοίκων του Γιβραλτάρ καθώς και το ΗΒ, το οποίο τοποθετεί το Γιβραλτάρ μαζί με τη Β. Ιρλανδία σε κοινό πλαίσιο κατά τη διαπραγματευτική διαδικασία με την ΕΕ.

Τέλος, η Κύπρος είναι το μοναδικό κράτος μέλος της ΕΕ, του οποίου μέρος των εδαφών της αποτελούν Βρετανικά Υπερπόντια Εδάφη. Πρόκειται για τις «Κυρίαρχες Βρετανικές Βάσεις» του Ακρωτηρίου και της Δεκέλειας, οι οποίες απολαμβάνουν ένα ιδιαίτερο καθεστώς με την Κυπριακή Δημοκρατία και την ΕΕ.

Στην περίπτωση αποχώρησης χωρίς συμφωνία, θα επιβληθούν συνοριακοί έλεγχοι και περιορισμοί μεταξύ της Κυπριακής Δημοκρατίας και των Κυρίαρχων Βρετανικών Βάσεων, όπως προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών. Αυτό σημαίνει ότι αίρεται η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών των δύο επικρατειών, η ελεύθερη διακίνηση αγαθών και χρηματοπιστωτικών προϊόντων, ενώ παράλληλα αίρονται τα δικαιώματα των κατοίκων των βάσεων σε αγαθά κοινής ωφελείας στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η νέα πραγματικότητα η οποία θα δημιουργηθεί, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την Συμφωνία Εγκαθίδρυσης, με την οποία η Μ. Βρετανία είχε συμφωνήσει σε μια σειρά δεσμεύσεων.

Εξίσου σημαντική επίπτωση ενός “Hard Brexit” στους Κύπριους πολίτες των Βρετανικών βάσεων, είναι ο αποκλεισμός τους από τα Ευρωπαϊκά δικαιώματα και οφέλη και από το ευρωπαϊκό θεσμικό και νομικό πλαίσιο. Με βάση αυτή την παραδοχή, η Κύπρος θα είναι το μοναδικό κράτος μέλος της ΕΕ του οποίου οι πολίτες δεν θα απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα, ανεξαρτήτως των περιοχών στις οποίες κατοικούν. Η καθημερινότητα των 7.000 Κυπρίων κατοίκων των Βρετανικών βάσεων θα επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό, γεγονός το οποίο η Κυπριακή κυβέρνηση επιδιώκει να διευθετήσει μέσω διαπραγματεύσεων και να υιοθετήσει μια συμφωνία με την οποία θα διατηρηθεί το υπάρχον καθεστώς για το σύνολο του Κυπριακού λαού.

Σε πολιτικό επίπεδο, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ Κύπρου και ΗΒ αποτελούν μια μοναδική ευκαιρία για την πρώτη. Οι Βρετανικές βάσεις κατέχουν υψηλή στρατηγική αξία για την προώθηση των συμφερόντων και επιδιώξεων της Μ. Βρετανίας στους τομείς της Άμυνας και της Εξωτερικής Πολιτικής, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια κατά την εμπλοκή της στην Μέση Ανατολή. Συγκεράζοντας όλα τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι οι σημερινές συνομιλίες αποτελούν μία μοναδική ευκαιρία για την Κύπρο, να προβάλλει τις αξιώσεις της για το μελλοντικό καθεστώς κυριαρχίας των Βρετανικών βάσεων, να τις αξιοποιήσει προς όφελός της στο ζήτημα των κατεχόμενων αλλά και να επωφεληθεί είτε οικονομικά, είτε πολιτικά.

Στον οικονομικό και επιχειρηματικό τομέα, οι συνέπειες ενός “Hard Brexit” θα είναι αρκετά σημαντικές. Η Βρετανία είναι ο δεύτερος εμπορικός εταίρος της Κύπρου και ο πρώτος σε θέματα χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και επενδύσεων και αποτελεί τη σημαντικότερη εξαγωγική αγορά με βάση το ΑΕΠ της. Η αναμενόμενη μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της Βρετανικής οικονομίας και η πιθανή υποτίμηση της στερλίνας, αναμένεται ότι θα επηρεάσει την αγοραστική δύναμη των Βρετανών πολιτών και σε συνδυασμό την επιβολή δασμών και φόρων στα εισαγωγικά προϊόντα από την ΕΕ, εκτιμάται ότι θα επηρεάσει τις εξαγωγές των κρατών-μελών της Ένωσης.

Ωστόσο, το ενδεχόμενο ενός “Hard Brexit” μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ευκαιρία για συγκεκριμένες πτυχές της Κυπριακής οικονομίας. Η χώρα διαθέτει τις υποδομές και ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς και μπορεί να αποτελέσει ιδανικό εναλλακτικό προορισμό για τις εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο και επιθυμούν να διαφοροποιήσουν τα επιχειρηματικά τους πλάνα ως αποτέλεσμα της εξόδου του από την ΕΕ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά την διάρκεια των συνομιλιών με την Μ. Βρετανία, αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες των παραπάνω περιοχών και προωθεί λύσεις και προτάσεις με σκοπό να επηρεαστούν το λιγότερο δυνατόν στη μετά Brexit εποχή. Ιδιαίτερη προσοχή δίδεται στην περίπτωση της Β. Ιρλανδίας, η οποία μονοπωλεί τις συνομιλίες, καθώς όλοι αναγνωρίζουν πόσο ευαίσθητες είναι οι ισορροπίες στην ευρύτερη περιοχή.

Δεδομένης της πολυπλοκότητας της επικρατούσας κατάστασης, η ΕΕ προτείνει την παραμονή της Β. Ιρλανδίας εντός της Ενιαίας Αγοράς και της Τελωνειακής Ένωσης, με σκοπό να αποφευχθεί η επιβολή «διακριτών συνόρων»

με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Σύμφωνα με την παραπάνω πρόταση, δεν κινδυνεύει η Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής καθώς και οι οικονομικές, εμπορικές και κοινωνικές σχέσεις των πολιτών και των δύο επικρατειών. Ωστόσο, η πρόταση αυτή ισχύει μόνο για την Β. Ιρλανδία, επιβάλλοντας σύνορα στο νησιωτικό ΗΒ με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ.

Είναι προφανές όμως ότι η Μ. Βρετανία δεν αποδέχεται μια τέτοια εξέλιξη, αφού με τον τρόπο αυτό φαίνεται να ανεξαρτητοποιείται η Β. Ιρλανδία και να αυξάνονται οι ανησυχίες αναζωπύρωσης των εθνικιστικών τάσεων ενοποίησης και προσχώρησης στην υπόλοιπη Ιρλανδία. Η επίσημη θέση του ΗΒ παραμένει η μη ύπαρξη συνόρων στην Β. Ιρλανδία αλλά με διαφορετικούς όρους από αυτούς που προτείνει η ΕΕ. Σύμφωνα με την πρωθυπουργό Τερέζα Μέϊ: «αν δεν υπάρξει συμφωνία που θα είναι αποδεκτή από το Ηνωμένο Βασίλειο, τότε προετοιμαζόμαστε για καμία συμφωνία», αναδεικνύοντας το τεράστιο χάσμα μεταξύ ΗΒ και ΕΕ και αυξάνοντας τις πιθανότητες μη επίτευξης συμφωνίας. (In.gr, 2018)

Άποψη του γράφοντος είναι ότι απαιτούνται εντατικές προσπάθειες με σκοπό τη γεφύρωση των διαφόρων των δύο πλευρών και στην κατάληξη μιας κοινά ωφέλιμης συμφωνίας. Όσο πλησιάζει η καταλυτική ημερομηνία εξόδου της Μ. Βρετανίας από την ΕΕ, τόσο μεγαλύτερες θα είναι οι πιέσεις που θα ασκούνται με σκοπό την εύρεση μιας λύσης. Μιας λύσης ιδιαίτερα πολύπλοκης, η οποία θα πρέπει να περιλάβει όλα όσα αναφέρθηκαν στην ως άνω ανάλυση. Προσωπικά πιστεύω ότι δε θα υπάρξει συμφωνία μέχρι τον Ιούνιο του 2019 και η Μ. Βρετανία θα αναγκαστεί να ζητήσει παράταση των διαπραγματεύσεων.

Μελετώντας κανείς προσεκτικά τις επιπτώσεις της εξόδου του ΗΒ από την ΕΕ, είναι προφανές ότι η πιο συμφέρουσα λύση για όλες τις πλευρές είναι να οδηγηθούν σε μία συμβιβαστική λύση ή αλλιώς σε ένα “Soft Brexit”, με την οποία το ΗΒ θα διατηρήσει ένα μεγάλο μέρος των υπάρχοντων κοινοτικών θεσμικών πλαισίων. Ένα «συναινετικό διαζύγιο» θα περιορίσει τις απώλειες και τους κραδασμούς τόσο στην ίδια την Ευρώπη και τους πολίτες της, όσο και στο ΗΒ και στις επικράτειες με τις οποίες διατηρεί ιδιαίτερες σχέσεις και δεσμούς.

Το κυριότερο όμως ερώτημα είναι εάν μία τέτοια λύση θα περάσει από την Βρετανική Βουλή με τη στήριξη της πλειοψηφίας των πολιτικών κομμάτων, καθώς και πως η Βρετανική κυβέρνηση θα πείσει τους οπαδούς του Brexit να

αποδεχθούν μια τέτοια ενδιάμεση λύση, θυσιάζοντας για ακόμη μία φορά την εθνική τους κυριαρχία και ανεξαρτησία.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- European Union,. (2018). *The Schuman Declaration – 9 May 1950*. Ανάκτηση 8 10, 2018, από www.europa.eu: https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_en
- NATIONAL COORDINATOR FOR ANTI-MONEY LAUNDERING AND COMBATTING TERRORIST FINANCING REGULATIONS 2016*. (2016). Ανάκτηση από www.gibraltarlaws.gov: <http://www.gibraltarlaws.gov.gi/articles/2016s148.pdf>
- What will the future relationship between the UK and Cyprus look like post-Brexit?* (2018, 2). Ανάκτηση 10 2, 2018, από cyprus-mail.com: <https://cyprus-mail.com/2018/02/21/will-future-relationship-uk-cyprus-look-like-post-brexit/>
- Allen Green, D. (2017). *Brexit and Gibraltar*. Ανάκτηση 9 18, 2018, από www.ft.com: <https://www.ft.com/content/66ecc22a-82a3-3695-a1e8-38d6cfde9fd3>
- Bailey, A. (2016). *BREXIT: THE COMMONWEALTH DIMENSION*. London: British Influence.
- BBC News. (2017). *Reaction to Supreme Court Northern Ireland*. Ανάκτηση 9 13, 2018, από www.bbc.co.uk: <https://www.bbc.co.uk/news/uk-northern-ireland-38728434>
- Britain Stronger in Europe, B. ο. (2015). Ανάκτηση 9 11, 2018, από www.strongerin.co.uk/: https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/in/pages/31/attachments/original/1450344919/PDF_Out_of_Pocket.pdf?1450344919
- Budd, L. (2015, Μάρτιος). *The Consequences for the Northern Ireland Economy from a United Kingdom exit from the European Union*. Ανάκτηση 9 10, 2018, από www.crossborder.ie: <http://crossborder.ie/site2015/wp-content/uploads/2015/11/2015-03-22-brexit-ceti-specialist-advisor.pdf>
- Carberry, J., & Lis, J. (2017). *Brexit and Gibraltar*. Ανάκτηση 9 18, 2018, από https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/in/pages/11598/attachments/original/1485363631/OB_Gib.pdf
- Carnegie Europe. (2017). *Brexit and the Irish Question*. Ανάκτηση 9 14, 2018, από www.carnegieeurope.eu: <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/69825?lang=en>
- CIA. (n.d.). Ανάκτηση 9 18, 2018, από <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/gi.html>
- David Ramiro Troitiño- Tanel Kerikmäe- Archil Chochia. (2018). *Brexit. History, Reasoning and Perspectives*. Tallinn, Estonia: Springer.
- Doherty, B., Temple Lang, J., McCrudden, C., McGowan,, L., & Phinnemore, D. (2017). *Northern Ireland and Brexit: the European Economic Area option*. Brussels: European Policy Centre, EPC.

- Doyle, J. (2017). *Brexit and the Future of Northern Ireland*. London: Brexit Institute, DCU.
- Duursma, J. (2018). *Gibraltar and EU. Brexit or not*. Ανάκτηση 9 18, 2018, από www.unirsm.sm: http://www.unirsm.sm/media/documenti/unirsm_4218.pdf
- DW.com. (2017, 10). *Brexit: A view from Cyprus*. Ανάκτηση 10 2, 2018, από www.dw.com: <https://www.dw.com/en/brexit-a-view-from-cyprus/a-40898512>
- europa.eu. (2016). Ανάκτηση 9 10, 2018, από <https://ec.europa.eu/unitedkingdom>: https://ec.europa.eu/unitedkingdom/sites/unitedkingdom/files/eu_funding_in_ni_2007-2013_and_2014-2020_1.pdf
- European Council . (2017, Απρίλιος 29). *European Council*. Ανάκτηση 9 26, 2018, από www.consilium.europa.eu: <http://www.consilium.europa.eu/media/21763/29-euco-art50-guidelinesen.pdf>
- Foster, A. (2002). *Euroscepticism in Contemporary British Politics. Opposition to Europe in the British Conservative and Labour Parties since 1945*. London: Routledge.
- Garry, J. (2018). *Northern Ireland and the UK's Exit from the EU*. Belfast: School of History, Anthropology, Philosophy and Politics.
- Global Economy Watch. (2016, 8). *What does Brexit mean for London, the UK and Europe?* Ανάκτηση 10 3, 2018, από www.pwc.com: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/global-economy-watch/what-does-brexit-mean-for-london-the-uk-and-europe.html>
- Gov.UK. (2017). *Northern Ireland and Ireland: POSITION PAPER*. Ανάκτηση 9 8, 2018, από www.GOV.UK: <https://www.gov.uk/government/publications/northern-ireland-and-ireland-a-position-paper>
- Henig, S. (2002). *Η ενοποίηση της Ευρώπης. Από τη διχόνοια στην ομόνοια*. Πάτρα: ΕΑΠ.
- House of Lords. (2017, 5). *Brexit: Gibraltar*. Ανάκτηση 9 27, 2018, από www.parliament.uk: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201617/ldselect/ldcom/116/116.pdf>
- https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el. (n.d.).
- https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/winston_churchill_el.pdf. (n.d.).
- <https://www.cnn.gr>. (n.d.). <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/93453/brexit-me-epikentro-ti-voreia-irlandia-ti-epidiokei-to-hnomeno-vasileio>.
- <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/93453/brexit-me-epikentro-ti-voreia-irlandia-ti-epidiokei-to-hnomeno-vasileio>. (n.d.).

https://www.huffingtonpost.gr/2017/03/14/eidiseis-diethnes-skotia-voreia-irlandia-_n_15362756.html. (n.d.).

In.gr. (2018, 9 20). *Brexit : Η Μέι θα φέρει νέα πρόταση για τη Βόρεια Ιρλανδία*. Ανάκτηση 10 16, 2018, από www.in.gr: <https://www.in.gr/2018/09/20/world/brexit-mei-tha-ferai-nea-protasi-gia-ti-voreia-irlandia/>

Irish Department of Foreign Affairs and Trade. (2018). *Common Travel Area*. Dublin: Irish Department of Foreign Affairs and Trade.

Irish Department of Foreign Affairs and Trade, D. (2013). *A general overview of Ireland's political, economic and cultural life*. Dublin: Irish Department of Foreign Affairs and Trade.

Jan Bartunek, R. (2018). *EU leaders to urge British-Spanish Gibraltar status settlement*. Ανάκτηση 9 17, 2018, από www.reuters.com: <https://www.reuters.com/article/us-britain-eu-spain-gibraltar/eu-leaders-to-urge-british-spanish-gibraltar-status-settlement-idUSKBN1JO0XS>

Johnson, B. (2016). *There is only one way to get the change we want – vote to leave the EU*. London: Daily Telegraph.

Lundborg, J. (2015). *Spain, Gibraltar and Territorial waters: A new battleground for an old Conflict*.

McCluskey, L., & Hughes, P. (2017). *Building Solidarity Across Borders: Gibraltar & Brexit*. Ανάκτηση 9 26, 2018, από www.unitetheunion.org/gibraltar/: <https://www.unitebrexitcheck.org/resources/>

McGuinness, F. (2017). *Poverty in the UK: Statistics*. Ανάκτηση 9 10, 2018, από www.parliament.uk: <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN07096>

Miller, V. (2017, 5). *Brexit and Gibraltar*. Ανάκτηση 9 17, 2018, από House of Commons Library: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-7963/CBP-7963.pdf>

Mulhall, D. (2017). *Future of the land border with the Republic of Ireland inquiry/ Q461*. Ανάκτηση 9 10, 2018, από www.parliament.uk: <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/northern-ireland-affairs-committee/future-of-the-land-border-with-the-republic-of-ireland/oral/47122.html>

Nevin Economic Research Institute. (2017). *Quarterly Economic Observer*. Ανάκτηση 9 10, 2018, από www.nerinstitute.net: https://www.nerinstitute.net/download/pdf/qeo_spring_2017_final_version.pdf

Northern Ireland Affairs Committee. (2018, 5). *The land border between Northern Ireland and Ireland*. Ανάκτηση 9 14, 2018, από www.publications.parliament.uk: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmniaf/329/329.pdf>

- Official Journal of the European Union. (2012). *PROTOCOL (No 20)*. Ανάκτηση 9 12, 2018, από www.EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FPRO%2F20>
- Oliver, T. (2016). *What impact would a Brexit have on the EU*. London: Dahrendorf Analysis.
- Papageorgiou, I. (2017). *The Impact of the United Kingdom's withdrawal from the EU on Scotland, Wales and Gibraltar*. Ανάκτηση 9 18, 2018, από www.europarl.europa.eu: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/583118/IPOL_IDA%282017%29583118_EN.pdf
- parliament.UK. (2018, 7). *Cyprus: Brexit and UK Sovereign Base Areas*. Ανάκτηση 10 2, 2018, από www.gov.uk: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/691366/20180319_DRAFT_WITHDRAWAL_AGREEMENT.pdf
- Pesonen, K. (2017). *Understanding the possible models for post-Brexit trade in goods between UK and EU*. Finland: Haaga Helia University of Applied Sciences.
- Phinnemore, D. (2017). *UK Withdrawal ('Brexit') and the Good Friday Agreement*. Ανάκτηση 9 13, 2018, από www.europarl.europa.eu: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596826/IPOL_STU\(2017\)596826_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596826/IPOL_STU(2017)596826_EN.pdf)
- Stennett, A. (2016). *The EU referendum and potential implications for Northern Ireland*. Ανάκτηση 9 10, 2018, από www.niassembly.gov.uk: <http://www.niassembly.gov.uk/globalassets/documents/raise/publications/2016/eti/2116.pdf>
- Temple Lang, J. (2017, 11). *Brexit and Ireland Legal, Political and Economic Considerations*. Ανάκτηση 9 14, 2018, από www.europarl.europa.eu: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596825/IPOL_STU\(2017\)596825_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/596825/IPOL_STU(2017)596825_EN.pdf)
- Tonge, J. (2017). *The Impact and Consequences of Brexit for Northern Ireland*. Ανάκτηση 9 10, 2018, από www.europarl.europa.eu: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/583116/IPOL_BRI%282017%29583116_EN.pdf
- Valle Galvez, A. (2017, 4). *Gibraltar and the Brexit. New scenariow within a historic dispute*. Ανάκτηση 9 17, 2019, από <https://verfassungsblog.de/gibraltar-and-the-brexit-new-scenarios-within-a-historic-dispute-a-proposal/>
- VALLE-GÁLVEZ, A. (2014). *GIBRALTAR AND THE EU: THE CONSEQUENCES OF THE CONFLICT BETWEEN SPAIN AND THE UNITED KINGDOM FOR GIBRALTAR AND THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS*. Ανάκτηση 9 18, 2018, από www.researchgate.net: https://www.researchgate.net/publication/314900278_Gibraltar_and_the_EU_The_

Consequences_of_the_Conflict_between_Spain_and_the_United_Kingdom_for_Gibraltar_and_the_European_Integration_Process_Formen_differenzierter_Integration_in_Europa

Waibel, M. (2011). *Gibraltar*. Cambridge: University of Cambridge.

Ware, R. (2018, 5 5). *Brexit: Gibraltar update*. Ανάκτηση 9 26, 2018, από www.parliament.uk:
<https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8278>

Wikipedia. (n.d.). *Sui generis*. Ανάκτηση 10 1, 2018, από www.el.wikipedia.org:
https://el.wikipedia.org/wiki/Sui_generis

www.huffingtonpost.com. (2017). <https://www.huffingtonpost.gr/2017/03/14/eidiseis-diethnes-skotia-voreia-irlandia>.

Αλεξανδρίδου, Α. (2017). *Το Brexit και το ζήτημα της Βόρειας Ιρλανδίας*. 2017: Κέντρο Διεθνών Στρατηγικών Αναλύσεων, ΚΕΔΙΣΑ.

Γεωργίου, Γ. (2017, 10). *Brexit Raises Questions About U.K. Sovereign Bases on Cyprus*. Ανάκτηση 10 2, 2018, από www.bloomberg.com:
<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-10-05/brexit-puts-question-mark-over-u-k-sovereign-bases-on-cyprus>

Γουγάς, Α. (2016). *Αμφισβητώντας την Ευρωπαϊκή Ένωση: ευρωσκεπτικισμός και ευρωπαϊκή ολοκλήρωση*. Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτικές».

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2004). *Δήλωση σχετικά με τις περιοχές των Κυρίαρχων Βάσεων του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βορείου Ιρλανδίας στην Κύπρο*. Ανάκτηση 10 2, 2018, από http://www.uom.gr/eu_synt/pdf/el04650474.pdf

Ευρωπαϊκή Ένωση. (2018). *Η ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ανάκτηση 8 11, 2018, από www.europa.eu: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). *Brexit: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσιεύει κατευθυντήριες αρχές όσον αφορά την Ιρλανδία και τη Βόρεια Ιρλανδία*. Ανάκτηση 9 12, 2018, από [www.European Commission](http://www.EuropeanCommission.eu): http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3105_el.htm

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. (2018, 4 11). *Σχέδιο Έκθεσης σχετικά με τον αντίκτυπο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ στη Βόρεια Ιρλανδία*. Ανάκτηση 9 14, 2018, από www.europarl.europa.eu:
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/REGI/PR/2018/04-25/1150253EL.pdf

Κυπριακός Σύνδεσμος Εκπαιδευτικών Συμβούλων. (2016). *Ανακοίνωση ΚΣΕΣ σε σχέση με το BREXIT*. Ανάκτηση 10 4, 2018, από <https://caec.org.cy/donec-vehicula-risus-ac-accumsan-sclerisque-aliquam-eu-condimentum-velit/?lang=el>

Πισσαρίδης, Χ. (2017). *Brexit: Implications for Europe*. Λευκωσία: University of Cyprus.

Σαχπεκίδου, Ε. (2011). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Στεργίου, Α. (2010). *Οι Βρετανικές Βάσεις ως Παράγοντας Ατελούς Αποαποικιοποίησης της Κύπρου*. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

Υπατη Αρμοστεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδ. (2018). *Σχέσεις Κύπρου - Ηνωμένου Βασιλείου*. Ανάκτηση 10 1, 2018, από www.mfa.gov.cy:
http://www.mfa.gov.cy/mfa/highcom/london.nsf/hcrcl10_gr/hcrcl10_gr?OpenDocument

Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας Κύπρου. (2017). *ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ - ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ*. Ανάκτηση 10 4, 2018, από www.mcit.gov.cy:
[http://www.mcit.gov.cy/mcit/trade/ts.nsf/all/ABC220/\\$file/%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%A3%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%97%CE%92%20\(%CE%99%CE%BF%CF%](http://www.mcit.gov.cy/mcit/trade/ts.nsf/all/ABC220/$file/%CE%95%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%A3%CF%87%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%97%CE%92%20(%CE%99%CE%BF%CF%)

Χατζηβασιλείου, Ε. (2001). *Εισαγωγή στην Ιστορία του Μεταπολεμικού Κόσμου*. Αθήνα: Πατάκης.

Χατζησταύρου, Φ. (2015). *Ο Βρετανικός Νεο-Ευρωσκεπτικισμός στην Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση: Η Ρητορεία του Brexit και η Στρατηγική του Brexin*. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΕΛΙΑΜΕΠ).

Χριστοδουλίδης, Θ. (2001). *Από την ευρωπαϊκή ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ιστορική διάσταση του Ευρωπαϊκού εγχειρήματος 1923-2004*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.